

**R. P. Ferdinandi De Castro Palao, Legionensis Soc. Iesv,
Sacrae Theologiae Professoris, Et sanctae Inquisitionis
Qualificatoris & Consultoris; Operis Moralis, De Virtutibus,
Et Vitiis Contrariis, In ...**

Continet Tractatus De Conscientia, De Peccatis, De Legibus, De Fide, Spe,
Et Charitate

Castro Palao, Fernando de

Lugduni, 1669

Disputatio VI. De dispensatione legis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76540](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76540)

Item verb. lex. p. 47. Tufcus ibi. conel. 1. 64. num. 9. 11. 70. & conel. 2. 95. n. 19 & 20. Hanc tamen communem sententiam limitat Felin. Fatinae. & alij ab ipsis relati. ut procedat in lege. & rescripto procedente ex motu proprio Principis. & non ad instantiam partis; quia quando ad instantiam partis emanavit lex. habet rationem privilegij: privilegium autem concessum pendente lite etiam motu proprio superioris. non aocet parti aduerse. ut notauit Anton. Holtiens. Imola. Abbas in cap. causam. el. 2. de testam. & Ioann. Andr. de dolo. & contum. §. fin. versic. porro in addito.

18 Verum probabilius mihi est non extendi legem ad pendentiam in iudicio. etiam si mentionem praeceptorum faciat nisi simul mentionem faciat pendentium. Et de statuto id docet Bald. post Batt. in l. sancimus. C. de sacrosancti. Eccles. Generaliter autem tam de statuto. quam de lege. In quo in hac parte nulla est differentia. vt bene ex Imola notauit Felin. column. 7. vers. limita quarto. id affirmat Batt. in l. omnes populi. num. 40. ff. de iust. & iur. Alexand. consil. 96. num. 4. lib. 2. Alderan. Mascari. de general. statut. inter. preter. conel. 13. n. 33. & seqq. & Felin. repa. rat. probabile. Probo primò. quia ex eo quòd causa deducta est in iudicium. quilibet pars litigans ius aliquod acquisiuit. vt secundum leges tunc vigentes iudicetur. Quod ius laeditur. si lex de nouo lata locum in his. habet: atqui Princeps nunquam detulerit iuri partis litigantis praedjudicare nisi exprimat. Ergo secundo quia in l. leg. 2. C. de legib. expressè habetur leges. & constitutiones futuris negotiis dare formam. neque ad praeterita reuocari nisi nominatim: & de praeterito tempore & adhuc dependentibus negotiis cautum sit. Ergo non sufficit nominare praeterita vt intelligantur pendentia negotia comprehensa. sed debet mentio fieri negotiorum pendentium. Tertio. lex emanans ad instantiam partis non comprehendit negotia pendentia. ne pars aduersa praedjudicium habeat: at idem praedjudicium sequitur. et si motu proprio lex manet. Adde etiam si lex. vel statutum ad instantiam alicuius fuerit promulgatum: at finis illius non est fauor specialis sed communis utilitas. ex cap. eue autem lex. dist. 11. 4. Ergo postulatio partis non potest obesse. vt lex ad pendentia in iudicio non extendatur. si quando motu proprio Principis emanat. extenditur: cum semper habeat eundem finem. ac proinde eodem modo sit extendenda. Quarto. lex loquens de praeteritis. sufficere saluatur cum tota sua significatione. si comprehendat ea. quae deducta non sunt in iudicio: quare ergo ad deducta in iudicio debemus extendere?

§. VI.

Quam vim sortiantur verba. & litterae commendatitiae alicuius.

- 1 Duplīciter itaq; commendatio generalis. & specialis.
- 2 Si ex commendatione mea generali Petro res tuas commissisti. non teneor de damno sequi.
- 3 Excipe nisi dolo fecerim.
- 4 Si litterae. vel verba specialia continent. verum. non teneor damnum reparare. nisi verba denotent. me voluisse obligationem subire.

1 Duplīciter alicquem tibi commendate possum. Primò verbi generalibus affirmantibus esse virum probum. fide dignum. cui securè negotia tua committere possis. Secundo. si in particulari causas dicas esse hominem. cui tale negotium possit committi. & talis contractus cum eo iniiri.

2 Dico primò. Si verbis generalibus tibi commendauit Petrum. & tu hac commendatione filius res tuas Petro commissisti. non teneor de damno tibi sequi. nisi dolo fecerim: decilio est l. & eleganter. §. vltim. ff. de dolo. & l. fin. vers. nec. Cod. cum eo. glossa ibi Anton. Gom. 2. var. cap. 13. num. 5. Salas disp. 2. sect. 9. numer. 23. Rebellus 1. part. lib. 1. quast. 6. sect. vltim. num. 48. Ratio pro de obligatione in conscientia est clara. quia hac obligatio esse non potest. nisi culpam commiserim in commendatione Petri. At suppono mihi ignotum esse. esse improbum. & infidelem. Ergo nullam culpam in eius commendatione commissi. delicta enim non tenebar praesumere. Pro deobligatione autem exteri fori ea ratio est quia hac generalis laudatio ad verbanitatem pertinet: tibi que culpae imputare debes. qui ita facile credidisti & res tuas sine debito examine commissisti.

3 Dixi me deobligatum esse. nisi laudationem dolo fecerim. dolum autem commississe censebor. si sciens Petrum furtis assuescere. pro fideli commendauerim: sic Doctores supra relati. & constat ex dist. l. & eleganter. tum ex definitione doli quam tradit gloss. in l. ff. de dolo quae est calliditas quaedam ad decipiendum alium. Et probari potest. tum quia ius habet vniuersique. ne fallacia decipiatur. Si ergo te decipi. & media deceptione causa fui. vt damna patiaris. videor teneri refutacite. Solum in mei fauorem est quia haec verba non videntur de efficaci inducendi damnum. eo quod cordatus. & pru-

dens illis non decipitur. Ergo si tu deceptus es. tuae facilitati debet tribui. non mihi. At video non sufficere hac ratione excusari. si semel cognoui. vel dubitavi te illis verbis esse decipiendum. quia stante tua facilitate iniuriolus fuit vrens illis fallaciis. & mendosis verbis

4 Maior difficultas est. quando litterae. vel verba continent quid certum. vt g. quando circa casum specialem laudo Petrum. & dico fidelem esse. quo cum inire potes talem. vel talem contractum. &c. An. inquam. tuac sim obligatus.

Et quidem si addidi aliqua verba. quae denotent me velle assecutionem illorum facere. vt si dicerem To logo à mi cuenta. o corra por mi riesgo: non est dubium manere obligatum actione mandati. textus in l. si verò non remunerandi. §. si quis mandauerit. ff. mandati. & ibi gloss. & Doctores communiter. Anton. Gom. llo c. 13. n. 5. Salas disp. 2. sect. 9. in princ. Rebellus de oblig. iustit. lib. 1. q. 6. n. 47. & segq. Ratio. quia illa verba non tamen continent approbationem personae. quam susceptionem alieni periculi.

Verum si absque his verbis petrum laudarem. & tibi commendarem. quantumcumque in negotio speciali commendatio fieret. si absque dolo feci credo probabilius me non teneri damna reparare. Quia non inuenio in hoc casu aliquam specialem rationem. quae in laudatione generali non procedat: & fauet regula iuris 6. in 6. Nemo ex consilio. nisi fraudulenter sit. obligatur: & ita tenet Rebellus illa quast. 6. sect. vlt. n. 49. Salas eius verba transcribens sect. 9. Credo tamen in foro exteroo commendandum fore actione mandati. si citra rem aliquam specialem Peauum tibi commendassem. affirmans te posse securè cum illo contrahere: quia praesumor quasi mandare ex l. Lucius ff. de fideiuss. & l. si litteras. C. mandati. glossa. Bart. Bald. & alij. quos refert & sequitur Anton. Gom. n. 5.

DISPUTATIO VI.

De dispensatione legis.

PRae manibus habenda est huius disputationis doctrina. vt pote in praxi maxime frequens; ex illa enim dependet decisio plurimum difficultatum in variis materiis contingentium. In tres partes hanc disputationem diuidemus. In prima agemus de natura dispensationis. & causis illius: quis. inquam. concedat dispensationem & quibus concedatur. In secunda de conditionibus requisitis ad valorem dispensationis. In tertia de causis. quibus dispensatio cessat; vbi de interpretatione illius. Si autem aliqua in huiusmodi disputatione desiderantur. ex disputatione de privilegijs petenda sunt.

PUNCTVM I.

Quid sit dispensatio.

- 1 Definitur dispensatio in genere.
- 2 Proprius. & ad rem definitur ab aliquibus Reuicetur & statuitur propria definitio.
- 3 Dispensare non est legem interpretari.
- 4 Neque etiam est permittere.
- 5 Dispensatio differt ab absolute à peccatis & censuris.
- 6 Differt à simplici licentia requisita per legem.
- 7 Differt à legis abrogatione. & derogatione.
- 8 Differt à privilegio.
- 9 Legis dispensatio. & dispensatio voti. & iuramenti multum differunt.

1 Si nomen dispensationis in genere sumatur. eius definitio est. iusta rerum communium distributio. iuxta illud Lucae 12. Quis putas est fidelis dispensator? & 1. ad Corinth. 4. Ministros Christi. & dispensatores mysteriorum Dei. & cap. 9. Dispensatio mihi credita est. Eadem dispensationis acceptio constat ex iure ciuili & text. in l. dispensatori. §. 1. & in l. dispensatorem. §. 1. ff. de solution. l. urbana. 166. ff. de verb. significat. Et ex iure canonico idem habetur. cap. dispensatio. 43. dist. & in extravaug. vniuersis. de penitent. & remission. & tradunt doctores statim referendi. Verum omnia haec dispensationis lata acceptatione. dispensatio apud Theologos. & iurisperitos sumitur pro exemptione alicuius à lege. ex l. princeps. ff. de legib.

2 Dispensatio communiter sic definitur. Est relaxatio iuris communis cum causa cognitione facta ab eo qui potestatem habet relaxandi. sic glossa penult. in princ. in. c. requiritur. §. nisi rigor. 1. q. 7. Couarr. de sponsalib. p. 2. cap. 6. n. 1. Nauarr. in sum. precludio 9. n. 15. Sanchez. plures referes lib. 8. de dispes. disp. 1. n. 2.

& alij. At hæc definitio sustinenda non est. Primò, quia dispensatio non solum est iuris communis, sed etiam municipalis, & synodalis: quod ius nomine iuris communis non venit intelligendum, ex cap. 1. de constitution. in 6. Secundò, ad dispensationem, cuiusmodi est dispensatio, non solummodo debet habere causam, sed etiam debet habere rationem, & conditiones, quæ ad valorem illius requiruntur. Quapropter aptior definitio est dispensatio est iuris alicuius relaxatio, seu exemptio alicuius à legis obligatione, & sic colligitur ex c. de multa, de præbend. cap. necessaria, cap. dispensationes, c. tanta, c. si qui 1. quæst. 7. quibus in locis vocatur dispensatio relaxatio, seu moderatio canonum, & in c. supra pietatis, §. si inquirat, 23. q. 4. vocatur ab August. vulnus contra iniquitatem severitatis, & ita tradit Salas disp. 20. sect. 1. vers. ut tamen. Basil. de Leon. lib. 8. c. 1. n. 3. Stat. lib. 6. cap. 10. n. 7. Salas disp. 20. sect. 2. n. 9. & alij plures apud ipsos.

3 Ex hac definitione inferitur primò dispensare non esse interpretari legem pro illo casu non obligare, sed est exemptio à lege, illius obligatione posita: constat ex iuribus supra relat. & tradit plures referens Suarez num. 2. Basil. num. 4. Salas sect. 1. n. 4. Valquez 1. 2. tom. 2. de legib. disp. 178. à n. 6. Sanch. lib. 8. disp. 1. n. 1. & 10. 4. summ. cap. 37. quæst. 1. Et ratio est manifestata. Primò, quia interpretatio non est actus iurisdictionis, sed doctrinæ argum. textus in §. constat ansem ius nostrum. vers. Responsa prudentum. Insti. de iure natur. Quilibet enim vir doctus interpretari potest legem in tali, vel tali casu non obligare, dispensare autem non potest. Quod si in casu dubio alteri à superiore non permititur interpretatio, non inde inferitur interpretationem esse actum iurisdictionis, sed doctrinæ, referuntur tamen superiori. Secundò, sæpè dispensat legislator, certis obligationem in dispensato non cessare, vt coningit, cum tecum dispensat in eiu ouotum, eo quod erogatis pro subsidio contra infideles duo dragmata in acceptioe Bullæ cruciatæ, & in impedimentis ad matrimonium, & ad ordines ratione alicuius canonici impedimenti, manifestè apparet. Tertiò, si dispensatio esset declaratio legis pro illo casu non obligantis, quoties euidenter constaret eam esse omnino similem, posset quis abique dispensatione se à legis obligatione eximere, quod est absurdum. Quartò, sequeretur æqualem potestatem esse in Principe ad dispensandum in lege propria, ac in lege diuina, & naturalis in lege propria, nulla alia potestas conceditur præter potestatem declaratiuam. Quindò, non posset in propria lege negare dispensationem; quia non potest in propria lege illius declarationem petiam i. pellere. Neque credendum est D. Thom. 2. 2. q. 97. art. 4. in corp. & ad 3. oppositum sentire, vt aliqui recentiores illi attribuant; quia ibi loquutus est D. Thom. de dispensatione late sumpta, prout est quædam gubernatio, ordinatio, & distributio attentata personarum necessitate, & qualitate: tum quia dicit legislatorum alicui licentiam concedere non obseruandi præceptum, cum videt communi bono non expedire. Et quo non inferatur cessare ipso facto obligationem, sed esse eam sufficiens, vt illam relaxet.

4 Inferitur secundò dispensationem non esse permissionem propriam, quia dispensatio tollit legis obligationem in dispensato: at permissio illam non tollit. Deus enim permittit peccata, non tamen in illis dispensat. Quapropter permissus facere contra legem, committit culpam, & pœnæ subicitur, etiam si eius executionem distimulat; at dispensatus nullam culpam facit contra legem operans. Interdum verò dispensatio solet appellari permissio, & distimulatio c. dispensationis, 1. q. 7. sed non proprie sic Salas disp. 20. sect. 1. n. 5. vers. secundò. Basil. lib. 8. c. 1. n. 5. Suarez lib. 6. c. 1. n. 3.

5 Inferitur tertiò dispensationem differre à absolutione à peccatis, & à censuris; quia horum absolutione non vulneratur ius, sed potius ius ipsum impletur. Ius enim iubet rectè disposito absolutionem à peccatis, & censuris concedi; at ius non iubet semper dispensationem facere. Item potest secum quis dispensare, vt dicimus, se tamen non potest absoluerè. Denique absolutio, vt pote iuri conformis, late est interpretanda, scilicet voto dispensatio, sic Suarez lib. 6. cap. 10. à num. 9. Basil. lib. 8. cap. 1. num. 5. Salas sect. 1. coroll. 3. & colligitur ex glossa cap. episcopus, §. castorum, de electione, in 6. verbo dispensatio. Panor. cap. cum litteris vestris, m. 2. de rebus.

6 Inferitur quartò dispensationem differre à simplici licentia requisita per legem. in eo, quod licentia non est contra legem, sed potius pro lege; neque licentia tollit per se obligationem legis, sed potius per ipsam obligationem legis fit factis. Qua ratione cum Prælati tibi conceit egressum à monasterio proprio, & Pontifex ingressum in monasteria monialium, & Episcopus ex legitima causa non tecum dispensat, sed apponunt conditionem à lege requisitam: lex enim cautebat, ne è monasterio proprio absque licentia exires, neve in monialium monasteria intares abique licentia illius, qui eam po-

Ferd. de Castro Sum. Mor. Pars I.

test concedere. Cum ergo tibi Prælati ad hos actus facultatem concedit, iam lex non obligat, quia ex apposita licentia, illius materia cessabit. Et idem est, cum tibi facultas conceditur donandi, vel accipiendi nummos, nullo modo in voto paupertatis dispensatis, quia huius dispensatio solum est Pontificis argument. text. in cap. cum ad monasterium de statu regul. sed cessat casus, pro quo voto teneris. sic Basil. n. 5. Salas sect. 2. circa fin. Suarez n. 11.

7 Inferitur quindò, dispensationem differre à legis abrogatione, & derogatione: in eo quod abrogatio est cassatio totius legis, tam quoad materiam, quam quoad personas. Derogatio verò est cassatio legis pro aliquo tempore, vel pro aliqua parte communitatis, vel pro aliqua parte legis, si lex secundum materiam habeat latitudinem: constat ex l. derogatur, 102. ff. de verborum significat. & ex l. derogatur, ff. de reg. iur. ibi, derogatur legi cum pars detrahatur; abrogatur, cum prosum tollitur, Sanchez lib. 8. disp. x. num. 1. Salas disp. 20. sect. 1. circa prin. Suarez n. 12. Basil. n. 5.

8 Inferitur sextò, dispensationem differre à priuilegio, quia dispensatio semper est contra ius: at priuilegium non est semper contra ius, sed sæpè præter ius. Quando verò priuilegium est contrarium iuri, idem est, ac dispensatio, & eodem modo causam requirit, sic Salas sect. 1. circa finem. Suarez lib. 6. cap. 10. n. 13. Basil. n. 5. Sanchez lib. 8. disp. 1. n. 1. Deinde dispensatio sæpè non est permanens, hoc est, non est pro vltis pluries repetito contra legem, sed est pro vltis actu determinato: at priuilegium semper consistit in facultate permanenti operandi contra legem, vt diximus explicando priuilegij naturam, & notauit Salas sect. 1. in fin.

9 Inferitur septimò, dispensationem legis, & dispensationem voti, & iuramenti multum differre. Primò, quia dispensatio in voto, & iuramento nunquam fieri potest validè sine causa: at legis proprie dispensatio optime potest, vt dicimus. Secundò in voto, & iuramento dispensat Prælati nomine Dei, cui est ius per votum acquiritum: ipse autem vices suas Prælati committit: in lege autem proprio nomine proprie dispensat. Tertiò in voto fieri potest commutatio, etiam propria autoritate, si fit in melius, & in euidenter æquale, seu admodum probabilem sententiam: at in lege nunquam potest dari commutatio, quia obligatio voti à voluntis voluntate ortum habuit, & solum dignum honorem respicit, qui cum per materiam meliorem, vel æquè bonam conferuatur, poterit ex voluntate voluntis mutari: at legis obligatio ex voluntate legislatoris pendet, ac proinde à sola voluntate legislatoris pati potest mutationem: sic Valquez disp. 178. cap. 2. Salas sect. 1. sub num. 5. & sect. 2. num. 7. Aduerto ex suprascriptis Doctoribus ex iuramento sæpè orti non solum obligationem Deo, sed etiam alteri homini: vt si in fauore alicuius fecisset iuramentum, ipseque acceptauit, non poterit commutare, illo non consentiente, & licet Prælati possit relaxare obligationem Deo factam: at sæpè non potest obligationem homini acquiritam, quia illius vices non habet.

PUNCTUM II.

An dispensatio cadere possit in his, quæ iuris naturalis, & diuini sunt.

- 1 Explicatur ius naturale tum fundatum in voluntate humana, tum in diuina, tum in conuenientia rerum.
- 2 Aliqua dicuntur de iure naturali non præceptiuo, sed concessiuo.
- 3 Ius præceptiuum mutari non potest, secus ius concessiuum.
- 4 An ius naturale præceptiuum, seu præcepta naturalia dispensari in aliquo casu possint? Proponitur dubitanda ratio.
- 5 Probabilis censet in nullo iure naturali cadere posse dispensationem.
- 6 Satisfundamentis n. 4. adductis.
- 7 Expenditur quorum præceptorum naturalium possint Prælati facere dispensationem indirectam.

Ius generale voco, quod ab ipsa natura rationali ortum habet; ab ipsa enim natura rationali ortum habet malum à se futurum, non tubuenire pauperi, non defendere innocentem, cum possim. Hoc autem ius naturale, aliquando fundatur in voluntate humana, aliquando in diuina omnino libera, aliquando in sola conuenientia cum natura rationali. Ius ergo naturale fundatum in voluntate humana, est iuramentum, votum, matrimonium, & quilibet alius contractus; natura enim ipsa dicit hæc omnia seruanda esse, eo ipso, quod facta sint. Ius verò naturale fundatum in voluntate diuina omnino libera est illud, quod ex institutione sacramentorum, & mediourum ad salutem pertinentium promanar; facta enim institutione horum sacramentorum ratio ipsa naturalis dicit honestè, & religiose esse tractanda. Denique ius naturale ortum ex sola conuenientia cum naturali natura est tum affirmatiuum,

matiam, tum negativum, tum erga Deum, quam erga proximum. Affirmativum erga Deum est præceptum de illius cultu, & reverentia. Negativum est, ne falsos Deos colas, ne verum odio habeas. Erga proximum est ius negativum, scilicet illum occidas, & affirmativum, nempe, ut illi subvicias.

2. Præmitto, secundum aliqua dici de iure naturali non præceptum, sed concessio, vel probatio. Concedit enim ius naturale bonum esse commune, homines esse liberos: non tamen præcipit sic permanere semper. Item concedit matrimonium, non tamen omnibus præcipit. Item approbat filium succedere patri, & duobus testibus fidem integrè haberi: non tamen præcipit id esse servandum.

3. Hæc ergo omnia ab hominibus mutari possunt pro circumstantiis occurrentibus; quia non à natura præcipiuntur, sed conceduntur. Quapropter etiam communitas rerum à natura concessa fuerit. *§. quædam enim, Institut. de rerum divis.* ab hominibus tamen ob pacem servandam tolli, vel minui, aut coactari potuit, *cap. ius naturale, dist. 1. & cap. quo iure, dist. 8. & cap. sit. dist. 11. quæst. 1.* Item etiam libertas fuerit à natura hominibus concessa, *§. ius autem, Institut. de iure naturali, gent. & civ. li.* At iure gentium aliquando aufertur, *leg. manuum servos, ff. de iustit. & iur. & §. servitus, Institut. de iure personarum, ibi, contra naturam.* Item à natura est, ne quis alterius damno loquatur, neve alienum retineat, *leg. nam hoc natura, ff. de conduct. in debet. & iure natura ff. de regulis iuris* at sæpe respublica ob commune bonum, & pacem servandam bona vnius alteri tribuit, in quo fundatur viucupio, & præscriptio à lege introducta. *l. 1. ff. de viucup. & usurpat.* Ratio est, quia sæpe expedit hac iura, & dominia mutari: si enim attentata propria utilitate potest tibi non expedire libertatem, & bona amittere, tæque in servum tradere, si amissione illius libertatis, & traditione in servum graue damnum vitas; quid mirum ob bonum respublicæ id in aliquibus casibus statui possit; at mutare præcepta naturalia nunquam esse potest expediens, quia nunquam esse potest expediens omittere, quod intrinsicè bonum est, & cuius omisio per se, & ab intrinsicè est mala. Et hinc fit, quare ius gentium mutari potest ius, seu dominium datum à natura, non tamen ius præceptum illius, quia præcepta naturæ fundantur in intrinsicè eorum rectitudine, & honestate, seu necessaria veritate: & cum essentia rerum variari non possint, non potest illorum præceptum honestas, & rectitudo variari. At ius dominium seu dominia rerum fundantur in ipsis rebus quæ cum sint variabiles, dominium in illis fundatum variari potest.

4. Controversia ergo est, esse ius naturale, seu præcepta naturalia integrè mutari non possint, possint tamen in aliquo casu dispensari, vel ab ipso Deo, vel ab homine?

Ratio dubitandi est, quia quilibet legislator in suis legibus dispensare potest, & alteri vices dispensandi committere: cum enim leges ex legislatoris voluntate obligationem sortiantur, poterit legislator obligationem coactare, ac proinde efficere, ne omnes æquanimiter obligentur. At præceptorum naturalium legislator est ipse Deus: ergo poterit in ipsis eum aliquibus dispensare, & alteri hanc potestatem committere. Et consilium. Sæpe occurrunt casus hanc dispensationem expostulantes, ac gubernatio communis deficiat. Ergo concedenda est: hæc enim ratione cogitur sæpe pro communi utilitate, omnibus imperantur, non omnibus expediunt. Deinde probatur variis exemplis Deum per se in his naturalibus præceptis dispensasse, & vices dispensandi commisisse: dispensavit enim cum Abrahamo in occasione proprii filij, *Genes. 22.* & cum Olee in copula fornicata, *Osæ 2.* & cum filiis Israël in spoliacione Ægyptiorum, *Exod. 12.* & poterat dispensare in pluralitate vxorum, in matrimonio consummato, & in matrimonio inter fratres, & inter alios, qui iure naturæ sunt contrahere impediti. Deinde Pontifici commisit potestatem dispensandi in votis, & iuramentis, & in matrimonio rato, & in residentia Ecclesiæ, quotum omnium obligatio ex iure naturæ provenit. Ergo dari potest dispensatio in lege naturali: & ita defendit, tanquam probabilis Thomas Sanchez plures referens libro 8. de matrim. disp. 6. num. 5. eam tamen num. 6. limitat, ut non de omni iure naturali intelligatur, sed de eo, cuius dispensatio censetur esse rectè gubernationi expediens. Quod autem hoc sit, non satis explicat, sed apponit exemplum voti, residentia, & sacrificij in vtraque specie. Vnde videtur ad hæc sola limitare.

5. Nihilominus dicendum est in nullo iure naturali cadere proprie & directe posse dispensationem neque à Deo, neque ab alio vices ipsius habente. sic docent Couarr. reg. peccatum, p. 2. cap. 6. §. 9. num. 3. Suarez de legib. lib. 2. cap. 14. num. 5. ubi quamplures refer. *Cap. 15. num. 2. & 26. Valquez disp. 179. cap. 1. Basil. de Leon. lib. 8. cap. 2. num. 4. Navarr. consil. 4. de sponsat. impuber. num. 16. plures quos refert Thom. Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 6. num. 4. & trahit glossa in cap. sunt quidam, 25. quæst. 2. ex text. ibi, & in c. prop. iur. de concess. prebende. Probatur conclusio. Dispensatio est relaxatio legis, eo casu quo lex obligat absque variatione circumstantiarum casualium obligationem, sed*

nunquam Deus in iure naturali dispensare potest, quia circumstantiam aliquam obligantem mutat. Ergo nunquam potest in iure naturali dispensatio cadere directe. Consequenter, & maior propositio ab omnibus admittitur. Minor probatur, quia ea, quæ sunt de iure naturali, habent intrinsicè honestatem, & debitam decetiam per conformationem ad rectam rationem, & conclusa omni lege extrinseca; sed rebus omnibus immutatis hæc conformatio Deus mutare non potest; quia essentia rerum est invariabilis, sibi que esset contrarius. Ergo neque potest immutare debitam honestatem illarum; ergo neque dispensare: quia dispensare est ex voluntate superioris facere licitum, quod aliis illicitum est rebus omnibus immutatis. Quod si Deo in iure naturali dispensatio non concedatur, à fortiori neque humane potestati est concedenda, quia homo ex se hæc potestatem habere non poterat, sed ex Deo: siquidem inferior in lege superioris dispensatio non potest, sine eius commissione, *cap. inferior, dist. 21. & Clement. ne Romani de electione.* Vnde conclusio adversus ius naturale prævalere non potest, *cap. cum tanta, de consuetud. & tradit. ibi glossa, & in §. 1. dist. 5. & §. ult. dist. 6.*

6. Neque obstant fundamenta contraria. Ad rationem enim dubitandi respondendo, nunquam contingere posse casum, in quo conveniens sit in iure naturali dispensare; quia nunquam potest esse conveniens facere id, quod de se maius est, vel omittere, quod per se debetur. In legibus autem positivis convenit sæpe dispensatio; quia causæ, ob quas fuerunt appositæ, non æquanimiter circa omnes procedunt. Exempla item adducta non probant dispensare Deum in iure naturali, sed mutare circumstantias rerum, & condiciones, in quibus ius naturale obligat. Pro quo supponendum est aliqua esse præcepta naturalia immutabilia, quæque in qualibet circumstantia præcepta sunt. Hæc censentur esse omnia illa, quorum materia non pendet ex dominio Dei, qualia sunt mentis, falsos Deos colere, odio Deum habere. Alia verò sunt, quorum materia ex dominio Dei pendet: hæc, inquam, si Deus vult suo absoluto dominio, non obligantur; quia mutabitur materia obligationis, hæc autem mutatio dispensatio non est. Non enim dispensat respublica in lege reddendi depositum, quando ob commune bonum redditionem impedit, neque dispensat in lege naturali occidendi hominem, quando ob punitionem delicti commissi mandat occidi. Sic ergo cum Deus Abrahamo imperavit filium occidere, & Olee copulari mulieri fornicata, & Isaacitis, Ægyptios spoliare, non dispensavit in præcepto naturali occidendi, fornicandi, aut furandi; hæc enim semper invariabilia manserunt, sed apposuit conditionem, qua illorum obligatio cessavit, & qua postea nunquam ius naturale negativè occisionem, commutationem corporum, aut spoliacionem. Hæc autem conditio fuit usus suæ potestatis dominatiæ; cum enim ipse dominus sit absolutus omnium creaturarum, tam rerum, quam corporum, & vitæ, potest pro libito illis vti, ac proinde spoliare quosdam, aliosve ditare, vnum occidere, alium conservare, vnum committere, commitione alteri denegare. Eodem modo dicendum est de aliis exemplis in illa ratione dubitandi allatis; mutari inquam, materiam, qua obligatio naturalis cessat, non tamen dispensari directe in illius obligatione, & in vobis videtur esse manifesta: non enim potest Deus facere, ut manente voto, & eius acceptatione, non debeat votens votum implere; quia hoc est intrinsicè debitum rationi: at qui potest nolle oblatum acceptare, vel acceptatum remittere, ideo potest obligationem relaxare: remissio autem huius acceptationis dispensatio proprie dici non debet, quia hæc non est actus iurisdictionis, sed dominij, aliis eum Petro promittens, hereditatem aliquam, ipse verò cederet promissioni, dispensare tecum diceretur, quod est impropria locutio, & ita non debet concedi, sicut non concedit Suarez de legibus lib. 2. cap. 14. numero 11. Basil. de matrim. lib. 8. cap. 2. num. 9. Salas disp. 24. §. 5. sine. Exemplum de residentia eodem modo solvitur. Admitto residentiam de iure naturali esse, quoties supremus pastor, & rector illius non esset obligatio: à se contrahat, at si ipse cedat, & subeat in se onus providendi Ecclesiæ necessitatibus; cessat tibi obligatio non per dispensationem propriam, sed per remotionem materiam, ex qua obligatio confurgebat: ut optime explicat Suarez cap. 14. num. 21. & Basil. num. 15. Similiter dicendum est de dispensatione in matrimonio rato; est enim matrimonium illud natura indissolubile, ita ut ex voluntate eo trahentium dissolvi nullatenus possit: at ex voluntate Dei, qui supremus Dominus est voluntatis humanæ, & vinculi inde confurgentis, dissolvi poterit, quod quidem non est proprie dispensare in matrimonio, cum ma timonium non maneat, sed tollere matrimonium, & consequenter illius obligationem: licet quando solet respublica dissolvere alios contractus legitime factos, non dicitur tunc dispensare, sed potestate sua dominativa vti, sic Valquez disp. 179. c. 3. prope finem. Basil. num. 14.

7. Sed inquires, Quorum præceptorum naturalium habeant Prælati potestas emutandi materiam ac proinde tollendi obligationem? quod est inquirere, in quibus præceptis naturalibus potest cadere humana dispensatio indirecta?

Respondeo

Respondeo breviter, posse cadere dispensationem indirectam in illis omnibus, in quorum materia habent Prælati potestatem dominatiam, quia si illa potestatis virtus, cessat præceptorum obligatio. Exemptis declaro. Quia habet respública potestatem dominatiam circa bona tuorum subditorum, vt possit ob necessitatem boni communis ea expendere, datur viucipio, & præscriptio in alienis bonis. Item potest rem ab re auferre, & alteri tribuere. At in illis rebus, in quibus non habent Principes potestatem dominatiam; nequeunt etiam indirectè dispensare, seu naturale ius variare. Quocirca cum in corpora humana non habeant liberam facultatem disponendi, non poterunt mulierem sine consensu illius alteri applicare, & commixtionem carnalem licitam effecere. Neque Deus excusandus est hanc potestatem Principibus secularibus, neque Pontifici summo reliquisse, quia non videbatur expediens hanc illis potestatem relinquere; erat enim non leuibus inconuenientibus expolita. Qua ratione dicit Thomas Sanchez libro 8. disp. 16. numero 10. cum inueniatis à se relatis Suarez libro 2. de legibus, capite 14. numero 23. Basilius libro 8. de matrim. capite 2. numero 16. Pontifici summo relictam non esse potestatem dispensandi in impedimentis iure naturæ dirimentibus; qualia sunt impedimenta erroris, impotentia, ligaminis, & consanguinitatis in primo gradu. Quia licet in aliquo casu hanc dispensationem concedere videatur expedire: ac conuenientius esse videtur hanc potestatem omnino denegatam esse, ne frequentius, quam pati esset, illa Pontifices uterentur, & via inefficacis aperiretur.

PUNCTUM III.

An in iure diuino positio dari possit, dispensatio, & à quo.

1. Deum optime potest in illo dispensare.
2. Sed non credendum concedere, nisi per Ecclesiam auctoritatem.
3. Non est concessa hac potestas Regibus, neque aliis secularibus Principibus.
4. Proprietur triplex sententia. An Pontifex in iure hoc dispensare possit.
5. Approbatur tertia, negans posse dispensare.
6. Proprietur quadam obiectiones, & soluntur.

1. Pono primò, posse Deum dispensare: si enim potestas dispensandi in propriis legibus cuiuslibet legislatoris humano conceditur; quomodo supremo legislatori neganda erat? Et licet humanus legislator non possit pro libro dispensationem concedere, sed debet causa adesse dispensandi. At legislator diuinus pro libro suo illam concedere potest; quia eius voluntas est sufficientissima causa honorandi dispensationem; tum quia est supremus Dominus: tum quia eius voluntas est infallibilis regula bonitatis.

2. Pono secundò, hanc dispensationem non esse credendum Deum concedere; nisi per Ecclesiam auctoritatem constet; aut per aliam certam reuelationem ab Ecclesia approbatam, ex eiusdem primò de reuinciat. cap. cum ex iniuncto, de heret. & tradit. Basili. de Leon lib. 8. cap. 3. num. 1. Suarez lib. 10. de legibus, cap. 6. num. 1. Salas disp. 24. n. 31.

3. Pono tertio hanc potestatem non esse concessam Regibus, & aliis secularibus Principibus, quia ipsis non est concessa alia potestas, nisi temporalis, quia hæc sufficit ad gubernationem politicam. Hæc autem potestas est spiritualis, & supernaturalis, vt potest circa spiritualia, & supernaturalia versans. Ergo. Deinde affirmo non esse concessam Prælati inferioribus a Pontifice, scilicet Episcopis, Patriarchis, &c. quia vltus huius potestatis rarissimus esse debebat, casu quo concessus esset: ac proinde necessarium non erat penes quemlibet Prælatum residere. Adde dispensationem hanc esse ex grauioribus causis, que in Ecclesia contingere possunt. Ergo si ad aliquem pertinet, solum debet esse summus Pontifex, ex cap. maiores, de Baptismo, sic Suarez supra num. 2. & supponunt omnes alij Doctores.

Quare solum de Pontifice mouent quæstionem? An, inquam, dispensare in hoc iure diuino possit?

4. In hæc re triplex est sententia. Prima affirmat in omni iure diuino positio, seclusis fidei articulis, posse ex causa graui, & urgente Pontificem dispensare, sic Panormitanus in cap. propositus de concess. præbend. num. 20. Felin. in cap. que in Ecclesia, de consens. num. 19. & 20. vbi pluribus extornat. & in cap. 1. de consuetudine, n. 23. Decius consil. 112. num. 3. & in supradictio cap. que in Ecclesiis, num. 44. in nouis. Secunda sententia limitat supradictam. Affirmat namque dispensare Pontificem posse non in omni iure diuino, sed in aliquo, in eo scilicet, in quo maius Dei obsequium videatur esse, dispensationem concedere, quam ius diuinum integrè obferuari. sic docuit Canalicus de panorm. part. 5. ad si em. Sanchez de matrim. libro 8. disp. 6. num. 6. Fundamenta vtiuque sententiæ ex probatione Terz. de Castro Sum. Pars 1. Mor.

nostræ conclusionis dissoluntur; quòd si aliqua fuerint, quæ specialiter indigerint explicatione, postea subiiciemus.

5. Tertia sententia communis, & verissima est. Affirmat in nullo iure positio diuino posse Pontificem dispensare. sic D. Thom. quem communiter Theologi sequuntur 1. 2. quæst. 97. artic. 4. ad 3. & 2. 2. quæst. 88. art. 16. in solut. ad 3. & quodlib. 4. art. 13. Suarez plures referens libro 10. cap. 6. numero 6. Salas disp. 24. sect. 5. num. 33. Basilius lib. 8. cap. 3. n. 2. Couarr. 4. de iur. part. 2. cap. 6. §. 9. num. 4. Syluest. verbo Papæ quæst. 16. Salmet. tract. 68. in aut. in 4. & 5. difficult. & alij apud ipsos, & facit textus in cap. sunt quidam, & cap. contra statuta patrum, & cap. emne quod, & alij 25. quæst. 1. vbi asseritur non esse Sedis Pontificiæ aliquid condere contra Apostolorum statuta, vel aliquid illorum mutare. Ratio est, quia Pontifex non habet hanc potestatem, nisi à Christo Domino illi sit specialiter commissa. At hæc commissio non constat primò ex illis verbis, quodcumque ligaueris super terram; tum quia illa verba nimis generalia sunt. Ex verbis autem ita generalibus non debet inferri concessio rei ita grauis, & extraordinariæ; quia propter eius grauitatem specialem concessionem desiderabat. Quocirca nuquam intellexerunt Pontifices illis verbis esse talem potestatem concessam, aliàs sæpè vti illa fuissent, sicuti vtiuntur aliis potestatibus sibi datis, quæ habere agnoscent. Item hæc potestas non cedebat in adificationem Ecclesiæ, sed potius in illius destructionem; destruebat enim vnitatem, & firmitatem Ecclesiæ: Ecclesia enim per totum orbem terrarum est vna, non solum in articulis fidei, sed etiam in religio cultu, qui in sacrificiis, & sacramentis continetur: si igitur hic religiosus cultus variari posset de curtu temporis, viz vnitas Ecclesiæ agnosceretur. Adde Christum Dominum nulla alia præcepta postuisti Ecclesiæ imposuisse, præter illa, quæ pertinent ad fidem, & ad sacramenta & sacrificia; si igitur in his admittatur dispensatio, faciliè Ecclesia corrumpere poterit, cum eius fundamenta corruant. Denique nulla potest excogitari causa legitima dispensandi in aliquo præcepto diuino, quæ in omnibus præceptis locum non habeat: ac concedere potestatem dispensandi in omnibus, videtur Ecclesiæ vnitati, & stabilitati omnino perniciosum. Ergo etiam videtur perniciosum concedere potestatem dispensandi in quolibet ex his præceptis diuinis. Maiorem probò exemplis, sæpè continget casus, vt ob defectum aquæ parvulus abique Baptismo motiatur, sæpè vt sacerdos non adit absolueno. Poterit ergo in his casibus dispensare, vt aqua rosata pro naturali apponatur, & laicus nomine sacerdotis absoluat? Absit. Item in aliqua regione esse potest summa penuria vitici, in alia vini, Dispenset ergo Pontifex, vt in pane hordeaceo, vel in sicera consecratur? Item ex obseruatione sigilli confessionis, graue damnus sacerdoti, vel regno imminere potest. Dispenset ergo Pontifex in tali præcepto? Quòd si in his, & aliis dari non possit dispensatio, in nullo præcepto diuino est concedenda, quia firmitas horum præceptorum magis expedit Ecclesiæ, quam qualibet alia causa, quæ pro dispensatione illorum excogitari potest.

6. Sed obieci primò, ex verbis Christi Domini Matth. 19. Quodcumque ligaueris super terram, &c. colligunt Doctores Pontificem dispensare posse in voto, iuramento, & matrimonio rato, & in matrimonio spirituali inter Episcopum & Ecclesiam; sed hæc omnia sunt iuris diuini. Ergo iam in iure diuino dari potest dispensatio.

Respondeo primò. In iure diuino fundato in humano contractu bene potest dari dispensatio; quia hoc non est dispensare in iure diuino, sed in fundamento illius. At in iure diuino absoluto, & independenti à voluntate hominis qualia sunt, matris, & formæ sacramentorum, & sacrificij, & præcepta fidei, spei, charitatis, nullo modo cadit dispensatio.

Secundò respondeo ex illis verbis Matth. colligere Doctores, posse Pontificem remittere nomine Dei obligationem, voti & iuramenti, & matrimonij rati, quia ex praxi, & vsu Ecclesiæ id constat: ac ex vsu, & traditione Ecclesiæ contrarium colligitur in aliis diuinis præceptis. Ergo in illis non est admittenda talis dispensatio, sicuti non admittitur in matrimonio consummato.

Obieci secundò. In solemnibus religionum professione solet Pontifex dispensare; sed hæc obligatio videtur esse ex iure diuino. Ergo in iure diuino debet admitti dispensatio?

Respondeo solemniter in professione non ex iure diuino, sed Ecclesiastico esse, vt constat ex Bulla, Ascendente Domino pro Societate Iesu expedita, atque ideo sicut potest causa existente remittere obligationem cuiuslibet voti Deo facti, ita potest remittere obligationem professionis. Deinde Pontifex est supremus, & immediatus Prælati religiosorum, cui in obedientia iubeantur religiosi. Si ergo Pontifex hanc obedienciam remittit, cessat obligatio voti; sicuti si tibi promitterem hæreditatem sub voto, & tu nolles eam acceptare, vel acceptatam remittetes, cessaret in te voti obligatio, quia cessabit materia voti. Deinde sublata obedientia, tollitur etiam votum pauperatis, & castitatis, quæ ratiam habeat conditionem, dum sub obedientia existere. sic explicuit Basili, de Leon lib. 8. de matrim. cap. 3. num. 5. & lib. 7. cap. 12. in fine. Salas disp. 24. sect. 5. num. 35.

DE
ASTRO
ALAC
TON

Obiicit tertio Aliquando Pontifex dispensat. vt minister confirmationis sit simplex sacerdos. cum tamen videatur esse de iure diuino. quod sit Episcopus.

Respondeo. De iure diuino solum est, quod minister ordinarius confirmationis sit Episcopus, non tamen absolute, absolute enim quilibet simplex sacerdos est ex institutione diuina, confirmationis, & ordinis minister: ac prout eum ex commissione Pontificis simplex sacerdos confirmet, non censetur in iure diuino dispensatus. sic Basiliius supra cap. 3. num. 6. Suarez lib. 10. c. 6. num. 20. & 3. om. de Eucharistia. disp. 3. 6. sect. 1. Salas disput. sect. 5. num. 35.

Obiicit quarto. Pontificem dispensare posse. imo dispensasse in sacrificio ob vrgentem aliquam causam, vt fieri possit in vna tantum specie, vini scilicet, vel panis. At fieri sacrificium in vtraque specie est de iure diuino. Ergo iam datur in iure diuino, immediata, & directa dispensatio: sic docuit de hoc exemplo expressit Thom. Sanchez lib. 8. de maxim. disp. 6. n. 6. & tradit Turretremata in c. semperimus. de consec. dist. 2. & Anton. 3. p. tit. 13. c. 6. §. 1.

Respondeo primo negando Pontificem vquam dispensasse; quia, de tali facto authentice non constat, imo neque dispensare posse. sic Valq. tom. de Eucharistia. disp. 228. per totam. Basilii de matr. lib. 8. c. 3. sine. Suarez de Eucharistia. disp. 43. sect. 4. & de legib. l. b. 10. c. 6. n. 21. & alij apud ipsos. Tum quia non potest a sacrificio expressam significationem mortis Christi separare, quae videbatur separata, si in vna tantum specie fieret consecratio; quia in consecratione vnius tantum speciei non satis aperte significatur separatio sanguinis a corpore. Tum etiam, quia non apparet, quare magis in hoc iure, quam in sigillo confessionis, & matrimonio consummato, & in materia Baptismi, & aliorum sacramentorum, non detur dispensatio, si semel ponamus de iure diuino esse consecrationem fieri in vtraque specie.

Secundo respondeo probabile esse posse autoritate Pontificis in vna tantum specie sacrificium offerri, vrgenti, graui, & communi bono alicuius prouinciae; sed tunc Pontifex non dispensabit in iure diuino, sed declarabit doctrinaliter ad illum casum non se extendere. Pro quo supponendum est in hac sententia offerri sacrificium ex iure diuino esse: at quod sit in vtraque specie, non esse per se ex iure diuino, sed ex iure naturali dicente, si offeratur sacrificium Deo, integrum, & perfectum esse offerendum. Cum ergo Pontifex permitteret in aliqua prouincia sacrificium in vna specie offerri, de clararet, vti que praecceptum naturale sacrificandi integre ad illum casum non se extendere. sic Suarez libro 10. cap. 6. sine. vbi aduertit hanc declarationem fieri non posse ab alio praeter Romanum Pontificem, quia est res grauissima, & satis dubia.

PUNCTVM IV.

An in lege humana legislator illius possit dispensare.

- 1 Cuiuslibet legislatori competit potestas dispensandi in suis legibus.
- 2 Pontifex in suis legibus, & in legibus Concilij, & in legibus aliorum Pontificum potest dispensare.
- 3 Episcopus in legibus Synodi diocesanae.
- 4 Aliqui limitant, nisi iuramento sint constitutiones firmatae, sed repellitur limitatio.
- 5 Secundo limitatur, nisi constitutiones transferantur in contractum. Explicatur limitatio.
- 6 Tertio limitant, nisi fuerint constitutiones a superiore confirmatae. Sed intelligenda est de vera confirmatione.
- 7 An in legibus superioribus non reuerentis expressis, possint inferiores dispensare? Proponitur prima sententia.
- 8 Probabilis est hanc potestatem inferiores non habere, nisi expresse, aut tacite concedatur a superiore.
- 9 Satis arg. n. 7. adductis.
- 10 Non potest Episcopus in legibus Concilij prouincialis dispensare, aliter quam in legibus Pontificis.
- 11 Idem dicendum est de Archiepiscopo, qui tali Concilio praesit.

1 **C**onstat legislatori competere potestatem dispensandi, quia ab eius voluntate pendet legum obligatio. Et idem est de successore in iurisdictione; quia reputatur eadem persona cum legislatore. Et idem est a fortiore de superiore legislatore, vt ex terminis liquet. sic Valquez disput. 178. de legib. cap. 2. Bonacina disp. 1. quaest. 2. quaest. 5. n. 15. Azor tom. 1. lib. 5. cap. 15. quaest. 5. Salas plures referens disp. 20. sect. 3. n. 16. & alij statim referendi.

2 **E**x hac doctrina fit posse Pontificem dispensare in legibus a se latis, quia est earum legislator, & in legibus Concilij generalis, quia est superior, & in legibus aliorum Pontificum, quia est aequus auctoritatis; nullus enim extra Deum limitare Pontificis auctoritatem potest. Adde posse dispensare in lege quali-

bet Apollonica humana, vt in lege ieiunij quadragesimalis, in obseruatione diei Dominicae, in bigamo non ordinando. Quia licet Apolloni in dignitate Apollonica, ainsque prerogatiuis fuerint Pontifex superiores, & excellentiores: at in iurisdictione illis Pontifex inferior non est, siquidem non est inferior Petro, in cuius iurisdictionem succedit. sic alios referens tradit Couarr. 4. decret. 2. part. c. 6. §. 3. n. 6. Suarez lib. 10. de legib. cap. 14. n. 2. Salas disp. 20. sect. 3. sub n. 16. Basil. lib. 8. de matr. cap. 5. n. 2. Bonacina n. 8.

3 **S**ecundo fit posse Episcopum, vel Archiepiscopum in legibus Synodi diocesanae dispensare; quia leges synodales sunt leges ab ipomet Episcopo latae: parochi autem solum sunt consilij, non legislatores. sic Nauarr. in summ. cap. 2. §. num. 74. Azor tom. 1. lib. 5. cap. 15. quaest. 3. Thomas Sanch. lib. 8. disp. 17. num. 33. Ioan. Salas disp. 20. sect. 4. num. 43. Suarez lib. 6. cap. 15. num. 8. Basiliius lib. 8. cap. 5. num. 3. Bonacina num. 5. Barbosa de potestate Episcopi 2. part. alleg. 34. num. 3. Quocirca his legibus, quoad vim coactionis non arctantur Episcopi, vt bene notauit Basiliius supra. Aduerto non requiri Episcopum esse conlectatum, sufficit, si electus, & confirmatus sit; quia potestas dispensandi non est potestas ordinis, sed iurisdictionis, sic Basiliius cap. 4. num. 4. Sanchez pluribus relatis lib. 4. in Decalog. c. 37. num. 16. & 20. Barbosa 2. p. de potestate Episcopi, allegat. 36. n. 8. & colligitur satis ex c. cum in cunctis, Scdm vero, iuncta gloss. verb. administrationem, de elect.

4 **L**imitant tamen aliqui, dummodo constitutiones non sint a legislatore iuramento firmatae, quia cum ipse sibi relaxare iuramentum non possit, neque poterit dispensationem legis concedere. sic Syluest. verbo dispensatio, quaest. 13. num. 19. Sayro Theauri caelum tom. 1. lib. 6. cap. 11. num. 11. Azor lib. 5. institutionum, cap. 15. quaest. 7. Barbosa 2. part. allegat. 34. num. 6. Ceterum admittenda non est haec limitatio, sicuti neque illam admittit Sanchez pluribus relatis lib. 8. disp. 17. numero 31. Salas disp. 20. sect. 4. num. 42. verfic. tertio temporum. Basiliius lib. 8. c. 5. num. 1. & 5. Ratio est, quia iuramentum semper habet subiectam conditionem aequitatis, hoc est, non esse dispensandum in lege, nisi causa iusta dispensandi interueniat, vt multis probat Farinacius libro 1. praxis, quaest. 17. numero 15. Item tunc Episcopus dispensare potest in iuramento, sicuti potest cum suis subditis, vt tradit Sanchez disp. 1. num. 8. & nos postea dicemus. Ergo non obstat iuramento potestati legislatoris in constitutione iurata dispensare, dispensatio prius iuramento. Denique iuramentum solum impedire potest, ne licite dispensationem concedat: at valorem dispensationis impedire non potest, quia valor dispensationis in lege propria est voluntate solum dispensantis pendet.

5 **L**imitant secundo. Nisi illa constitutio transferat in contractum, & commodum alterius; vt si constitutio facta sit, vt gaudeant immunitate a tributis omnes, qui ad ciuitatem venerint, vel in ea habitauerint, non poterit legislator venientes, vel habitantes legis beneficio priuare, sic Syluest. verbo dispensatio, quaest. 13. num. 19. Sanchez plures referens numero 29. Barbosa numero 6. Adit tamen Sanchez, & Barbosa ex legitima causa superueniente posse tali constitutioni contrariare legislatorem. Verum indiget explanatione hac limitatio: si enim Episcopus, vel alius Princeps animo se obligandi illam constitutionem promulget, absque dubio postea conditione ex parte subditorum obligatus manebit, neque poterit postea recedere, non quia non possit in sua lege dispensare, sed quia non potest dispensare in lege naturali illum obligante seruare contractum initum. At si Princeps noit, vel non possit se hoc modo obligare: tunc equidem dispensare poterit, quia esset dispensatio in propria lege, non in contractu. sic Salas disp. 20. sect. 4. num. 42. limit. 1. Basiliius lib. 6. c. 5. n. 7.

6 **T**ertio limitant: nisi illa constitutiones a superiore legislatore fuerint confirmatae. Vt si Episcopales constitutiones confirmet Pontifex, non videtur tunc posse Episcopum in talibus constitutionibus dispensare, quia ex illa confirmatione nouam auctoritatem receperunt, & factae sunt, quasi leges Pontificiae. Vnde cum leges Pontificiae neque abrogatae, neque mutatae potest Episcopus, ita neque poterit has a Pontifice confirmatas. sic Boter. de Synod. Episcop. part. 2. art. 4. n. 12. Sayrus de censuris, lib. 6. cap. 11. num. 11. Azor lib. 5. cap. 15. quaest. 7. Sanch. disp. 17. n. 30. Barbosa allegat. 34. n. 7. At haec limitatio vt verum habeat, intelligenda est de vera confirmatione, qua Pontifex velis constitutionem inferioris propriam sibi facere, saepe enim solum intendit constitutionem factam approbare, & quasi laudabilem esse iudicare; non autem nouam vim obligandi tribuere. Quod ita praesumendum est, quoties ante approbationem Pontificiam habeat constitutum vim obligandi, nam si nullam habebat, eo quod non erat lata ab his, qui legem statueret poterat, praesumi debet approbationem Pontificiam expolitaram esse pro vi obligandi. Quapropter tenor confirmationis semper inspiciendus est. sic Salas disp. 20. sect. 3. n. 29. circa finem. Basiliius lib. 8. cap. 5. n. 6.

7 **D**ifficultas ergo est, an in legibus superioribus non reuerentis expressis habeant inferiores Praelati potestatem dispensandi ex suo officio?

Prima sententia docet Prælatum inferiorem posse in legibus superioris dispensare, si ei interdictum non sit, sic An- ton. 1. part. 111. 17. §. 20. Soto in 4. distict. 27. quest. 1. art. 4. & in quo tandem. Covarr. cap. alma. 1. part. §. 7. n. 8. reputat probabiliter Bonacina disp. 1. de legibus, quest. 2. punct. 1. num. 27. plures adducit Barbosa 2. part. de potestate Episcopi allegat. 33. num. 17. Et probant primò, quia sine hac facultate non possunt inferiores gubernationi consulerè, quia non debent pro quocumque casu ad Principem recurrere; esset enim nimis molestem Ergo censetur illis concessa. Secundo sæpè referatur superior sibi dispensationem legis à se constituta. Ergo cum non referatur, censetur illam concedere; aliàs frustra referret, si ex positione tantum legis referuata esset. Et confirmat ex cap. nuper, de sentent. excommunicat. ubi dicitur, cum Pontifex non referat sibi abolitionem excommunicationis, eo ipso censetur inferioribus Prælatis concedere. Ergo idem erit dicendum in dispensatione. Tertio, quia in votis, & iuramentis inferior dispensat, cum non interdicatur. Ergo etiam in qualibet lege Ecclesiastica, cuius obligatio inferior est obligatione voti, quæ est ex iure diuino. Quarto in obseruatione festorum, & ieiuniorum dispensant inferiores Prælati, quia non interdicantur. Ergo etiam in aliis legibus. Denique est ratio à priori, quia quilibet Episcopus in sua diocesi potest quidquid potest Papa in tota Ecclesia, nisi à Pontifice prohibeatur, sic Victor. relect. de potest. Ecclesie, num. 28. Sanchez potes referens. 1. de matrim. disp. 61. num. 3. Barbosa 2. part. de potestate Episcopi, allegat. 33. n. 17. Est enim pastor ordinarius, cui incumbit regimen suæ diocesis adæquatur, Ergo dum non limitatur, æquè ac Pontifex habet iurisdictionem, hac enim ratione Confessor ordinarius habet potestatem aboluendi ab omnibus casibus, qui Episcopo, vel Pontifici referant non sunt; quia est ordinarius. Ergo idem erit dicendum de Episcopo in dispensationibus concedendis.

8 Nihilominus probabilis existimo nullum inferiorem habere potestatem dispensandi in legibus superioris, nisi superior expresse vel tacite concedat: sic glossa in cap. cum singulari, §. pro, verbo canonici, de prebend. in 6. & in cap. in quibusdam de penis, Covarr. 4. decret. 2. part. cap. 6. n. 15. Ioan. Gutierrez lib. 1. canon. quest. cap. 5. n. 10. Bassius lib. 8. cap. 6. n. 1. Sanchez lib. 6. de legibus, cap. 14. n. 4. Salas disp. 20. sect. 3. n. 10. Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 5. n. 9. & lib. 2. disp. 40. num. 1. Barbosa 2. part. de potestate Episcopi, allegat. 33. n. 18. Bonacina disp. 1. quest. 2. punct. 1. num. 27. & alij apud ipsos, & colligitur satis ex cap. cum inferior, de maior. & obediens, & ex Clement. ne Romani, de elect. ubi cauetur inferiorem non posse superioris iura mutare: si autem absque illius consensu tacite, vel expresse dispensationem concedere inferior possit, iam superioris iura sine illius consensu possit mutare. Deinde inferior non potest voluntatem superioris impedire ipso non consentiente; aliàs esset ipso superiore superior. Ergo non potest concedere dispensationem ipso non consentiente; quia per dispensationem impeditur voluntas superioris intendens obligare. Neque satisfactis, si dicitur ex vi officij tibi hanc potestatem esse concessam, dum non prohibetur; quia aliàs non bene argueret textus in cap. dilectus, de temporibus ordinat. condemnans Episcopum, quod vno die plures ordines sacros conferret, etiam si de mandato Metropolitanij faceret; quia à iure ei non est permillum, poterat enim replicare, sufficit, quod mihi non sit prohibitum. Adde plures esse irregularitates, & inhabilitates à iure statutas, in quibus nequeunt Episcopi ex proprio munere dispensare, quia non inueniuntur concessæ, etiam si non inueniantur prohibita. Requiritur ergo expressa, vel tacita concessio. Denique est glossa in supradicto dilectus, verbo, permissa, censet in criminibus posse Episcopum dispensare, nisi expresse ei prohibeatur. Ac in cap. si electi, §. de adulteris, de iudiciis, cum communi sententia docet in criminibus adulterio maioribus dari non posse dispensationem, eo quod non reperitur concessum; bene tamen in minoribus.

9 Neque obliantur argumenta contraria.

Ad primum dico plures esse casus, in quibus conceditur inferioribus potestas dispensandi, quibus sufficenter prouisum est gubernationi, de quibus statim dicemus.

Ad secundum referatur quidem dispensationem, ac veniat intelligenda in generali concessione.

Ad confirmationem, ex cap. nuper, dico abolitionem excommunicationis concedi, quoties non referatur, secus vero dispensatio, quia absolutio non est contra ius, sed potius ipsi conformis; ius enim præcipit dispositum absoluerè: at dispensatio semper ius violat. Item absolutio ab excommunicatione, & peccatis ad bonum animæ ordinatur, ideoque expediret: facilius concedi quam dispensatio. Quapropter non solum Episcopo, sed parochio est concessa, dum non referatur: ut constat ex suprad. cap. nuper.

Ad tertium dico dispensationem in votis, & iuramentis non esse dispensationem in lege superioris, quia nullus dispensat, ut manente voto cesset obligatio, sed est remissio matricæ per votum promissa, quam remissionem possunt om-

nes Prælati facere nomine Dei, quoties sibi non interdicatur, quia hoc videbatur expedire communi bono, eo quod frequentissime occurrit occasio in his dispensandi.

Ad quartum concedo ex tacita concessione Pontificis consuetudine manifestata habere inferiores Prælatos potestatem dispensandi in obseruatione festorum & ieiunij, eo quod hi censentur casus satis frequentes.

Ad vltimum nego illud axioma verum esse, Episcopum in sua diocesi habere eandem potestatem, ac summum Pontificem pro tota Ecclesia, numquam enim Episcopus potuit committere presbytero sacramentum ordinis, aut confirmationis, quod tamen potest Pontifex, neque potuit dispensare in matrimonio rato, neque desinere res fidei, canonizare Sanctos, concedere indulgentias absolute, & que ad plenariam remissionem, instituire censuras, approbare religiones, & alia huiusmodi, solum enim illa propositio habere potest verum in his quæ ad commune regimen spectant, & antequam à Pontifice lex aliqua constituitur. Nam illa lege constituta ex vi iuris limitata est inferioris iurisdictioni, ut non possit circa illam se intromittere. Adde quoties non conceditur inferiori potestas dispensandi in lege superioris, expresse censetur denegata: nam licet non deageatur in particulari, denegatur tamen in genere, eo quod generaliter ius statuat præcepta superioris ab inferioribus obseruanda esse, cap. super his, cap. cum inferior, de maior. & obed. & c. 1. de consuet.

10 Ex his inferitur primò, Episcopum non posse dispensare in legibus Concilij provincialis, alio modo, quam potest dispensare in legibus Pontificis, quia sunt leges superioris, sic Bassius lib. 8. cap. 6. num. 10. Suarez lib. 6. cap. 15. num. 4. & Doctores referendi corollario sequenti. Concilium enim provinciale superius est quolibet Episcopo, ut constat ex tota disp. 18. & ex cap. saluo, 9. q. 3. & cap. graue nimis, de prebend. Item Concilium provinciale potest condere leges, quas Episcopi obseruare tenentur, & facere obseruari, ut dicitur cap. sicut olim, de accus. & in Trident. sess. 24. cap. 2. Adde, tempore antiquo Concilium provinciale potestatem habebat cognoscendi de causis Episcoporum, & illas terminandi, vique ad definitiuam sententiam quod est satis clarum Concilium provinciale semper fuisse quolibet Episcopo superius.

11 Inferitur secundò, Idem quod dictum est de quolibet Episcopo, dicendum est de Archiepiscopo, qui Concilium provinciale congregauit, non posse, inquam, dispensare in his legibus, quia hæc leges non sunt leges latæ à solo ipso, sed sunt leges latæ à Concilio superiore illius, sunt enim latæ ab alijs Episcopis per modum vnus, omnes enim habent votum decisiuum. cap. sicut olim, de accus. Item Metropolitanus solum habet potestatem supra alios Episcopos congregandi Concilium: ut constat ex Trident. sess. 24. cap. 2. Deinde, quia ab Archiepiscopo ad Concilium provinciale datur appellatio, tanquam ab inferiore ad superiorem, ut tradunt gloss. fin. in cap. à collatione, de appellat. in 6. Cardinal. in Clement. 1. §. quod etiam in interdictis, num. 1. notab. 1. de sentent. excommunicat. ubi Anchar. num. 5. notab. 5. & tradit Nauar. consil. 6. sub tit. de maior. & obediens. in nouis, num. 4. Neque obstat Archiepiscopum esse caput Concilij: quia non est caput Concilij quoad iurisdictionem, non enim est in iurisdictione superior ipso Concilio congregato, sed est caput illius quoad vocandum, & congregandum Concilium, & quoad locum sedendi in Concilio, sicut Decanus, & Canonicus senior in Capitulis Ecclesiarum cathedralis. Neque etiam obstat textus in cap. graue, de prebendis, ubi dicitur: Metropolitanus delictum superioris iudicio relinquitur ex parte Concilij nuntians. Ergo Concilium non est superior Archiepiscopo. Non, inquam, obstat, quia non dicimus Concilium superius esse Archiepiscopo quoad omnes actus, sufficit, si quoad constitutiones ibi ordinatas superioris sit, ita ut possit Archiepiscopum compellere ad illarum obseruationem. Adde, etsi Concilium non possit compellere Archiepiscopum ad constitutionum obseruationem, propter eius dignitatis reuerentiam, sufficit ut eius subditi compellantur à Concilio, quam compulsionem Archiepiscopus tollere non potest, quia non est Concilio superior: & ita tenet Nauar. supradicto loco, num. 5. Suarez lib. 6. de legibus, cap. 15. à num. 5. Thomas Sanchez plurius exornas lib. 8. distict. 17. num. 36. & 27. Bassius lib. 8. cap. 6. num. 11. & 22. Bonacina disp. 1. quest. 2. punct. 1. num. 14.

PUNCTUM V.

An sint aliqui casus, in quibus inferiores potestatem habeant dispensandi in superioris legibus.

- 1 Proponitur primus casus, Cum lex clausula generali dicit, ut dispensari possit.
- 2 Limitant aliqui, ut intelligatur de penis, quas alij à legislatore imponere possunt. Sed refertur.

- 3 Secundò limitant, ne in constitutione Concilij generalis intelligatur. Sed non probatur limitatio.
- 4 Secundus casus, in quo censetur inferioribus commissa facultas, cum materia legis levis sit.
- 5 Tertius, si casus frequentes sint.
- 6 Quartus, quando leges sunt illius provincie propria, non alij communes.
- 7 Quintus, in extraordinario aliquo euentu.
- 8 Hic casus limitatur ad aliquibus: nisi inferior totam illam necessitatem moderata aliqua elemosyna, vel diligentia suppleri possit.
- 9 Sed non approbo limitationem.
- 10 Sextus casus, in quo censetur concessa potestas dispensandi, est, cum est dubium an indigeat dispensatione. Et explicatur de dubio probabilis, & negatiuo, quando dispensatio necessaria non est.
- 11 Septimus est, si consuetudine prescribatur inferiores in lege superiora dispensare posse.
- 12 Hac potestas, inferiorum in suprascriptis casibus ordinaria est. Et inferuntur aliqua notabilia.
- 13 Non pendet hac potestas à Capitulo.

Respondeo plures à Doctoribus assignari. Primus est, si generaliter concedatur facultas: hæc autem concedi potest verbis expressis, & de his nulla est dubitatio, uti conceditur in Trident. sess. 24. cap. 6. pro casibus occultis etiam Pontifici reseruatis. Potest item concedi verbis aliquo modo dubiis, qualia sunt, si in lege ipsa additur impersonaliter dispensari posse; tunc enim censetur inferioribus concedi facultatem, quia illa verba ad alium præter legislatorem referri debent, ne superflua sint. De legislatore namque dubitari non poterat posse in lege sua dispensare. Ergo illi non est intelligenda commissa facultas. Ergo pro aliis venit intelligenda. Item potestas dispensandi amplè est interpretanda, ut in fine huius disputationis dixeris. Ergo pro aliis à legislatore interpretari debet: & ita tradunt glossa fin. in cap. penult. de penis, & in cap. postulasti, verbo dispensatur, de clerico excommunicato ministr. & in cap. quisquis, de elect. Innocent. in cap. dilectus, de temporibus ordinat. Felinus in cap. at si clericus, §. de adult. ritis, de iudic. n. i. innumeros referens Sanchez lib. 8. disp. 5. n. 1. Salas disp. 10. sect. 3. num. 21. Barbosa 2. part. allegat. 33. n. 22. Suar. lib. 6. cap. 14. n. 8. Bonacina disp. 1. q. 2. punct. 1. n. 17. versic. addit Syluest. Basilius lib. 8. cap. 6. n. 5, & alij apud ipsos. Neque obstat textus in cap. cum ex eo, de elect. lib. 6. & cap. 1. de atate, & qualitate, eodem lib. ubi concessa facultate dispensandi additur Episcopis, quæ additio videtur superflua, si vera est doctrina tradita. Non inquam, obstat, quia sæpè in concessione additur Episcopis, ut omnino dubitatio tollatur, quæ esse potest Episcopis non nominatis, hæc enim ratio in Trident. dicitur sess. 24. cap. 6. liceat Episcopis dispensare in omnibus irregularitatibus occultis, &c.

2 Hanc doctrinam limitant aliqui, ut intelligatur de penis, quas alij à legislatore imponere possunt. Nam si penam solus Pontifex imponere possit, solus ipse censetur habere potestatem relaxandi, quia illius est soluere, cuius est ligare. At hæc limitatio omnino rejicienda est, si ab ipso legislatore relaxandi potestas concedatur; quia rationes supra relatæ omnino pro hoc casu limitant, ut rectè cum aliis notauit Sanchez disp. 5. n. 4. Basilius n. 6.

3 Secundò limitant, quæ intelligatur de constitutione Concilij generalis, sed Pontificij. Nam si sit Concilij generalis, asserunt plures, quos refert Sanchez n. 5. non posse inferiorem Prælatum dispensare, nisi claris verbis illi committatur, & docuit Barbosa 2. part. de potestate Episcopij, allegat. 83. n. 23. & 24. Mouentur, quia iam illa verba quibus permittitur dispensatio in illa constitutione, habere possunt aliquem effectum, quin inferioribus concedatur dispensandi facultas. Primus est, ut si abroganda sit, non sit necesse fieri illius specificam mentionem. Secundus est, ut Pontifex facilius dispensationem concedat. Verùm neque hæc limitatio admittenda est; quia si in illa lege permittitur dispensatio non legislatori, qui tali permissione non indiget, sed alijs permittenda est. Adde etiam facta hæc permissione, indiget conciliaris constitutio expressa illius mentionem, ut adrogetur, ut ex his, quæ adducit Barbosa supra, colligi facillè potest, & ita tenent plures referentes Couarr. cap. ultima, 1. part. §. 7. n. 8. Sanchez lib. 8. disp. 5. n. 5. Basilius n. 6. Tertio limitant, ut intelligatur in constitutione ligante subditos, secus si ipsum dispensatum ligaret. Quæ limitatio admittenda est, ne dicamus in proprio facto, & ad propriam vtilitatem dispensare. Quod est rationi dissonum; & tradit alios referens Sanchez num. 3. Basilius n. 6. Ex quo venit intelligendus textus in cap. 2. de bigamis, ubi cum Episcopo promouenti ad ordines bigamum, dicitur dispensari posse, non quidem ab ipso Episcopo, sed à Pontifice, qui illi depositionis penam imposuit.

4 Secundus casus est, si materia legis levis sit, præsumitur enim legislator inferioribus Principibus potestatem dispensandi concedere. Ratio est, quia esset nimis onerosum ad Principem

in minimis recurrere; vel quia in moralibus parum pro nihilo reputatur; vel tandem, quia commissa iurisdictione in minoribus, videntur hæc minora concessa. Et idem est, si lex non obligat ad culpam mortalem, sed solum ad venialem, vel ad nullam, ut contingit in religionibus, quia eo ipso, quod legislator noluit obligationem rigorosam ponere, iudicauit rem tanti momenti non esse, ut dispensatio ipsi maneret reseruata, sic Caietanus quæst. 97. art. 4. Emanuel Saa verbo dispensatio, n. 9. Salas disp. 20. sect. 3. num. 22. & 23. Suarez lib. 6. cap. 14. n. 9. Bonacina disp. 1. quæst. 2. punct. 1. num. 17. Basilius lib. 8. cap. 6. num. 7.

5 Tertius casus est, si casus frequentes sint; quia non est præsumendum legislatorem velle, ut pro ipsis decidendis ad ipsum sit recursus, esset enim nimis onerosa gubernatio, si gubernatores in his potestatem dispensandi non haberent. Vnde in his admitti potest illa vniuersalis propositio, Episcopum posse dispensare in omnibus sibi non prohibitis. Quæ ratione diximus habere potestatem dispensandi in votis omnibus, obseruatione festorum, & ieiuniorum, sic Caietan. 2. 2. q. 243. art. 4. Nauarr. cap. 21. n. 21. Eman. Saa, Salas, Suarez, Bonacina, Basilius supra.

6 Quartus casus est. Quando leges non sunt communes alijs provinciis, sed proprie vni; tunc gubernatori illius provincie censetur data facultas in illis dispensandi. Tum, quia ea, quæ sunt propria alicuius loci, vel communitatis sunt minus nota Principi, cap. 2. de constitut. in 6. Ergo credi potest commissam esse gubernatori proprio, qui piensorem illius loci habet notitiam. Quia eo ipso, quod arctatur lex pro sola illa provincia, vel congregatione, censetur inducere conditiones legis ab illa provincia factæ, ac proinde dispensari à gubernatore posse causa intercedente, sic Caietanus q. 97. art. 4. Sotus 1. de iustit. q. 7. art. 3. Valent. 12. disp. 7. quæst. 5. punct. 9. Azor tom. 1. lib. 5. cap. 15. quæst. 7. Verùm mihi probabilis apparet non inferri satis potestatem dispensandi ex eo solum, quod lex pro illa tantum communitate lata sit; quia lata est absolutè à legislatore supremo neque induit conditiones legis municipalis, siquidem abrogari à gubernatore non potest; sicuti poterat lex ab ipso facta. Item etiam ea, quæ propria sunt alicuius loci, supremo Principi nota satis non sunt: at eo ipso, quod legem posuit pro illa communitate, cognouit communitatem indigere illa lege. Ergo etiam potest velle cognoscere, quando egerat dispensatione: aliàs non omni lege vniuersali ex hoc arguendo posset inferri quemlibet gubernatore dispensare posse; quia dispensatio non generalem conuenientiam totius communitatis ligatæ per legem, sed specialem illius, quo cum est dispensandum, attendit; quæ tamen conuenientia supremo Principi minus nota est, quam specialis gubernatori. sic docet Suarez lib. 6. cap. 14. num. 10. inclinat Salas disp. 20. sect. 3. num. 22. & 23.

7 Quintus casus est, in extraordinario aliquo euentu, quando viget necessitas dispensandi, estque periculum in mora, neque facillè ad legislatorem potest recurrere: siue lex sit de matrimonio impediendo, vel de aliqua irregularitate, vel reservatione voti, aut similibus. De omnibus his asseritur posse inferiorem dispensare, si vigeat necessitas; quia tunc ex præsumpta legislatoris voluntate censetur inferiori commissa dispensandi facultas. Negare enim in his casibus potestatem dispensandi, videtur esse contra charitatem, & iuare Ecclesie regimen, & commune bonum, quod non est præsumendum. Adde sæpè abolitionem alicuius criminis reseruat Pontifex sibi, præterquam in mortis articulo: & tamen si ad Pontificem recurus non sit, potest Episcopus abolitionem concedere. Ergo ex necessitate vigenti præsumitur potestas concessa dispensandi, sic relatis multis docent Thomas Sanchez lib. 2. disp. 40. num. 3. & lib. 8. disp. 6. num. 20. Salas disp. 20. sect. 3. num. 25. Suarez lib. 6. cap. 14. circa finem, n. 10. Basilius lib. 8. cap. 6. n. 7. Bonacina disp. 1. quæst. 2. punct. 1. n. 17. Vasquez disp. 178. cap. 2. num. 16. Barbosa 2. part. de potest. Episcop. allegat. 33. n. 17. & alleg. 35. à n. 3.

8 Huic casui adhibet Vasquez supra limitationem, ut intelligatur, nisi tota illa necessitas suppleri possit aliqua moderata elemosyna, vel diligentia facta ab ipso Episcopo: tunc enim asserit Vasquez non posse Episcopum dispensare in lege Pontificia, sed debere pauperem dispensandorum supplere: consenti Bonacina supra, punct. 1. circa finem. Mouentur, quia illa non reputatur necessitas, siquidem ita facillè suppleri potest. Et confirmatur exemplo simplicis Sacerdotis, qui secundum probabiliorum sententiam non potest periclitari beneficium abolitionis impendere præsentè proprio Sacerdote, vel non petita ab illo prius licentia.

9 At hæc limitatio mihi non probatur, sicuti neque probatur à Thoma Sanchez lib. 4. summ. cap. 40. n. 39. versic. secundò limitantur, & Salas disp. 20. sect. 3. n. 27. Mouentur, quia nullus ex innumeris Doctoribus, qui hæc potestatem inferiori concedunt, huius limitationis meminerunt, præsertim Ecclesie illi aduersatur. Item, quia licet Episcopus supplere suis sumptibus possit necessitates illorum, quibus concedenda est dispensatio: at non videtur obligatus illam hoc modo supplere, quia neque

neque obligatur ex virtute misericordiae, cum dispensandus non indigeat, (vt suppono) ad sui sustentationem illis sumptibus, neque obligatur ex proprio munere Episcopi; quia munus Episcopi est dispensare cum subditis, quando ipsi necessitate dispensationis videntur, non tamen illius munus est impedire necessitatem dispensationis suis sumptibus. Et per hanc rationem contraria. Ad confirmationem concedo, praesente proprio Sacerdote, non posse simpliciter, beneficium absolutiois impendere; quin prius simplici constet nolle Sacerdotem proprium absolutum concedere, quia vique tunc non constat absolutum vergeri necessitate. At sicut nolente proprio Sacerdote non tenetur simplex pecunia inflectere, vt velit, neque si absens sit, tenetur sumptus facere, vt veniat, quia ipsi non incumbit tollere necessitatem, sed solum incumbit posita necessitate absolutioem concedere. Ita in praesenti dicendum est.

10. Sextus casus est, cum dubium est, an casus indigeat dispensatione? Et quidem si dubium sit positivum, non excludens probabilitatem, certum esse debet posse dispensandum absque dispensationis operari, nulli enim morali periculo se exponit, seque sententiam opinionem probabilem, sic Bonacina disput. 1. quest. 2. punct. 1. num. 18. & multis relatis Barbosa 2. part. de potestate Episcopi, allegat. 35. n. 18. At si dubium sit negativum, neque valet iudicium probabile efformare tibi dispensationem superuacaneam esse in tali casu; existimat Bonacina supra, dispensationem potendam esse à Sede Apostolica, ne te exponas periculo faciendi contra legem superioris: & quia praxis ita obviavit. Ceterum mihi probabilis apparet; si æquè dubium sit an casus indigeat, vel non indigeat dispensatione, reputandum esse non indigere, quia tunc est praesumptio pro libertate; neque aliqui morali periculo faciendi contra legem exponitur; si verò inclinet in indigere dispensatione: adhuc existimo te reparari posse non indigere illa, quia non debes censei lege adstrictus, quovisque de lege tibi certo moraliter constet. Concesso tamen gratis in illo dubio tibi esse necessariam dispensationem, existimo Episcopalem sufficere: tam quia non videtur Pontifici referuatur casus dubius, sed certus: tum quia potestas dispensandi late est interpretanda: & ita tradit Emanuel Saa in utraque editione, verbo dispensatio, num. 1. Salas reputans probabilem disp. 20. sect. 3. numero 28. Barbosa supra n. 19. & loquens de voto referuato tradit Suarez tom. 2. de relig. lib. 6. de voto, c. 26. n. 6. Sanchez lib. 4. in Dilect. cap. 40. n. 16.

11. Septimus casus esse potest, si consuetudine praescribatur inferiori in lege superioris dispensare. Nam consuetudo legitime praescripserit iurisdictionem concedit, vt constat ex dictis de consuetudine & traditur cap. cum contingat, de foro competenti, & aliis ibi per glossam. Ex quo fit parochos, quibus de iure non competit dispensatio, dispensare solent in festorum, & ieiuniorum obseruatione; videbatur enim maxime necessaria illis hac potestas ob frequentes casus expostulantes hanc dispensationem, sic Sanchez libro 6. capite 15. numero 7. Bonacina disp. 1. quest. 1. punct. 1. num. 11. Neque valet dicere Archiepiscopum hanc potestatem habere, quia neque à iure illam habet, cum sit inferior Concilio, sicuti reliqui alij Episcopi. Neque à Concilio inuenitur ei aliquo modo specialiter commissa. Quocirca dicendum est eum libere Episcoporum pro sua diocesi commissam esse, sic Suarez, & Bonacina supra, & multis exornat Sanchez disput. 17. numero 35. & sequitur Salas disp. 20. sect. 4. num. 46.

12. Aduerto hanc potestatem inferiorum dispensandi in omnibus supradictis casibus debere dici ordinariam, potius quam delegatam: tum quia conceditur ratione muneris, & officij; tum quia est perpetua, quae sunt conditiones iurisdictionem ordinariam constituentes, vt tradit glossa in cap. finem, de offic. ordinari. Felin. in cap. licet, eodem titulo, plures referens Couart. 3. variaram. c. 20. n. 6. & 10. Sanchez lib. 2. de matrim. disput. 40. n. 14. Suarez lib. 6. cap. 15. num. 1. Basilus lib. 8. cap. 6. num. 9. Ex qua inferitur primò potestatem, quam habet Legatus ad dispensandum in legibus, & votis, ordinariam esse, quia est annexa illi officio, & muneris in perpetuum. Sumitur ex cap. quod translatio, de officio legati, & tradit Panotmitanus in cap. vltimo, de translatio. num. 5. Speculator tit. de transactionibus §. conuenitur, Suarez, & Basilus supra. Secundo inferitur potestatem, quam habent ex privilegio superiores religionum ad dispensandum cum religiosis, & ad illos absolueudum, esse etiam ordinariam, & non delegatam, quia est in perpetuum concessa: sic ex Collectore privilegiorum fratrum Minorum, verbo absolutio ordinaria, quod fratres, in fine. n. 27. dub. 2. tradit Basilus supra num. 9. Tertio inferitur posse hanc potestatem delegare, sic Suarez, & Basilus supra. Emanuel Rodriguez tom. 1. regul. q. 22. art. 11. circa fin.

13. Aduerto secundo, hanc potestatem dispensandi concessam Episcopis, & omnibus illis, qui Episcopali gaudent iurisdictione, non pendere à Capitulo in eius vita. Ratio est, quia nullibi inuenitur apposta talis dependentia, sed potius cum Episcopis conceditur dispensandi facultas, illis absolute conceditur nulla facta mentione Capituli, vt constat ex cap. ac si clerici, & §. de adulteris, & de iudic. & aliis multis à glossa ibi, & Trident. sess. 24. cap. 7. & sess. 24. cap. 6. de reformat. Adde etiam à iure consensus Capituli requisitus esse ad dispensationem (quod non probo) iam consuetudine abrogatum est, sic alijs relatis docet Suarez libro 6. capite 15. numero 10. Basilus libro 8. capite 5. num. 4. Neque obstat, si dicas in rebus arduis debere Episcopum Capituli consilium expostulare, ex text. in cap. penult. 15. qu. 7. & capite quanto, de his, quae sunt à Prelato sine consensu Capituli. Nam, vt supradicti Doctores docent, dispensatio non est ex rebus arduis, quae huiusmodi consensum, vel consilium requirunt; solum enim consensus Capituli requisitus est quando vellet iuri proprio, & in demeritis Ecclesiae, seu Capituli derogare: quod non est, quando dispensat cum irregulari ad ordines, vel beneficia & alia similia.

PUNCTUM VI.

Qui habeant potestatem dispensandi in poenis à lege statutis, vel ab homine latis.

1. Explicatur questio.
2. Legislator imponens poenam, & ante paratum delictum, & post illud, dispensare potest.
3. Poena annexa delicto non potest inferiores impedire.
4. Poena lege statuta, & quae executioni mandanda est, per iudicem augeri, aut minui non potest ab eo sine causa.
5. Apponuntur tres limitationes superiori doctrinae.
6. Post latam sententiam, & poenam inflictam nullus iudex inconsulto Principe potest augere, vel minuire poenam, spectato iure civili. Secus iure canonico.
7. Hac potestas competit Capitulo Sede vacante, & omnibus illis, qui Episcopali gaudent potestate.
8. Inferitur corollarium maxime notandum pro Pralatis religiosorum.
9. Limitatur doctrina, dummodo dispensandus poenitentiam per aliquot dies egerit.
10. Pralatus secum dispensare non potest in poena, quae illi per sententiam est imposta.
11. Item debet fieri dispensatio absque tertij prauidicio.
12. Non extenditur hac potestas ad crimina adulterio maiora.
13. Religiosus condemnatus à Rectore, non potest provinciali renouente Rectore poenam tollere.

Non est animus per omnes poenas sigillatim dispensare; esset enim omnes materias morales huic discretionari immittere. Solum intendo tradere generalem doctrinam dispensationis pro poenis contractis. Potestas ergo dispensandi, & sumi potest ante poenam contractam, vel post illam in causa nonem. Deinde loqui possumus de legislatore imponente illam poenam, vel de inferiore, aut superiore illius.

2. Dicendum ergo primò est legislatorem supremum quique poenam delinquentibus imposuit, posse dispensare, siue ante paratum delictum, siue post illud cum delinquentibus, ne poenam à se statutam contrahant, neque contractam retineant; quia dispensat in tua lege, cuius obligatio, & poenitentia ipsius pendet.

3. Dicendum secundò. Si poena sit à lege, consuetudine, vel statuto imposta ipso iure pro aliquo delicto, quaeque nullam iudicis executionem requirit, nullus inferior legislator impedire potest, ne committens illud delictum talem poenam contrahat, tum quia nullibi habetur talem potestatem inferioribus esse datam: tum quia id non erat expediens, cum poena ante commissum delictum detinet, ne committatur. Quapropter nullus dicit posse Episcopum impedire, ne percussus clericus contrahat excommunicationem, & homicidium committens irregularitatem: sunt enim haec poenae delicto annexae nulla indigentes executione, sic communiter Doctores. Neque de his est dubitatio.

4. Dicendum tertio, quando poena executioni mandanda est per iudicem, & poena est à lege statuta, non licet iudici absque causa poenam minuire, neque augere, bene tamen causa intercedente. Priorem partem probat textus, quem mirabilem dicit Accursius in §. ortes, in aut bent de iudic. ubi iudex non debet esse lege ipsa clementior: & sumitur ex cap. de causis de off. de leg. & in clerico, & in glossa, verbo poenam pecuniariam, de poena, & probat alios referens Tiracquel de poenis, in praesat. num. 1. Menoch. de arbit. lib. 1. q. 96. n. 10. & sequa. Fatinae, praxi lib. 1. tit. 39. num. 5. Ratio est, quia frustra esset poena constituta à lege, si iudici absque causa liceret illam minuire, vel remittere: arbitrio enim iudicis factum committeretur, non poena; haec enim legis auctoritati referuatur, ex cap. iudices, c. 24. 7. &

DE
ASTR
DIA
TONI
LIE
LIVE

ex l. si qua poena, ff. de verborum signific. Posteriorem partem conclusionis, scilicet causa intercedente, posse iudicem poenam à lege statutam remittere, vel minuere, & aliquando augere, docet innumeros referens Farinac. in *praxi* *quæst.* 17. n. 7. Menoch. lib. 1. *quæst.* 96. n. 14. & *segg.* Basilius de Leon lib. 8. de *matrim.* cap. 7. n. 6. Iulius Clarus *quæst.* 85. *vers.* ulterius *quæro*, & colligitur aperte ex l. *est superior*, vbi glossa, & Doctores, C. ex quibus *causis*, l. *hodie*, ff. de *pen. l. quid ergo*, §. *pena grauior*, ff. de *his qui notantur infam.* cap. *quoniam frequenter*, §. *fin.* ut *li-re non constet*, cap. *at si clerici*, §. *de adulteris*, de *iud.* & alibi sæpè. Rationem subdit præ omnibus Farinac. quia delicta diuersis circumstantiis, & qualitatibus perpetrantur, pro quarum diuersitate aliquando sunt excusabiliora, aliquando grauiora. Expediebat ergo iudici pro grauitate, vel leuitate delicti poenam temperare, vel augere, siquidem à lege temperari, vel restringi non potuit. Neque inde fit (inquit Farinac.) iudicem esse benigniorem legem, nec contra legem venire, vel ab eius dispositione recedere, sed potius legem seruare, quæ ita vult, atque disponit non solum in præallegatis iuribus, sed etiam in genere per illam regulam, quod poena est commentanda delicto, l. *sanctus*, C. de *penis*, sicut dignum de homicid. c. *ut clericorum*, de *vita*, & honestate *cleric.*

5 Huius conclusionis varias limitationes adducit Farinacius *supradict.* *quæst.* 17. per totam, qui omnino videndus est. Tres tamen sunt præcipuè. Prima, vt procedat in maioribus magistratibus, secus in minoribus, qui etiam ex causa non possunt ordinari penas alterare, nisi vel consulto Principe, vel nisi causa cohereat delicto, sic Farinac. n. 67. Menochius lib. 1. de *arbitr.* q. 96. n. 18. Iulius Clarus q. 85. sub *versic.* *ulterius quæro*. Secunda limitatio, vt procedat, nisi statutum expresse prohiberet iudici ne poenam alteraret, vt in *inquisitiōnis*, de *accusat.* in *prin.* & alibi sæpè, tunc nequit contra legem facere, aliàs frustra est prohibitio, sic Farinac. *num.* 68. 69. & 70. Tertia limitatio est in penis parti applicandis. Exemplum est in statuto mandante vulneratem puniri pena ducenorum, quorum centum fisco, alia verò centum vulnerato applicentur, non poterit isto casu poenam debitam vulnerato remittere, vel minuere, sic Farinac. n. 61. Menochius *dict.* q. 96. n. 1. & 2. vbi Menochius ampliat doctrinam ad ipsummet Principem, qui si de plenitudine suæ potestatis hanc poenam remitteret, teneretur de suo proprio supplere, aliàs peccatum mortaliter, cui consentit Grammat. *conf.* 34. n. 2. Dominicus *Soto* lib. 4. de *iustit.* *quæst.* 5. *art.* 4. quod intelligendum est, quando sine causa remitteret, nam causa iustificans, scilicet publicæ utilitatis, & bono pacis, optime poterit poenam hanc delinquentibus remittere, vt optime relatis aliis, docet Farinacius lib. 1. *praxi*, *tit.* 1. q. 6. à *num.* 22.

6 Dico quartò post latam sententiam, & poenam infictam, siue fuerit imposta ad instantiam partis, siue ex officio, attento iure ciuili nullus iudex potest inconsulto Principe poenam impositam minuere, vel augere, aut aliquo modo tollere, quia data sententia functus est officio suo, nec habet vltra quid faciat constare ex *l. mortis*, §. *iste serè* ff. de *penis*, l. *iudex postquam* ff. de *re iudic.* & tradit glossa communiter recepta in *l. quid ergo*, §. *pena grauior*, in *verbo onerasset*, circa *prin.* ff. de *his qui notantur infam.* Couart. *pract.* *quæst.* c. 35. circa *finem*, & lib. 2. *var. resolut.* cap. 9. n. 8. Clarus in *practi.* §. *fin.* *quæst.* 85. sub *versic.* *ulterius quæro*. Farinacius *quæst.* 17. lib. 1. *tit.* 3. *num.* 61. Basilius lib. 8. cap. 7. n. 7. At attento iure canonico poterit iudex post latam sententiam poenam minuere, vel aliquo modo in illa dispensare, præcipuè si ex officio in causa processum sit argument. *textus* in *cap. commissi*, §. *neon*, de *heret.* in 6. & habetur *c. at si clerici*, §. *de adulteris*, de *iudic.* vbi clericum confessum, potest Episcopus peracta poenitentia restituere, tradit Alciat. *ibi* n. 2. Tiraquel. de *penis temperand.* *causa* 53. n. 2. Basilius n. 7. & *segg.* Farinac. n. 61. Man. Rodriq. *regul.* 99. *tom.* 1. q. 24. *art.* 18. & alij apud ipsos.

7 Aduertendum tamen est, hanc potestatem competere Capitulo Sede vacante, & omnibus aliis, qui Episcopali potestate gaudent, quales sunt Prælati religionum, respectu suorum religionum, quia hi nomine Episcopi veniunt intelligendi: & tradit Man. *suprad.* *col.* 1. Sanchez plures referens lib. 8. *disp.* 3. à *num.* 10. *præcipuè* *num.* 12. & 13. & lib. 2. *summa*, cap. 11. *num.* 4. & lib. 4. cap. 38. *num.* 17. Salas de *legib.* *disp.* 8. *sect.* 16.

8 Ex quo fit, si Prælati alicuius religionis ob furrium è monasterio discessum, vel mulieris ibi ingressum, vel fornicationem, aut adulterium ibi, vel foras commissum, condemnent religiosum in priuatione vocis actiue, & passiuæ, & inhabilitate ad omnia honoris officia, poterit, si religiosus resipuerit, cum illo misericorditer dispensare, sic docet expresse Man. Rodriq. *suprad.* Neque obstat, si poena priuationis, & inhabilitatis apposta per sententiam fuerit, etiam lege aliqua statuta ipso facto, & sub verbis perpetuo, omnino, &c. adhuc poterit Prælati dispensare, vt relato Abbate, Decio, & Marfilio docet Eman. Rodriq. *suprad.* q. 24. *art.* 1. *ult.* §. *secundum argumentum*. Basilius de *matr.* lib. 8. cap. 7. *num.* 18.

9 Limitanda tamen est hæc quarta conclusio. Primò, vt intelligatur posse Prælatum dispensare cum clerico verbaliter deposito ob adulterium, &c. si poenitentiam egerit, quia ita cauetur in illo *cap. at si clerici*. Nam antequam clericus per aliquot dies poeniteat, non videtur causa adesse dispensationis, nisi fortè à populo exposculetur dispensatio, quia tunc videtur necessariò concedenda, vt tradit Manuel *illa quæst.* 24. §. *aduerendum*, *fin.* eo quod videatur populo necessarius, vel vtilis talis minister: & vtilitas publica honestatè dispensationem.

10 Secundo limita non posse Prælatum secum dispensare, si fortè ipse per sententiam priuatus officio sit, aut alia poena multatus, quia licet possit cum aliis dispensare, non tamen secum in his, quæ iurisdictionem coactiuam, & sententiam concernunt, vt fit in præsentis, aliàs iniurialis, & frivola esset sententia si ab ipomet sententiatu tolli posset, sic Basilius *cap.* 7. n. 17. & probat *textus* in *cap. idæo*, 2. *quæst.* 6. *cap. cum inferior*, 26. de *maior.* & *obed.*

11 Tertiò limita, vt procedat dispensatio absque præiudicio tertij, si enim tertio ius esset quæsitum, non posset ex dispensatione tolli, veluti si pendente accusatione imperiali beneficium clericum in euentu priuationis, vel post condemnationem illius impetrasti, non poterit Episcopus à te beneficium tollere, & dispensatio ad beneficium clericum delinquenti facta de beneficiis obtinendis debet intelligi, non de habitis, & alteri datis, ex *text.* in *cap. quauis*, de *rescript.* in 6. vbi restitutio alicui concessa intelligitur sine præiudicio tertij in iure quæsitio, & ex *l. quod si minor* 25. §. *non semper*, ff. de *minorib.* & tradit Abbas *cap. at si clerici*, n. 18. Decius n. 155. Sahagun *ibi* n. 14. Calderin. *consul.* 12. de *rescript.* quos omnes refert, & sequitur Basilius lib. 6. de *dispensat.* cap. 7. *num.* 13.

12 Quartò limita, vt intelligatur posse Prælatum dispensare in poena pro adulterio, & minoribus criminibus imposita: secus si pro grauiori crimine imponeretur, constat ex *dicto c. at si clerici*, §. *de adulteris*, de *iudic.* *ibi*; De adulteris verò, & aliis criminibus, quæ sunt *minora*, potest Episcopus cum clericis post peractam poenitentiam dispensare. Vbi glossa ait, cum concedatur de minoribus, de maioribus per consequens denegatur, & *cap. qualis* 25. *distin.* Neque obstat *textus* in *cap. presbyterum*, 50. *distin.* vbi Episcopus dispensat cum heretico, quod crimen est longe maius adulterio; quia non dispensat nisi simul cum Inquisitore, & ex speciali commissione illi facta, in *c. vt commissi*, §. *neon*, de *hereticis*, in 6. Neque etiam obstat *textus* in *c. si quis presbyter*, eadem *distin.* quia sacrilegium non reputatur ita graue, & republice damnosum, sicut adulterium, vt tradit glossa in *supradicto cap. at si clerici*. Quocirca iuxta regulam Alexand. 111. in *supradicto cap. at si clerici*, potest Episcopus, & quicumque alius Episcopalem iurisdictionem habens, dispensare in penis debitis adulterio, fornicationi, stupro, & petitorio simplici, & aliis similibus; non tamen poterit in penis ob perituum qualificatum, simoniam, incestum, sodomitiam, assassinatam; quia hæc inter grauissima crimina reputantur, tradit Man. Rodriq. *quæst.* 24. *art.* 13. cum *Contart.* 4. *decret.* 2. *part.* cap. 6. §. 8. à n. 2. Mandol. in *praxi* *signat.* §. *dispensat cum incestuoso*. Salcedo *practi.* *crimin.* cap. 86. In his, inquam, penis poterit dispensare, si adint condiciones requisitæ à *Trid.* *sess.* 24. c. 6. de *reformat.*

13 Dico vltimò pro religiosis specialiter post latam sententiam, & condemnationem factam à iudice ordinario, v. g. à Rectore Conuentus, si velit provincialis dispensare, vel post latam sententiam à provinciali, velit generalis, id efficere non poterit renuente iudice ordinario: colligitur ex *Trid.* *sess.* 14. *cap.* 1. de *reformat.* vbi suspensum ab ordinario non poterit Metropolitanus, neque alius contra voluntatem ipsius Prælati suspensum promouere. Ratio est, ne auctoritas indicantis contemnatur à subditis, sic expresse Man. Rodriq. *tom.* 1. *quæst.* *regul.* q. 22. *art.* 8. vbi aduertit, si condemnas finiet officium suum, posse tunc provinciale, aut generale subditum condemnatum à Rectore absoluerè, nulla requisita licentia à Rectore moderato, seu ab eo, qui reus condemnauit, quia tunc auctoritas Prælati, qui condemnauit non contemnitur, siquidem iam definit esse Prælati: quæ erat ratio prohibitoris Concilij.

PUNCTVM VII.

Circa quos dispensatio exerceri possit.

VNo verbo respondere possemus, asserentes necessariò circa subditos exercendam esse; cum enim actus sit iurisdictionis, & superioritatem ex parte dispensantis, & subiectionem ex parte dispensati importat. Et hinc oritur ratio dubitandi.

Quinam possint inducere hanc subiectionem; an idem respectu sui ipsius.

An vagi, & forenses respectu superioris illius loci. An suffraganei respectu Metropolitanæ.

An religiosi respectu sui Episcopi.
De his ergo sigillatim est dicendum.

§. I.

Quilibet superior secum dispensare potest.

- 1 De dispensatione indirecta non est dubium.
- 2 Quoad leges, vota iuramenta, probabiliter est directa dispensatione posse praelatum secum dispensare.
- 3 Extenditur doctrina ad praelatos, religiosos, &c.
- 4 In censuris non potest secum dispensare.
- 5 Probabile est posse in irregularitate, inhabilitate, & depositione ipso iure contractis.

De dispensatione indirecta nemini potest esse dubium, secum posse superiorem dispensare. Quando enim praelatus in lege ieiunii, vel fasti concedit dispensationem pro tota civitate, vel Conventu; necessario in illa dispensatione includitur, sicuti includitur, cum distribuit indulgentias pro tota communitate, quia ipse est pater precipua illius; debet ergo in illa dispensatione includi. Sic Sorus 4. *distinctione*, 2. *quæst.* 1. *art.* 4. in fine corporis. Ludovicus Lopez 2. *part.* *instruc.* cap. 5. *tit.* 3. Suarez tom. 3. *disp.* 8. *sect.* 2. *circ.* *finem.* & loquens de indulgentiis 4. *tom.* *disp.* 5. *sect.* 1. *in.* 20. Sanchez, *lib.* 6. *cap.* 12. *n.* 8. Item nemini esse potest dubium posse alteri vices suas committere, qui dispensationem ei concedat: tum quia in *cap. fin.* de *prebent.* & *remissionem* datur facultas Praelatis excomunicatis eligendi Confessorem, qui eos absolvat, ne cogantur superioriorem absentem adire. Sed hæc ratio est eadem in dispensatione. Ergo Tum quia congregatio Concilii decrevit facultatem datam Episcopis *sess.* 24. *c. 6.* de *reform.* absolventi, & dispensandi sibi subditos, posse cum ipsis Episcopis à Confessario ab illis electo exerceri. Tum denique, quia Praelati non debent esse deterioris conditionis, quam subditi, qui præ manibus habent, quo cum possint absolvi, & dispensari; ipsi verò debent absentem superiorem querere, sic docet innumeratos referens Sanchez *lib.* 8. *disp.* 3. *num.* 3. & in *Decalog.* *lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 11. Suarez tom. 3. *de censuris*, *disp.* 41. *sect.* 2. *n.* 9. Garcia de *benefic.* *part.* 11. *cap.* 10. *num.* 139. Augustino Barbola ad *c. Concilij* *sess.* 24. *cap.* 6. *Basil.* de *Leon.* *lib.* 8. *cap.* 4. *num.* 9.

2 Solum est dubium de directa dispensatione, an scilicet quilibet Praelatus possit secum dispensare in legibus, votis, iuramentis, irregularitatibus, & aliis penis, in quibus possunt cum subditis?

Respondet, quoad leges vota, & iuramenta atinet, probabiliter credo superiorem secum dispensare posse, sicuti potest cum suis subditis; est communis ut sententia, ut multos referentes docet Couarr. *cap.* *alma*, 1. *part.* §. 1. *n.* 7. Sanchez *lib.* 8. *disp.* 3. *num.* 6. & *lib.* 4. in *Decalog.* *cap.* 37. *num.* 40. Salas *disp.* 20. *sect.* 3. *difficult.* 3. & *sect.* 12. Suarez ubi *supra*, de *legib.* *lib.* 3. *cap.* 11. *n.* 4. *num.* 8. Baius *lib.* 8. *cap.* 4. *num.* 9. Bonacina *disp.* 1. *quæst.* 2. *punct.* 1. *num.* 9. & alij apud ipsos. Ratio est, quia neque ex iure naturali neque est positivo repugnat aliquem secum dispensare. Ergo non est negandum superiori. Non inquam ex iure naturali, quia si inde repugnaret, id esset, quia dispensatio requirit distinctionem personarum; eo quod sit actus iurisdictionis, & nemo videtur in se ipsum iurisdictionem posse exercere, & sibi ipsi subditi. Sed ex hoc capite nulla est repugnantia, quia iurisdictione, quæ requirit distinctionem personarum, est iurisdictione coactiva nemo enim à seipso cogi potest. Item iurisdictione contentiosa, quæ inter partes fieri debet. Item est iurisdictione in actu sententiæ, nemo enim se ipsum sententiarum, condemnare, vel absolvere in aliqua causa potest. At iurisdictione, quæ in dispensatione exercetur, neque est contentiosa, neque condemnatoria, aut absolutiva, sed omnino voluntaria. Ergo non repugnat, ut in se ipsum quis illam exerceret. Explico hæc rationem. Hæc dispensatio esse potest in lege propria, vel in lege superiori. In lege propria non est propria dispensatio nemo enim sua lege proprie, & directe ligatur sed ligatur lege naturali dicente non esse excusandum ab observatione suæ legis, cum honestam aliquam causam excusationis non habeat: &posito, quod directe propria lege esset ligatus, facillimo negotio se ab illa solvere posset, nolens obligari, siquidem ex propria eius voluntate obligatio legis penderet. Si verò dispensatio faciendâ sit in lege superiori, & ex illius commissione, quod obstat superioriorem committere suas vices inferiori, ut quovis sibi visum fuerit dispensare cum subditis, vel secum in obligatione legis id facere possit: sic ergo creditur esse commissum, ne superiores deterioris conditionis sint quam subditi, Et eodem modo dicendum est in voto, & iuramento. nomine enim Dei obligationem superiores remittunt quibus à Deo hæc potestas non solum quoad subditos, sed etiam quoad ipsos censetur concessa. Et iure autem positivo nullibi invenitur prohibitum generaliter, superiorem non posse secum dispensare in his quæ

potest cum subditis. Quocirca, si alicubi reperitur prohibitum, ne in se ipsum quis iurisdictionem voluntariam exerceat, id est, in materia ambitiosa, & fraudibus subiecta, non tamen in dispensatione legis, voti, & iuramenti, ut no. ex *cap. per nostras*, de *iure patronatus*, ubi nullus se ingerere debet *Ecclesiasticæ praelationis officio*, & *cap. fin.* de *institutionib.* ubi dicitur cum qui beneficium conferre potest, non potest se ipsum instituire. Et licet ibi subdatur ratio, cum inter dantem & accipientem debeat esse distinctio personarum, non est illa ratio generaliter sumenda, sed in illa materia beneficiorum ob inconueniens maximum, quod esset, si Praelatus beneficiorum distributor sibi ipsi conferret, ut rectè docuit Abbas *suprad.* *cap.* *num.* 5. & *cap. ex litteris*, *n.* 11. & 12. de *probationib.* & idem constat ex *Clement.* 2. de *rebus Eccles.* non alienand. ubi vno Ecclesiæ alteri facta de consensu Episcopi, & Capituli valet; secus si ipsi Capitulo vno fieret, eo quod in proprio facto, ut ait glossa, in materia ambitiosa nemo ius sibi dicere possit. In quo sensu explicanda est *lex 2. ff. de authorit. consens. tutor.* ubi regula iuris est, in rem tuam tutorem autorem fieri non possis; & alia plura, quæ traduntur à Gotofredo *ibi* & 1. 9. *ff. de pælis* Neque obstat aduersus hæc doctrinam in *c. magna*, de *voto* ubi laudatur Episcopus Trecentis, eo quod noluit se voti obligatione exemptum iudicare abique concilio Sedis Apostolicæ, cum videtur id posse eo quod causa voti cessaret, ut glossa ait, *verbo consilio*. Quia nemo iuramentum, vel votum suum debet interpretari Non inquam obstat, quia ibi laudatur, non quia fecit opus necessarium, sed quia fecit opus supererogationis & maxime decens.

3 Supradicta doctrina extendenda est ad Praelatos religiosos generales, provinciales, priores, rectores, & vicerectores, & qui illorum vices in absentia gerunt; quia hi omnes iurisdictionem habent quasi Episcopalem, sic Sanchez relatis pluribus *disp.* 3. *n.* 9. Suarez de *legib.* *cap.* *num.* 11. *Basil.* *num.* 12. *Salas* *sect.* 12. *n.* 105. & est expressa sententia D. Thom. 2. 2. 9. 185. *art.* 8. Et generaliter idem dicendum est de quolibet habente potestatem dispensandi cum aliqua communitate, cuius ipse pars fuerit, censetur & secum posse in eisdem dispensare, ne deterioris conditionis fiat.

4 Dixi Praelatum dispensare posse secum in lege superioris, & in votis, aut iuramentis, à se factis, quæ potest cum sibi subditis nisi expresse prohibeatur. De censuris autem aliter dicendum existimo: si enim censura aliqua ligatus sit v. g. ex communicatione, suspensione, aut interdicto, non potest nisi medio sacerdote à se electo absolvi, quia hæc tolli non possunt nisi absolute, & absolutio est quædam sententia, quam in seipsum quis exercere non potest. De irregularitate, depositione, & qualibet alia inhabilitate maior est dubitatio, an possit secum dispensationem facere; Et quidem si per sententiam contraxerit, certum est non posse illam à se immediatè & directe, nec medio aliquo à se electo tollere quia illam tollere non potest nisi ex commissione imponentis, quam non est prælatus concedere, alias frustranea esset eius coactio. Et in hoc sensu verissimum est eius esse solvere; cuius est ligare, *cap. cum inferior.* de *maior. & obediens.* & ita notavit Basil. de *Leon.* *lib.* 8. *cap.* 6. *n.* 6. & *cap.* 7. *n.* 17. & fati colligere ex *cap. ar. si clerici*, & de *iudic.* *cap.* 2. de *bigamis*.

5 At si pena, & inhabilitas non per sententiam, sed ipso iure incuratur, credo posse Praelatum secum dispensare, sicut potest cum sibi subditis; quia licet per iurisdictionem quædam ligatus fuerit, solui tamen potest, ex iurisdictione voluntaria, & directiva. Item non tam se ipsum soluit, quam soluit superior, qui penam imposuit; ipse enim potuit Praelato committere vices suas, ut dispense in omnibus penis, & irregularitatibus tam secum, quam cum sibi subditis, ex qua commissione ipse secum dispensat. Et ita in hoc casu videntur sentire omnes Doctores in princip. huius §. relati. Si quidem absolute controuertunt, an Praelati secum possint dispensare in omnibus in quibus possunt cum subditis, & specialiter nominat irregularitates, ut videre est in *Sanch. disp.* 3. *causa*, *n.* 2. Quare solum in casu, quo lex tantum esset prælatis lata, & pena tantum ipsi imposita, censetur restringendam esse potestatem ut relatis aliis docet *Sanch. disp.* 3. *n.* 3.

§. II.

An vagi, & forenses possint dispensari à superiore illius loci, in quo de presenti resident.

- 1 De vagis nullibi habentibus domicilium est certum. De forensibus dubium.
- 2 Prima sententia docet dispensari posse, etsi brevissimo spacio commorentur.
- 3 Secunda expostulat, ut illuc consuanti animo ibi habitandi.
- 4 Tertia requirit domicilium.
- 5 Qualibet ex his sententiis est probabilis. Placet prima sententia in dispensatione legis municipalis, & communis.

6 Pro dispensatione voti iuramenti, aut alterius singularis impedimenti, non acquiritur sufficiens subiectio ex habitatione transeunte.

7 Imo neque ex habitatione diuturna, si domiciliaris non sit.

DE vagis nullibi habitibus domicilium certum est dispensari posse ab eo loci superiore, ubi resident, sicuti & administrari reliqua omnia sacramenta, ratione enim habitationis subduntur, ut bene dicit Sanchez, lib. 3. de matrim. disp. 25. n. 5. & lib. 2. cap. 11. n. 8. & lib. 4. sum. cap. 57. n. 31. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 18. n. 12. De forensibus autem res dubia est.

2. In qua re est prima sententia, peregrinos, & forenses, etiam si breui tempore commorentur, posse à diocesano illius loci dispensari in legibus, votis, & iuramentis, sicuti possunt reliqui alij subditi sic Basil. lib. 8. cap. 5. num. 7. Mouetur quia peregrini ratione habitationis subduntur legibus illius oppidi qua transeunt. Ergo non deficit illius subiectio necessaria ad dispensationem obtinendam. Quod si congregatio Concilij, prout refert Fatina, sess. 24. Trident. cap. 6. declarauit forenses, & peregrinos posse absoluti ab ordinario loci, quia transeunt, non tamen dispensari, non est, quia deficit iurisdic-tio, & potestas ad concedendam dispensationem, sed quia regulariter deficit causa requisita. Unde, si causa adesset, credit dispensari posse.

3. Secunda sententia requirit ut peregrini, & forenses possint dispensari in legibus, votis iuramentis, & irregularitatibus, ut illi constent animo ibi habitandi tempore diuturno, qui animus colligitur satis, si illi constent expediendi alicuius negotij causa, quod breui expediti non potest. Quia ratio dicitur scholasticis Academicæ ab Episcopo illius loci posse dispensari, sicut possunt reliqui, sic docent pluribus relatis Sanchez lib. 3. de matrim. disp. 23. num. 12. & 13. Henriquez lib. 6. de penitens. cap. 14. num. 8. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 18. num. 12. Suarez lib. 2. de diu. iuris. cap. 14. à num. 6. & seq. contrarius his, quæ docet lib. 6. de voto, 11. num. 11. Man. 1. sum. noua edit. cap. 55. num. 5. Ratio præcipua est, quia ratione habitationis diuturni præcipue si conducta sit domus, contahit qui quasi domicilium, & fortius forum, ita vt possit ibi de alibi gestis conueniri, ut probat Abbas cap. quod clericis, num. 5. de foro competenti. Innocentius alius relatis cap. ex parte. n. 1. eod. tit. & constat ex l. heres absens. §. proinde. in fine. ff. de iudic. & l. 2. C. ubi de crimine agi oportet. & ibi glossa. verbo degit. & l. quisquis. C. si certum petatur. & ibi glossa. verb. versatus. Ergo etiam in rebus spiritualibus, quales sunt dispensationes, acquiritur quasi domicilium ex hac diuturna habitatione.

4. Tertia sententia affirmat ad dispensationem obtinendam in legibus, votis, iuramentis, & penis contractibus necessario requiri domicilium, neque alio modo subditi potestati dispensandi peregrinum, & forenses, sic docent Abbas, Syluest. Tabiana, Angel. & alij relati à Sanchez lib. 3. disp. 23. n. 11. Suarez lib. 6. de voto, cap. 11. num. 11. Barbosa 2. part. de potestate. Episc. lib. allegat. 36. num. 18. Faucit huic sententia plures declarationes Cardinalium, asserentes hunc forenses non esse subditi illius diocesis, quoad dispensationem obtinendam, bene tamen quoad abolutionem à peccatis, & censuris, quas declarationes refert Garcia de benef. 11. part. cap. 10. num. 139. Ratio est, quia vt que acquirit domicilium, non censetur verè subditi illius, quia non censetur esse illius parochianus; vt enim esset parochianus illius deberet habitare animo ibi perpetuo manendi, sicuti habitat, ubi habet domicilium: hic enim animus ad acquirendum domicilium requiritur ex l. ubi interest. 25. ff. de captiuis. & postlim. reuers. ibi neque enim satis est, corpore domum quem rediisse, si mente alienus est, & tradit innumeros referens Sanchez supra. num. 1.

5. Quilibet ex his sententiis est satis probabilis: ac vt veritas cognoscatur, aliter de dispensatione in lege municipalis, & communi, aliter in dispensatione voti, iuramenti, & cuiuslibet alterius specialis, impedimenti dicendum existimo. Et quidem de dispensatione legis municipalis, & communis affirmo cum prima sententia, dispensari posse forenses à superiore illius loci, sicuti quemlibet alium ciuem quia ad superiorem illius loci pertinet vt omnes ibi commorantes legis obseruationem impediunt, vel excusant. Ergo etiam perpendere causas, quæ petunt dispensationem concedere, ergo dispensare. Confirmo. Forenses diximus obligari legibus loci illius, qua transit, ne deformitatem causet. Ergo superior loci illius iurisdictionem habet cogendi illum ad talem obseruationem, Ergo iurisdictionem, vt possit ex causa obligationem, relaxare Alias forensis deterioris conditionis esset quolibet incola si quidem esset obligatus legibus, sicut sunt incolæ, & non haberet recursum ad obtinendam dispensationem illarum.

6. De dispensatione autem voti, iuramenti, aut alterius singularis impedimenti, nullo modo credo ex habitatione transeunte acquiri subiectioem sufficientem, vt possit à superiore illius loci dispensari, quia hæc iurisdictionem multum pendet ex consuetudine. At hæc consuetudo sufficienter declaratur à congregatione Cardinalium admittente abolutionem pro-

pter eius necessitatem negante tamen dispensationem, quia ita necessaria non est. Ergo non debet admitti. Item ex transeunte habitatione non contahitur parochia, vt possit parochus illius parochiæ munitio forensis admittere. Quod non leuiter colligitur ex cap. us quis de sepul. in 6. ubi is, qui habet domicilium in ciuitate, vel castro, quandoque ad villam ruralem se transferit recreationis gratia, vel vt ruralia exerceat, si non electa sepultura decedat, non in Ecclesia dictæ villæ, sed in sua parochiali sepeliri debet. Ecce qua ratione non reputatur parochia ea, in qua breui, & transeunte quis commoratur: & docet multos referens Menochius vers. 4. consil. 398. Nauarr. consil. 6. lib. 4. consil. 111. de clandest. desponsat. Denique ordinarius illius loci, etiam possit forensibus, & peregrinis breui tempore commorantibus sacramentum Eucharistiæ, & Penitentia ministare id habet ex concessione proprii ordinarij propter horum sacramentorum necessitatem; secus verò de sacramentis voluntariis dicendum est. Quapropter Bassius qui affirmabat eam his dispensari posse ordinarium loci, ubi commoratur, subdit id fieri debere urgente causa, vt si contrahendum esset matrimonium ad restitutionem alicuius damni illi fecundæ, vel ad legitimacionem filiorum parente existente in mortis periculo, in quibus casibus concederet eos dispensari posse non ex iurisdictione, quam per se habent ordinarij loci circa forenses ad hoc voluntaria, sed ex præsumpta voluntate suorum ordinariorum.

7. Ex habitatione autem diuturna, si domiciliaris non sit probabilis credo non sufficere, vt loci illius ordinarius dispensationem concedat. Mouetur præcipue ex declarationibus Cardinalium relatis à Garcia, & Fatina supra quæ de hoc casu expresse loquuntur inquit enim congregatio: Aboluit ordinarius potest ex decreto Trident. in sacramento penitentia forenses, qui gerit officium Pænitentis, Medici vel Officialis qui habet domum, commoratur in ciuitate, vel diocesi, & in eis Ecclesiastica sacramenta percipit, non tamen poterit cum eisdem dispensare. Item est alia declaratio, quæ non est subditus Episcopi: puta Medicus, Prætor, & similes ceteri qui tantum habitant in ciuitate, hoc decreto comprehenduntur etiam si commiserint crimina in aliis ciuitatibus. Habita tamen hæc distinctio, quod scilicet possint absoluti in sacramento Penitentia à suis criminibus, non tamen dispensari, Et ita S. D. N. Gregorius, XIII. audita relatione Congregationis declarauit: Neque obstat dicere non posse dispensare, deficientem causa; secus illa intercedente. Nam vel est causa sufficientis, vt concedatur dispensatio ab habente potestatem, vel non si non, nullus poterit dispensare, si adest causa, & est ordinarius sicut est ordinarius ille, ubi hic forensis habet domicilium, cur non poterit dispensari? Quod si dicatur ultra causam requisitam ad dispensationem adesse causam specialem, vt ordinarius illius loci dispenset tunc præsumpta voluntate proprii ordinarij censere dispensationem esse concedendam non ex propria iurisdictione vt dixit Suarez lib. 6. de voto, cap. 11. sine & Barbosa supra n. 18. Neque obstat extus in cap. cum nullus, de tempor. ordinat. in 6. ubi dicitur, nullus clericum alienæ parochiæ debeat præter superioris licentiam ordinare. Superior in hoc casu intelligitur, in cuius diocesi promouendus domicilium obtinet. Cum ergo singulariter de sacramento ordinis dicat in hoc casu superiorem debere esse, in cuius diocesi promouendus domicilium habet tacite censetur ad reliqua sacramenta recipienda, & dispensatione obtinenda superiorem habitationis saltem diuturnæ sufficere non inquam, obstat, quia per illa verba in hoc casu voluit pontifex distinguere sacramentum ordinis, præcipue Penitentia, & Eucharistiæ, circa quorum administrationem ex habitatione etiam transeunte acquiritur iurisdictione. Adde nihil, ubi Pontifex de aliorum sacramentorum administratione intendit disponere, sed solum quid in administratione ordinis seruandum sit, decidit alia relinquendo dispositioni iuris

§. III.

Quid dicendum de subditis suffraganeis, an possint à Metropolitanano dispensari.

1 Resoluit non posse.

2 Emmerantur casus, in quibus potest.

Dicendum est non posse, quia Metropolitanus non habet in suffraganeos potestatem, nisi in aliquibus casibus à iure concessis, vt dicitur in cap. pastoralis de officio ordinarij, ubi cum tamen exceptis quibusdam articulis nullam habeat potestatem. cap. 1. in princ. de foro competenti. lib. 6. c. de eo, de officio ordinarij. & c. nostra, de penitentijs. & remiss. ubi conceditur tamen quid speciale posse in suffraganeis Ecclesiis indulgentias concedere, Signum ergo efficax est alia non posse, & ita tradunt ex communi sententia Syluest. verbo votum 407. 3. Sayrus lib. 6. cap. 11. n. 79. Suarez lib. 6. c. 10. n. 8. Barbosa 2. part. de potestate. Episc. lib. alleg. 36. sine num. 20. Bail. lib. 8. cap. 5. num. 9. Thom. Sanchez alios referens lib. 4. sum. cap. 38. num. 11.

2. Bassi

Causa autem, in quibus Archiepiscopus cum suffraganeis subditis dispensare potest, sunt. Primus, si per appellationem ad ipsam causam devoluta sit, eo quod non inferior dispensationem concedere, sic communis sententia in *cap. de officio legati*, & *cap. duo, de officio ordinarij*. Secundus, si inferior remissus sit in concedenda dispensatione, & ob eam causam imploretur Metropolitanus petentis, & iurisdictioni, etiamsi legitima appellatio non interueniat, & hanc causam sufficere, ut iusta appellatio non interueniat, videtur docere in glossa Archiepiscopo iurisdictioni d. f. ratur, videtur docere in glossa *cap. Romana, de supplicanda negligentia Prælati*, & Panormi in *cap. ex frequentibus, de institutione*, Ar hoc sustinendum non est, nisi causa concedendi dispensationem sit ita necessaria, ut teneatur suffraganeus illam concedere, idque manifestissime constat, & notorium sit; tunc enim illa necessitas sic manifesta vicem gerit appellacionis, aliis ad Metropolitanum deferri non potest iurisdictione. Scio tamen non defuisse auctores, qui solum ex eo quod inferior renuat dispensationem concedere, causa dispensandi interueniente, posse Metropolitanum auxilium implorari, ut ex misericordia dispense, vel faciat, ut inferior dispense, sic docuit Henriquez *lib. 14. de irregulari, cap. 18. n. 3*, Avila de censur. 7. p. 1. dub. 10. dub. 6. notab. 2. circa primam concl. Sanchi, illos referens, & sequens, *lib. 4. sum. cap. 38. n. 12*. Sed quod diximus tenendum est ut probabilius, scilicet non posse, nisi causa ita necessaria sit, ut vix faciat iurisdictionem denegans, idque manifestum sit, quia alio modo negligens reputari non potest inferior, ut loco illius Metropolitanus subrogetur. Tertius casus est, dum Metropolitanus visitat, quia tunc videtur esse superior. At tunc non est superior ad dispensandum, sed solum ad absolendum, *cap. de censur. in 6*. Aliis postea dimitior concedere, quod communiter reprobat, sic tradit Suarez *tom. 5. de censur. disp. 41. sect. 2. n. 12*. & *tom. 2. de relig. lib. 5. de voto, cap. 10. n. 9*. Basil. *lib. 8. cap. 5. num. 11. Sanch. n. 14*. Quartus casus est respectu Episcoporum, qui ei suffraganei sunt, quorum comparatione dicitur superior; cum his enim potest dispensare, non solum dum visitat, sed etiam alio tempore, sic tenet Henriquez *lib. 14. de irregulari, cap. 18. n. 3*. Angel. Anton. Paludan. Sayrus relati à Sanchez *lib. 4. sum. cap. 38. n. 16*. quam ipse probabiliter reputat, consentit Avila de censur. 2. p. 1. cap. 7. disp. 11. dub. 10. concl. 3. & p. 7. disp. 10. dub. 6. notab. 2. circa 1. concl. licet lim. t. tempore visitacionis. At credo hanc causam admittendum non esse, sicuri neque admittit Suarez *lib. 6. de voto, cap. 11. n. 1*, Basilii *lib. 8. cap. 5. n. 10*. Tum, quia ex iure non constat hanc potestatem, tum quia non est necessaria, Nam vel dispensatio concedenda est in legitimis Archiepiscopi, & his non ligantur Episcopi, neque illius suffraganei: & sic pro his nulla est dispensatio necessaria, vel concedenda est dispensatio in legitimis Pontificis, & Concilij generalis, & in his æque omnibus inferioribus est interdita dispensandi potestas. Quando vero Archiepiscopus cum suis subditis in his dispensare potest, & potest etiam Episcopus cum suis subditis, & secum. Ergo nullo casu hanc potestatem necessaria est. Et idem est de votis, iuramentis, & interdiccionibus.

§. IV.

Cum religiosis quinam possint dispensare in votis, iuramentis, & pœnis.

- 1 De religiosis exemptis procedi dubium.
- 2 Hæ religiosi à suis Prælati possunt dispensari.
- 3 Ab Episcopo non possunt hii religiosi absque suorum Prælatorum licentia dispensari.
- 4 Si iniuste hæc licentia negatur, potest religiosus Episcopum adire. Secus si iniuste negatur. Et in casu dubio præsumendum est pro superiore.
- 5 Si non potest Prælatus religiosorum adiri. poterit tunc Episcopus.
- 6 Limitatur conclusio: nisi religiosus possit adire intra religionem superiorem alium Prælatum.
- 7 Quando nullus religionis Prælatus cum religioso dispensare potest, potest ipse de licentia sui Prælati Episcopum adire.
- 8 Ex privilegiis religionum omnes possunt de licentia sui Prælati Episcopum adire pro dispensatione obtinenda, tametsi iure communi prohibitum sit.
- 9 Religiosi, & saculares subiecti Prælatis ordinum militantium, quibus non competit potestas absolventi, & dispensandi in Trident. concessa, possunt de licentia suorum Prælatorum adire Episcopum.

Quæritur de religiosis exemptis à iurisdictione Episcopii, quales communiter sunt hodie omnes, nam si aliqui sunt Episcopo subiecti, reputantur ac alij clerici sacculares in ordine ad dispensationem, ita ut nihil in hac parte poterit Prælatus regularis, quia non gaudet iurisdictione quasi Episcopali, quæ ad hanc dispensationem concedendam requiritur, sic Suarez *lib. 6. de voto, cap. 10. n. 14*. & 15. Nauarr. Ferd. de Castro Sum. Mor. Pars I.

summ. cap. 12. num. 75. Thom. Sanchez *lib. 4. summ. cap. 39. num. 9*.

De religiosis ergo exemptis tenendum est posse ab ipsorum Prælatis dispensari, quatenus est ex parte iurisdictionis; quia eam habent respectu suorum religiosorum sicut Episcopus in clericos, docuit Sanchez n. 3. Nauarr. Suarez, Lessius, & alij plures ab eisdem relati. Quod non solum de superioribus Prælatis, sed etiam de inferioribus, quales sunt conventuales Prælati, Rectores, vicerelectores; dum rectores absunt, respectu suorum subditorum, quia hi iurisdictionem quasi Episcopalem habent in subditos; cum hæc tamen subordinatione, ut possit eorum iurisdictione à superioribus Prælatis limitari, sic Sanchez *lib. 4. summ. cap. 39. num. 5*. Quocirca cum religiosus subiectionem Prælati amittit, et ipso Prælati non poterit ullam cum illo dispensationem exercere utpote, quæ in iurisdictione fundatur. Sic non poterit religiosus Prælatus dispensare in votis, pœnis, vel aliis inhabilitatibus sui religiosi iam Episcopi, quia exemptus est à iurisdictione religiosa. Similiter non poterit dispensare cum eiecto in perpetuum, quia religio illius iurisdictionem abdicavit, & sic subditur Episcopo, sicut quilibet alius clericus secularis, Sanchez *num. 13*. & 14.

Difficultas autem est de Episcopo, & Archiepiscopo, an in religiosis exemptos potestatem habeant dispensandi, sicuti habeant in secularibus clericis? Et primò tanquam certum tenendum est, absque licentia sui Prælati non posse religiosum ab Episcopo dispensationem ullam impetrare; quia illa exemptio, quam religiosus habet ab Episcopali iurisdictione, non tam est in fauorem ipsius religiosi concessa, quam in fauorem totius religionis. Nequit ergo pro suo arbitrio sine voluntate Prælati huic privilegio cedere, & iurisdictioni Episcopali se submittere. Adde hæc renuntiationem cedere in non leue detrimentum religiosi status; est enim contraria quieti & tranquillitati, & subiectioni debite religioso Prælati, non ergo est concedenda, sic Sanchez *lib. 4. summ. cap. 39. n. 27*. Basil. *lib. 8. c. 5. n. 13*.

Sed quid si Prælatus regularis noluit, vel non possit subdito dispensationem petitam concedere; poterit tunc religiosus Episcopum adire?

Respondeo primò, si iniuste neget, posse, quia tunc præsumitur Pontifex licentiam concedere, & exemptionem tollere; cum enim hæc exemptio pro bono religionis, & religiosi concessa sit, non debet in eorum dampnum verti, esset enim non leue dampnum tum religioni, tum religioso, si negata iniuste licentia cogereret religiosum pro dispensatione, vel absoluteione obtinenda cogari & Pontificem adire. Debet autem, ut per episcopi hæc licentia Pontificis præsumitur, constare subdito licentiam à Prælati regulari iniuste negari: nam in casu dubio an iuste, vel iniuste neget, possidet lex exemptionis in fauorem religionis facta, ac proinde non poterit adiri Episcopus, sic Mol. *tom. 4. de iustit. disp. 61. num. 1*. Thom. Sanchez *lib. 4. summ. cap. 39. num. 36*. Basil. *lib. 8. cap. 5. num. 14*.

Dico secundo, si non possit Prælatus dispensare cum religioso, eo quòd excommunicatus denunciatus sit, aut defunctus, aut longè abest, neque est alius, qui eius vices gerat (quod raro potest contingere) tunc poterit Episcopum religiosus indigens dispensatione adire ob rationem dictam; quia præsumitur Pontifex ob bonum religionis, & religiosi in hac parte exemptionem tollere, sic relatio Henrij. Antonij. Sylvestri docet Sanchez *num. 35*. Basil. *num. 15*.

Utramque conclusionem limitat Sanchez *num. 38*. cum Mol. *suprà num. 3*. Balilio *num. 15*. ut intelligatur casu, quo in Prælati superiore non esset potestas absolventi, vel dispensandi, nam si hæc esset, debebat religiosus prius ad illum recurrere, quam ad Episcopum, quia dum intra religionem, remedium querere poterit religiosus, non est censendum Pontificem tollere exemptionem tum quia id noceret debite subditorum subordinationi, tum quia frustranea esset casuum reservatio facta superiori Prælati, si religiosus adire posset Episcopum pro illius absoluteione, & dispensatione, quoties immoderatus Prælatus non poterit, vel non vult dispensare. Placet mihi hæc limitatio adhibita moderatione, quam Basil. apponit, scilicet, nisi necessitas urgeat impetrandi dispensationem, & superior Prælatus longè abest, & facile adiri non possit, cui moderationi non videtur contradicere. Sanch. & Mol. *suprà*.

Quòd si neque religionis Prælatus possit subditum absolvere, vel dispensare, probabiliter existimo de licentia sui Prælati posse religiosum adire Episcopum pro absoluteione, vel dispensatione obtinenda, quia adire hoc modo Episcopum non obstat privilegio exemptionis, si quidem præsumi poterit fieri ex licentia religionis cuiuslibet Prælati communicata. Neque etiam obstat bono regimini illius, & debite subditorum obedientiæ, cum ex licentia superioris fiat. Ergo. Adde præsumi posse Pontificem hoc modo privilegium exemptionis concedere, scilicet, nisi aliter visum fuerit Prælatis expedire. Aliàs in hoc casu deterioris conditionis esset religiosus, quolibet seculari, cum non possint à suis Prælatis neque ab Episcopo absoluteionem, vel dispensationem impetrare, sicuti possunt sacculares, sed debent necessitati contra institutum cogari, & secundem Apostolicam adire. Ne ergo hoc inconueniens sequatur, dicendum

T dicendum

dicendum est de licentia sui Prælati posse Episcopum illos absolueret, & dispensare, sic alios referens Aula de censuris, 2. part. cap. 7. disp. 1. dub. 6. Henricus 2. lib. 14. de irregular. cap. 20. num. ult. & lib. 6. de poenitent. cap. 16. n. 8. & lib. 10. de sacrament. ordm. cap. 20. n. 2. Suarez de poenit. disp. 30. sect. 2. n. 3. qui dicit ita esse in praxi receptum, & tom. 5. de censuris, disp. 41. sect. 2. n. 12. plures referens Sanchez lib. 4. summ. cap. 39. num. 32. Molin. disp. 61. citata, num. 4. Basilus de Leon num. 16.

8 Aduerto tamen, etsi de iure communi non possent religiosi ex fauore Prælatorum licentia Episcopum adire pro dispensatione obtinenda: at ex priuilegiis à Sede Apostolica concessis rectè possunt. Est enim omnibus ferè religionibus hoc priuilegium concessum, vt testatur Corduba in compendio priuilegiorum mendicant. in suis addit. verbo absolutio ordinaria quoad fratres, §. 1. & ex illo tradit Sanchez n. 32. Basil. n. 18.

9 Aduerto secundo cum Basil. de Leon illo cap. 5. n. 21. religiosus, & secularis subiectos prioribus ordinum militarium, quibus non competit potestas absoluerendi, & dispensandi subditos in casibus commissis à Trident. Episcopis; posse de licentia suorum Prælatorum ad Episcopum recurrere, pro dispensatione, vel absolutione obtinenda, quia non debent deterioris conditionis esse aliis secularibus. Episcopus autem (inquit Basil.) erit ille, in cuius diocesi commoratur, aut si nullius diocesis sit, Metropolitanus, tamquam ad ordinarium Metropolitanus, vel nuntius, qui si potestatem habeat Legati à latere, potest etiam & religiosos quoslibet absolueret, quia est legitimus exemptorum superior, vt bene dicit Sanchez lib. 4. summ. c. 39. num. 25. Imò existimat posse hos subditos remitti ad vicarium Episcopum, etiam si illius diocesis non sit. Tum quia ista subiectio fit tantummodo ex voluntate Prælati, quoad hunc effectum. Tum etiam, quia nisi fuisset priuilegium exemptionis, ad illum iure communi illi exempti pertinerent.

PUNCTVM VIII.

De causa requisita ad dispensationem.

Dispensatio esse potest in legibus propriis, & obligationibus inde consequentibus, vel in legibus superioris. Item causa requiritur potest, vt licitè dispensatio concedatur, & vt validè concedatur.

§. I.

Quæ causa requiratur pro dispensatione propriæ legis.

- 1 Vt valida dispensatio in propriis legibus sit, nulla causa requiritur.
- 2 Sine causa concedens dispensationem peccat.
- 3 Proponitur obiectio, & soluitur.
- 4 Aliquibus placet hoc peccatum mortale esse.
- 5 Probabilis est esse tantum veniale.
- 6 Quid dicendum de Principe sine causa dispensante.
- 7 Vrens ne dispensatione sine causa data, an peccet? Placet aliquibus venialiter ad minus peccare.
- 8 Probabilis credo nullum committere peccatum.

1 Prima regula sit, nullam causam requiri, vt validè legislator in propria lege dispenset: sic tenet innumeros referens Salas disp. 20. sect. 4. num. 37. Sanchez lib. 8. disp. 17. n. 24. Suarez lib. 6. de legibus, cap. 19. num. 6. Basilus lib. 8. cap. 14. n. 7. Couarr. 2. p. de matr. cap. 6. §. 9. num. 8. Ratio est, quia voluntate Principis lex constituitur, & ex illa integrè pendet eius obligatio. Ergo si Princeps velit exempti erunt ab obligatione, alius obligatis manentibus, exempti erunt ab obligatione, quod non solum verum est in supremo legislatore, sed etiam in quolibet alio inferiore respectu propriarum legum. Nam ratio facta æquè de omnibus probat, & ita docet Sanchez illa disp. 17. num. 27. Salas sect. 4. num. 42. Basilus n. 7. Quocirca Episcopi, & Archiepiscopi dispensatio in legibus suis, vel Synodi diocetane concessa sine causa valet, etiam si leges iuramento firmatæ sint; quia esto per iuramentum committat: at dispensatio, vt pote in re propria, & in propria voluntate tenet. Adde secum posse iuramento dispensare. Deinde est valida dispensatio propriarum legum, esto confirmatæ sint à Pontifice, dummodo confirmatio solum sit approbatiua, non authoritativa, qua illas leges sibi Pontifex proprias facit, vt notat Salas, & Basilus supra.

2 Secunda regula sit. Legislator dispensationem sine iusta causa concedens peccatum committit, sic D. Thomas communiter receptus 1. 2. quæst. 97. art. 5. Vasquez disp. 178. cap. 3. & Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 18. n. 3. Salas disp. 20. sect. 5. n. 70. Suarez lib. 6. de legibus, cap. 18. n. 4. & alij innumeri ab eisdem relati: neque contrarium, vt probabile defendi potest.

Et probatur ex l. 4. in princ. ff. de damno insect. ibi prætorum posse definitum terminum ex causa dare. Et ex l. relegati, in fine, ff. de poenit. ibi. Nemo potest commentum, remeatumque dare exuli, nisi Imperator ex aliqua causa. Idem colligitur ex text. in cap. quod pro remedio. Et in cap. necessaria, 1. quæst. 7. & præcipue ex T. id. sess. 23. cap. 2. de reformat. Et sess. 24. cap. 5. loquens de matrimonij impedimentis, vel nulla, inquit, dispensatio detur, vel raro, idque ex causa, & sess. 25. c. 14. petitur causa ad dispensandum, & cap. 18. dicitur, quod si vigens, iustaque ratio, maiorque quandoque expostulauerit, cum aliquibus dispensandum esse, id causa cognita, & summa cum maturitate à quibuscumque ad quos dispensatio pertinebit, præstandum est. Et ratio est manifesta, quia si Princeps sine causa ab obligatione legis communis te eximit, inæqualitatem facit, & aliquo modo vitium acceptationis personarum committit, & occasione alij præbet querelas efformandi, cum videant se esse sub onere legis, à qua tu sine speciali causa exemptus es: quæ omnia sunt contra rationem. Ergo non potest Princeps, qui debet esse fidelis, & prudens obligationum dispensator, hanc facere inæqualitatem.

3 Neque obstat, si de cas obligationem pendere ex voluntate legislatoris, qui sicut potuit pro libito illam imponere, ita potest eam abrogare, vel dispensare. Quia nunquam potuit absque causa boni communis legem imponere, neque absque illa (vt multi docent) abrogare, neque cum aliquo dispensare, si causa, quæ legem mediare cedat in bonum commune, non intercedat: quia iure naturæ obligatur bono communi prospiciere, cui non satis consulere, si pro libito ab obligatione legis aliquos eximere possit. Item neque obstat Deum posse pro sola sua voluntate à legum obligatione aliquem eximere, vt dicimus etiam legislatorum humanum id ipsum posse, quia voluntas diuina est summa regula bonitatis, quæ tamen non est humana. Item legislator humanus tenetur tam in legis impositione, quam in illius dispensatione bono communi prospiciere, quia est dispensator bonorum communium, cui tamen bono Deus non tenetur attendere, sufficit, si bono speciali alicuius prospiciat, quia est dominus omnium. Neque obstat etiam posse Principem tributa sibi debita debitorum remittere absque vlla alia causa, præter eius voluntatem, & vt illi benefaciat, vt inde inferas posse à legis obligatione debitorum remittere, quia in remissione tributi debiti habet se Princeps vt priuata personam at in exemptione à legem non personam priuam, sed communem induit. Tandem non obstat plures dispensationes in gradibus prohibitis à Pontifice expostulati, nulla tamen causa assignata, quia licet non assignetur causa, non tamen sine causa conceduntur; pro causa enim concessionis succedit copiosior elemosyna à dispensato donata in sumptus publicos, sicuti pro causa concedendi priuilegium Bullæ succedit elemosyna à quolibet Bullam sumente tributa.

4 Sed inquires, quod peccatum sit dispensationem sine causa concedere? Plures affirmant ex genere suo esse mortale, sic Couarr. 4. decret. 2. part. cap. 6. §. 9. n. 7. Manuel Rodriguez 1. part. summ. cap. 19. fine, in 2. edit. Suarez lib. 6. de legibus, cap. 18. n. 17. & alij plures, quos referet Sanchez lib. 8. disp. 18. n. 6. Mouerunt præcipue ex Trident. sess. 25. cap. 5. de reformat. vbi grauitè prohibet dispensationem sine causa datam: & ratio assignatur in dict. sess. 25. c. 18. cum dicit, dispensare sine causa nihil aliud esse, quam vnicuique ad leges transgredientis aditum aperire. Negari enim non potest inde sumi occasionem minoris obsequii.

5 Ceterum verius credo solum esse peccatum veniale ex genere suo, si secludamus scandalum, & damnum notabile aliorum, sic docet Sanchez plures referens, n. 7. Salas disp. 20. sect. 5. n. 55. Valent. 1. 2. disp. 7. quæst. 5. punct. 9. ad finem. Nauarr. prelat. 9. n. 11. & cap. 11. n. 57. Basilus de Leon lib. 8. cap. 14. n. 4. Ratio est, quia non videtur grauis deformitas partem totam non se conformare. Ergo secluso scandalo, & damno aliorum non est graue peccatum sine causa dispensationem concedere. Quocirca si ex concessa dispensatione sine causa, sumerent dispensati occasionem grauem contemnerendi legem, tunc cerè teneretur Princeps sub mortali dispensationem talem negare. Et idem est, si graue damnum Ecclesiæ, vel subditis ex tali dispensatione proueniret, & sine dubio proueniret, si cum Sacerdote absque vlla causa dispensaretur in celibatu, vel in recitatione continua horarum, vel in pluralitate beneficiorum. Et ex his soluitur fundamentum contrarium. Ideo enim Concilium prohibet grauitè dispensationem sine causa, quia ex illa oriuntur supradicta inconuenientia. Quare in casu, in quo illa sequuntur, erit mortale. Adde inferius præcipi grauitè posse, ne dispensationem sine causa concedat, quia hi mortaliter peccant, vt dicemus, eo quod nulla sit dispensatio.

6 Ex his inferunt Principem secum sine causa dispensationem in legibus, quas ipse debet ex honestate obseruare, peccare mortaliter, vel venialiter, iuxta diuersas sententias nuper relatas, quia iure naturæ tenetur non discordare à subditis sine causa. Quod si dicas, posita secum dispensatione, iam discedit cum causa, obstat, quia hanc dispensationem concedere sibi non potest, & concessam tenetur reuocare. Secundo inferunt subditum

ditum petentem dispensationem sine causa peccate eodem genere peccati quo peccat superior illam concedens; quia petit rem intrinsece malam. Contingere autem potest, ut excusetur subditus, si ignorantia inuincibilis labore, & non excusetur superior cognoscens causam non adesse. Et contra contingere potest, ut excusetur superior putans esse causam, cum tamen subditus non excusetur, qui optime notauit causam non adesse, sic Suarez lib. 6. cap. 18. n. 12. & 13. Basil. de Leon lib. 8. cap. 14. n. 7. Cum autem superior cognoscat causam non adfuisse ad dispensandum, dispensationem datam tenetur reuocare, quia semper tenetur consulere, ut subditi uniformiter uiuant, & legibus communibus æqualiter obligentur, nisi iusta causa excusetur intercedat: sic Basilius supra.

7 Iniquis secundo, an utens dispensatione sine causa à legillatore concessa in propria lege peccet? Aliqui existimant peccare ad minus uenialiter, tum quia cooperatur dispensationi inique superioris, illam acceptando, tum quia non se conformat aliis subditis. Tum denique, quia superior ipse utens tali dispensatione peccat. Ergo, sic Couarr. in 4. decret. 2. part. c. 6. §. 9. n. 7. Ledesma 2. p. 4. q. 17. art. 3. fol. 204. col. 3. Sanchez lib. 8. disp. 18. num. 12. Salas disp. 20. sect. 6. num. 59. & alij apud ipsos.

8 An credo satis probabile esse sic utentem dispensatione ualida non peccare, nec uenialiter; sic ex communi Canonitarum tradit Emanuel tom. 1. reg. 99. q. 22. art. 4. Summa corona. cap. 11. de cognoscend. peccat. n. 32. Viuald. appendice ad canonicos, cap. 12. n. 8. & 21. Nauarr. cap. 12. n. 57. Basil. de Leon lib. 8. cap. 14. n. 5. Suarez lib. 6. cap. 19. n. 14. Valquez disp. 17. 8. cap. 4. Salas num. 60. & alij plures ab eisdem relati. Et ratio est efficax, quia nec peccat contra legem positam, quæ iam non est neque etiam contra naturalem, quia dispensatus non tenetur ex iure nature se aliis conformare; habet enim causam legitimam exemptionis, scilicet dispensationem ualidam, etiam si illicite obtinuit, in quo est ualde diuersa ratio subditi, & superioris. Superior namque utens dispensatione sibi sine causa in lege concessa, peccat quia tenetur dispensationem reuocare, & potest à subdito non incumbit tale onus. Neque etiam esse potest peccatum, quia cooperatur dispensationi inique à superiore concessæ, quia solum cooperatur, cum petit, petita iam, & concessa uisur illa, qui usus non uidetur specialiter esse prohibitus.

§. II.

Quæ causa requiratur pro dispensatione legis superioris.

- 1 In lege diuina, & naturali qualibet dispensatio sine causa inuulida est.
- 2 Idem est de dispensatione inferioris in lege superioris.
- 3 Aliqui temperant, nisi inferior habeat plenitudinem potestatis. Sed reijciuntur.
- 4 Secundo limitant alij, nisi in facultate dispensandi exprimantur nomina eorum quibus dispensatio est concedenda, & non exprimat causa cognitio. Sed non admittitur limitatio.
- 5 Tertio limitant alij, nisi bona fide inferior processerit, existimans adesse causam. Sed non approbatur.
- 6 Inferior dispensans in lege superioris absque causa, mortaliter peccat.
- 7 Non potest certa regula definiti, qua sit legitima causa dispensandi in legibus superioris.
- 8 Stante iusta causa dispensandi affirmant plures obligatum esse superiore dispensare.
- 9 Aliquando tenetur dispensationem concedere, aliquando potest negare.
- 10 Quando hoc contingat.
- 11 Delegatus tenetur ne dispensare, quoties adest causa sufficienti Sub distinctione respondet Sanchez.
- 12 Alter distinguendum est.

1 Dico primò, in lege diuina, seu naturali, qualibet dispensatio facta ab humano legislatore sine causa, inuulida est. Quare si Pontifex in uoto, iuramento, matrimonio rato, & residencia pastorum, sine causa dispenderit, nulla erit eius dispensatio. Quia non accepit à Deo potestatem dispensandi pro libito, sed iusta causa intercedente; aliàs non esset potestas in adificationem, sed in destructionem concessa, neque censendus esset dispensator fidelis, & prudens, sed potius imprudens, & infidelis. & ita Theologi docent cum D. Thom. 2. 2. q. 88. art. 21. Canonistæ cum glossa cap. non est. uerbo adimplere, de uoto. Valquez disp. 178. cap. 3. n. 17. Sanchez lib. 8. disp. 17. num. 3. Salas disp. 20. de leg. sect. 4. n. 30. Suarez lib. 6. de uoto, cap. 17. & alij innumeri ab eisdem relati.

2 Dico secundò, Dispensatio inferioris in lege superioris inualida est, si facta sit absque causa legitima, ita communis uentia; pro ut uidere est ex innumericis, quos referunt, & ferat, de Castro Sum. Mori. Pars. 1.

quantur Sanchez illa disp. 17. num. 4. Couarr. 2. p. 4. cap. 6. §. 7. n. 11. Salas disp. 20. de leg. sect. 4. n. 31. Valquez disp. 178. cap. 3. n. 17. Valent. disp. 7. q. 5. p. 9. Basil. cap. 14. n. 8. Barbosa 2. p. de potestate Episcopi, alleg. 33. n. 3. Ioan. Sanchez disp. 54. select. n. 38. Ratio est, quia non censetur superior potestatem concedere, nisi pro dispensatione rationabili. Ergo inferior aliter dispensans excedit commissionem, & mandatum; & consequenter nulla est eius dispensatio. Ex quo fit dispensationem Episcopi, uel Archiepiscopi, in legibus Concilij prouincialis sine causa datam nullam esse; quia est dispensatio in legibus superioris, ut docet multis relatis Sanchez disp. 17. n. 36. Salas de legib. sect. 4. n. 45. & nos diximus supra.

3 Temperant tamen aliqui hanc doctrinam, nisi inferior habeat plenitudinem potestatis à superiore concessam, qualis habeat Legatus à latere in casibus sibi à Pontifice commissis, sic Eman. in summ. tom. 2. in 2. edit. cap. 24. concl. 3. num. 5. Quia tunc uidetur reputandus, ac ipse legislator, cuius dispensatio absque causa ualida est. Sed hæc limitatio merito reijciuntur à Sanchez pluribus relatis, disp. illa 17. n. 5. quia non est presumendum sic concessam esse potestatem, esto possit illam sic concedere; posset enim Pontifex concedere facultatem dispensandi in suis legibus, taliter quod data dispensatio sine causa teneat, sic Salas disp. 20. sect. 4. n. 32. est enim dispensatio in re propria.

4 Secundo temperant alij, nisi in potestate dispensandi exprimentur nomina eorum, quibus dispensatio est concedenda, nulla facta mentione cognitionis causæ; quia tunc dispensans censetur metus executor, & præsumere debet committentem certiore esse factum de dispensationis causis, sic relato Felino, Speculatore, Garibay, docet Sanchez n. 6. At licet hoc sit probabile, mihi tamen probabilius apparet teneri causas dispensationis inuestigare, quia absolute ipse dispensat. Quod uero potestatem concedens nullam fecerit mentionem de causarum cognitione, non arguit omitterendam esse; cum à iure ipso moueatur dispensans debere causas dispensationis examinare, idque merito Princeps debet supponere.

5 Tertio temperant, nisi bona fide inferior Prælati procedat, existimans adesse causam legitimam, cum tamen non sit. Quia non est credendum aliam esse Pontificis mentem circa suas leges, & Dei circa suas; siquidem hac ratione serupulis obuiatur, & conscientia securæ redduntur, & gesta à Prælati firma permanent, quæ omnia rectæ Ecclesiæ gubernationi conducunt. sic docet Sanchez lib. 8. disp. illa 17. num. 8. cum Azor lib. 7. institut. moralium, cap. 29. quest. 6. consentit Ioann. Sanchez in select. disp. 54. num. 39. At hæc limitatio mihi non probatur. Tum quia ad rectam gubernationem Ecclesiæ non pertinet firmare dispensationes sine causa, sed illas excusare; aliàs pertineret etiam ad rectam gubernationem, ut quoties dispensandi putarent bona fide nullam sibi dispensationem esse necessariam, ualidos actus efficerent, nulla adhibita dispensatione, & sic contrahentes bona fide in gradibus prohibitis ualide contraherent, quod non est admittendum. Tum quia allegantes superiorem absque legitima causa dispensasse audiuntur, etiam si superior bona fide processerit. Ergo signum est manifestum, bonam fidem dispensantis non firmare dispensationem, & ita tenet illa sect. 4. n. 37. Basilius lib. 8. cap. 14. n. 8.

6 Dico tertio, Dispensatio inferioris in lege superioris data sine causa peccatum mortale est, & consequenter illam petens, & utens peccat mortaliter. Et idem à fortiori est in dispensatione de uotis, & iuramentis, & omni iure diuino, & naturali, quia usurpat alienam iurisdictionem, & facit actum iriurium: sic omnes Doctores, ut testatur Salas disp. 20. de legib. sect. 6. n. 59. ubi aduertit ex leuitate materiz aliquando posse esse ueniale petere, & concedere talem dispensationem, sicuti esse potest, uolatio uoti, & cuiuslibet alterius legis sub mortali obligantis.

7 Sed inquirens, quæ sit legitima causa ad dispensationem in legibus concedendam?

Respondeo non posse certa regula definiti, sed multum ex arbitrio prudentis pendere, quia ponderare debet qualitatem personarum, ex qua sepe oritur sufficiens causa dispensationis, eo quod ad commune bonum pertineat personas excellentes gratas habere, ut dixit D. Thomas 1. 2. q. 63. art. 2. ad 2. & Trident. sess. 24. c. 5. de reform. attendere etiam debet pietatem, necessitatem, utilitatem dispensationis: nam pro maiori, uel minori utilitate, pietate, & necessitate dispensatio facilius concedi potest. Semper tamen dispensatio cedere debet in bonum publicum, quia est actus potestatis publicæ, & iurisdictionis communis. At cum lex pro bono publico statuta sit, pro bono publico est relaxanda, & tradit Panormitanus in cap. multa, de præbendis. num. 8. Sotus 1. de instit. quest. 7. art. 3. & colligitur ex Trident. sess. 25. cap. 28. de reformat. Non tamen requiritur, ut causa, ob quam conceditur dispensatio, immediate bonum commune respiciat, sufficit si mediate ad illud ordinetur, quatenus bonum particularis personæ in bonum communis refertur; expedit enim reipublicæ aliquas gratias, & exemptiones aliquibus facere, ut sic alij excipientur ad bene merendum de re publica. Adde legislatori competere singulorum necessitatibus subuenire, quia id communi bono expedit.

DE
BASILIO
ALAZAR
TOM.

expedit. Quocirca sæpe ob inopiam mulieris dispensatur in consanguinitatis impedimento, & ob periculum incontinentiæ in voto castitatis, & ob violationem maioris mali in aliqua lege; quæ sunt causæ personarum singularem attingentes: at mediæ ad bonum commune ordinantur, sic aliis relatis docet Sanchez lib. 8. disp. 19. in princ. Salas disp. 20. sect. 8. num. 75. Ballius lib. 8. cap. 14. n. 12. & colligitur satis hæc doctrina ex cap. requisitis, § nisi rigor, 1. quæst. 7. cap. necesse est, 29. dist. cap. ipsa pias, 23. quæst. 4. cap. fraternitas, 34. dist. & Trident. sess. 25. cap. 18. de reform.

8 Inquires secundo, an stante iusta causa dispensationis teneatur superior dispensationem concedere, vel possit illam denegare?

Prima sententia affirmat peccare Prælatum, si non dispense, quoties iubeat iusta causa dispensandi, glossa cap. Domino sancto, verbo necesse, 50. dist. Rebuff. repetit. cap. postulasti, notab. 3. num. 12. Syuell. verbo dispensatio, quæst. 1. in fine. Rosella ibi num. 4. Eman. Saa n. 2. Armilla n. 14. Ioan. Sanchez in select. disp. 43. num. 8. præterea, & alij relati à Thom. Sanchez lib. 3. de matrim. disp. 10. n. 2. quàmque ipse reputat probabilem, & verè probabilis est. Ratio præcipua est, quia potestas dispensandi commissa est Prælati in bonum reipublicæ, & subditorum, Ergo si causa iusta adest excipiendi hanc potestatem, videtur Prælati teneri illam exercere; aliis contra debitum sui muneris faceret. Et consuetudo. Ex iustitia distributionis teneatur Prælati in distributione obligationum communium, & exemptione illarum procedere. Ergo teneatur merita personarum attendere. Ergo si existentibus meritis alicuius, vt eximatur ab onere, & obligatione communi illum non eximat, malè distribuit. Quod si negata vni exemptione, alteri æqualia merita habenti exemptionem concedat, iam videtur penarum acceptor. Ergo peccat. Non declarat autem hæc sententia quale peccatum sit, at attendi materis gratuite videtur dicendum graue esse.

9 Secunda sententia, cui tanquam probabiliori adhæreo, affirmat aliquando teneri Prælatum dispensationem concedere, aliquando non; sed posse illam iuste denegare. tenet Sanchez supra, plures referens num. 3. Salas disp. 20. sect. 7. num. 70. Suarez lib. 6. de legib. cap. 18. num. 21. Ballius lib. 8. cap. 14. num. 6. & alij apud ipsos. Prior pars conclusionis, scilicet aliquando dispensationem esse debitam, videtur colligi ex cap. Domino sancto, 50. dist. ibi, vt necesse sit illos restaurare in loco honoris, qui per penitentiam reconciliationem recepisse merentur, & ex cap. quanto, in fine, 2. quæst. 4. & ex Trident. sess. 24. cap. 1. vbi prudentia & iudicio ordinarij committitur dispensatio in denunciationibus, quando est probabilis suspicio matrimonium malitiose impediri posse, quod iudicium, & prudentia ad eximendam suspensionem videtur expostulari, non ad negandam, vel concedendam dispensationem cognita suspicione malitiosi impedimenti. Idem etiam colligitur ex sess. 14. cap. 7. vbi de occidente in dispensationem propriam, excedente tamen moderamen inculpate tutelæ, ait Concilium dispensationem ei quodammodo deberi, Fateor has iuris probationes facile solui posse. Quod ergo efficaciter hanc conclusionem partem probat, est ratio pro prima sententia facta, potest enim contingere ita virgens causa boni communis, vel specialis alicuius, vt Princeps, cuius officium est hæc omnia respicere, censetur contra debitum sui muneris procedere, si dispensationem neget; si enim media dispensatione pax reipublicæ obtineretur, & negata destruitur, quis negare potest debere Principem, & reipublicæ gubernatorem dispensationem concedere? Item si dispensandus dispensatione sibi concessa reparat honorem sibi ablatum, quia alia via reparari non potest, vt contingit in femina stuprata, quo modo negati abique iniustitia dispensatio poterit? Secundam partem conclusionis, scilicet non semper debitam esse, probatur primò, quia sæpe in iure dispensatio vocatur indulgentia, cap. 1. de statu monach. in 6. aliquando misericordia, cap. postulasti de cleric. communis, ministr. aliquando gratia, cap. iudici, 1. quæst. 7. fine, cap. licet canon, de elect. in 6. sed indulgentia, misericordia, & gratia non sonant debitum. Ergo. Secundo, dispensatio deberi poterit vel ex aliquo præcepto positivo, vel naturali. ex præcepto positivo non semper debita est; nam dispensatio concedenda est à supremo legislatore, tunc certum est ex præcepto positivo deberi non posse, cum nullis legibus positivis humanis ardeatur. Si autem ab inferiore concedenda est, sæpe eius voluntati committitur dispensatio, vt in cap. ac si clerici, § de adulteris, de iudic. Ergo. Tertio quia esse Princeps teneatur ex suo munere dispensationem concedere, si virgens causa boni communis, aut alicuius particularis intercedat: at sæpe non ita virget, quin etiam virgeat ferè æqualiter causa negandæ dispensationis. Ergo in tali casu & poterit concedere dispensationem, & illam denegare, sicuti contingit in ferenda lege. Non enim semper Princeps cum legem fert obligatur illam ferre, poterat enim alia via bono communi prospicere, aliis quidquid posset facere, ex necessitate faceret: contra leg. quidquid, 40. ff. de iudicis, vbi non quidquid potestati iudicis permittitur, id necessitati iuris subicitur, & notat glossa in c. consulti, verbo gratiam,

de off. deleg. Quare esse potest probabile, adesse causam dispensationis, & non adesse. Ergo in hoc casu non teneatur dispensatio superior, esse possit, quia sequi potest opinionem probabilem.

10 Quod si inquiras, quando sit debita dispensatio? Vno verbo respondeat possunt: quoties bono communi, vel speciali grauitur conducit, neque alia causa in contrarium præponderet, sic Doctores pro sententia secunda relati, specialiter Sanchez, Salas, & Suarez; quando autem id conducit, prudentia, & iudicio superioris relinquendum est. Adde, quoties in iure denotatur causa ad dispensandum, teneatur inferior posita tali causa dispensare, quia tunc instruitur inferior, cui committitur potestas, quomodo illa debeat vi: sic docent Sanchez lib. 3. de matrim. disp. 10. n. 6. Ioan. Sanchez disp. 43. n. 8. verus, præterea, Suarez lib. 6. cap. 18. n. 21. Salas disp. 20. sect. 7. circa finem. Quapropter teneatur Episcopus dispensare cum clerico, ne residat ratione studij, ex c. cum ex eo, de elect. in 6. quia ibi apponitur hæc causa, ex qua potest dispensari sic relato Ioan. Andr. Decio, Franco docet Sanchez, Suarez, & Salas supra. Item teneatur dispensare in denunciationibus matrimonij, si probatur adesse suspensionem malitiosi impedimenti. Item in interdictis, si id utilitati Ecclesiæ videtur expedire, ob eandem rationem.

11 Ex his inferitur; quid dicendum sit in delegatis. An, inquam, hi teneatur dispensationem concedere, cum viderint adesse causam sufficientem? Thomas Sanchez lib. 4. summa, cap. 14. n. 12. loquens de voto distinguunt inter delegatos habentes priuilegium dispensandi in sui fauorem concessum, vel in fauorem dispensati. Et de habentibus priuilegium in sui fauorem, negat teneri dispensationem concedere postulantem, eo quod nemo teneatur suo priuilegio vi, & sic excusat regulares nolentes dispensationem votorum concedere penitentibus; quia ipsi non addiunguntur vi suo priuilegio: at si priuilegium concessum sit in fauorem penitentis vt est priuilegium Bullæ, & Iubilæi, affirmat teneri electum Confessarium dispensationem concedere, quia penitens petit ius ex priuilegio sibi concessum: consentit quoad hæc tenendum partem Aragon. 2. 2. q. 88. art. 12. in dubio quod mouet circa 2. conclud. fol. 1041. Vinald. candelab. sacram. 3. p. cap. 14. n. 58. Chapeauilla de casibus, reseruat. q. 2. dist. 17. fol. 2. Summa de voto, q. 5. n. 38. Sapius clauis regia lib. 6. cap. 2. num. 18. fine.

12 At exitimo aliter esse in hac parte distinguendum, aut enim loqui possumus de Confessario, antequam pax dispensatione votorum, vel impedimentorum illum eligat vel facta electione, & ab ipso acceptata: si post factam electionem, & acceptationem denegat tibi Confessarius dispensationem pro qua obrinenda causam iustam habes, infidelis est, & iniustus; quia iam quasi ex iustitia ratione acceptæ electionis obligatus est concedere. Et hoc siue concedenda sit dispensatio ex priuilegio in tui fauorem concessum, vel in fauorem dispensantis. Quia iam ipse priuilegiatus se ipsum obligauit vi priuilegio suo, eo quod electionem acceptauerit. Verum si loquamur antequam ipse Confessarius acceptet electionem sui ad dispensationem concedendam, nullo modo teneatur tibi dispensationem concedere, etiam si confessionem audiat, qua priuilegium concessum per Bullam non est ad actandum Confessarium ad dispensationem concedendam, sed est priuilegium concedens facultatem dispensandi Confessori volenti, non tenenti; aliis quilibet Sacerdos approbatus requisitus per Bullam teneatur confessionem cuiuslibet penitentis, qui illum requirit, audire, quod est sine fundamento dictum.

Aduerto, aliquando posse delegatum teneri consentire electioni de se factæ & dispensationem concedere: nempe, si id iudicauerit grauitur bono dispensanti expedire, eo quod ab aliis repellitur, & ob repulsum tristarur grauitur; & in petulo peccandi existit, sic Ioan. Sanchez disp. 14. select. n. 17. circa finem.

PUNCTVM IX.

An liceat habentibus potestatem dispensandi imponere aliquam multam pecuniariam, vel onus personalem dispensantis.

- 1 Si dispensatio est in voto, fieri potest. Et idem est quoties ex onere imposta integratur causa dispensationis.
- 2 Causa legitima ad dispensandum intercedente nequit Prælati, siue inferior, siue superior multam imponere: qui defendam.
- 3 Resoluitur in casibus, in quibus debetur dispensatio non posse multam imponi; sed in illis, in quibus denegari potest.
- 4 Inferior non potest sub onere aliquo, & pecuniaria multa dispensationem concedere, vt probabilis defenditur.
- 5 Proponitur obiectio, & sic illi satis.

1 Si dispensatio sit in voto, nemini est dubium id fieri posse. Quia tunc dispensans non imponit obligationem, sed ipse dispensandus sibi illam assumit. Item si causa iusta dispensandi

fandi non intercedit, nisi postea illa multa pecuniaria: potest quidem imponi, & ex illius impositione resultat sufficiens causa dispensationis, ut in dispensatione impedimento matrimonij fieri solet, & tradit Ledema 2. part. 4. questione 27. artic. 1. in fine, Suarez libro 6. de legibus, capite 16. in principio. & sup. 18. in fine. & tom. 1. de relig. tractat. 3. lib. 4. de sumon. cap. 20. num. 11. & 12.

2 Quare difficultas solum est an causa legitima intercedente possit superior nolle dispensare absolute, sed sub aliquo onere? Et procedit questio tam de Principe supremo, quam de inferiori.

De utroque negat Ioan. Sanchez disp. 54. select. n. 49. Monet, quia causa legitima intercedente tenetur superior dispensationem concedere ex vi sui muneris; sed pro exercenda actione debita non potest perire pretium aliquod, neque onus poni. Ergo. Et confirmo. Vei absque impositione illius oneris est causa sufficiens, ut superior legem relaxet, vel non? Si non est sufficiens causa, non est de illo questio: si autem absque illius oneris impositione est causa sufficiens, ut legislator dispense, iniuste videtur gravare dispensandam, cum absque causa onus imponat. Non ergo videtur onus imponendum, nisi pro complemento cause ad dispensationem necessariam.

3 Dicendum ergo existimo illis in casibus, in quibus diximus dispensationem debitam esse, nullo modo poterit legislator multam vel onus aliud tibi teneant imponere, quia pro actione debita onus imponi non potest. sic Filiucius 2. tom. tractat. 27. cap. 7. num. 129, & in hoc sensu est verum, quod dicit Ioan. Sanchez. At cum dispensatio debita non est, sed potest absque iniustitia negari, poterit si legislator sit multam pecuniariam, vel aliam onus imponere, alijs nolle dispensare, sic Sanchez libro 6. capite 16. in principio, ubi testatur esse omnium. Supponit Sanchez lib. 3. de matrim. disp. 10. num. 9. & videtur satis colligi ex c. licet, de ser. ubi conceditur diebus festis posse vacare pfectioni haretice in re post factam capturam Ecclesie circumpositis, & Christi pauperibus congruam faciant portionem. Et ratio est, quia cum non reneatur suam legem absolute relaxare, poterit illius obligationem in alia materia subrogare.

4 Quod si dispensans inferior legislator sit, & in lege superioris tibi concedit dispensationem, probabilius existimo non posse sub onere aliquo, & pecuniaria multa illam concedere. sic Sotus 4. distinct. 28. quest. 2. artic. 2. vers. ex his. Ludovicus Lopez 2. part. instruct. de matrim. cap. 39. §. sed si quis. Thom. Sanchez lib. 3. disp. 10. num. 9. lib. 3. disp. 14. num. 2. Ioan. Sanchez in select. disp. 54. num. 40. Probat, quia ad illud onus, & pecuniariam multam obligari non potes ex contractu, alius redoleret simoniam, si ob dispensationem tibi concessam in lege imponeretur obligatio pretio estimabilis. Neque etiam ex lege precedenti obligari potes, quia inferior non valet legem preexistentem ad aliam materiam extendere, neque de novo legem, aut preceptum imponere. Vnde enim constat talis potestas? Quod si dicitur a legislatore illam habere, eo quod debet presumi legislatorem concedere potestatem dispensandi in lege, prove melius ipsi videbitur, absolute, vel in modo commutationem. Negamus id posse presumi, alijs presumi posse datam esse potestatem inferiori commutandi superioris legem, in aliquo opus pius, quoties videtur subdito consentiens esse. Quocirca inferiori Prelato solum committitur potestas relaxandi legem causa iusta intercedente: at subrogandi loco illius aliam nullo modo, & in legibus, que non imponant opera subditis, sed ad vitanda aliqua inconuenientia, rei ad seruandum debitum ordinem ferantur, affirmat Suarez libro 6. cap. 16. num. 9. imponi non posse multam pecuniariam, & hinc inferat pro remittendis denuntiationibus ad matrimonium, interestibus ad ordines, pro licentia suscipiendi ordines ab alio Episcopo non posse multam pecuniariam imponi; & fuit Concil. Trident. sess. 24. cap. 1. & sess. 25. cap. 18. & sess. 21. cap. 1. de reform.

5 Sed obuiet, Prelati inferiores sepe dispensant in observatione festorum, ieiuniorum, imponendo aliquod onus, & pecuniariam multam pauperibus, vel fabrica Ecclesie applicandam, iuxta cap. licet, de fer. Ergo signum est a legislatore supremo commissam illis esse potestatem hoc modo dispensandi.

Respondeo cum Sanchez lib. 3. de matrim. disp. 14. num. 2. hoc esse signum sequi sententiam probabilis tibi fauorem, & iustitiam extendentem, non tamen esse certum commissam illis esse talem potestatem.

Obiicit secundum cui commissa est potestas dispensandi in votis, & iuramentis, commissa est etiam potestas commutandi, eo quod maior sit potestas dispensandi, quam commutandi. potestas enim dispensandi tollit integre obligationem; potestas vero commutandi ex parte tollit. Ergo. Similiter concessa potestas dispensandi in legibus, censetur commissa potestas commutandi, quia minus est.

Respondeo negando consequentiam. Et ratio differentie est, quia potestas commutandi vota, censetur sub potestate dispensandi inclusa, tanquam quid minus in maiori: at potestas mutandi legem non potest includi sub potestate dispensandi, quia minus est.

Verd. de Castro Sum, Pars I. Mor.

fandi, quia maius est; maius enim est tollere legem, & aliam de nouo imponere, quam solum tollere absolute, sed non est maius commutare votum, quam votum dispensare, quia licet commutans tollat antiquum votum, quoad materiam pre-existentm subrogat aliam materiam, ob quam votum extenditur ex voluntate ipsius cui est facta commutatio: at in commutatione legis tota subrogatio, non ex voluntate illius, qui est ligatus per legem, sed ex voluntate legislatoris provenit, eaque de causa maius quid est commutare legem, quam in illa dispensare.

PUNCTUM X.

An asserenti se habere potestatem dispensandi, debeas illi fidem adhibere.

- 1 In foro conscientie bene potes, non teneris.
- 2 In foro externo nemini est credendum, nisi instrumentum commissionis ostendat.
- 3 Limitatur in his, que graue preiudicium generare possunt, secus in his, que nullum vel minimum.
- 4 Asserenti potestatem se habere dispensandi, absoluenti, concedendi indulgentias, credi potest.
- 5 Creditur Episcopo non subditum ordinanti, si dicat in titulo de licentia proprii Episcopi fecisse.
- 6 Item de Penitentiario dicente vniu. vocis oraculo sibi concessam esse potestatem absoluenti a reuerenti.

1 Sermo sit de foro conscientie, fides ei potest adhiberi; experientia enim testatur credi Confessori dicenti se habere potestatem absoluenti, vel dispensandi, sic Sanchez libro 8. disp. 17. n. 2. imo non solum Confessori dicenti se habere potestatem, sed etiam tibi asserenti potestatem, & priuilegium habere, ut absoluaris a reuerenti, vel dispenseris, poterit Confessor credere, quia solum de tuo commodo, vel preiudicio agitur, Neque tamen videris obligatus credere; quia nemo in propria causa censetur testis omni exceptione maior.

2 Si autem loquamur de foro externo, regula generalis est, nemini credendum esse habere potestatem delegatam, nisi instrumentum commissionis ostendat, quia est res facti, que non ab ipso, sed ab alio, scilicet a delegante pendet, eaque de causa probanda est, alias quilibet priuatus officium iudicis assumere sibi posset: sic multis allegatis docet Menoch. de arbit. libro 1. quest. 76. precipue a num. 8. Mascard. de probat. concl. 268. n. 15. Sanchez lib. 3. disp. 17. a num. 18. & probatur satis ex capite cum in iure priuati, de off. deleg. ubi statuitur non credi delegato, nisi de sue obligationis mandato fidem faciat; quia dum non constat de mandato delegationis, in loco priuari habetur. Quare ratio probat de quocumque delegato, etiam in magna dignitate constituto, ut relato Decio, Ia. & alijs tradit Menoch. illo num. 8.

3 Limitat autem Sanch. n. 19. Menoch. n. 10. Mascard. num. 22. ut intelligatur in his, que graue preiudicium generare possunt; secus vero in his, que nullum, vel minimum preiudicium asserunt, quia tunc preiudicium inferres asserenti, si absque causa ei fidem non adhibeas.

4 Ex qua limitatione inferat Sanch. n. 19. cum Ia. repet. l. admenentis. n. 275. de iur. iur. & Gutier. lib. 2. qq. canon. cap. 17. fin. asserenti se habere potestatem dispensandi, absoluenti, concedendi indulgentias credi potest; quia agitur de nullo, vel minimo preiudicio. caute tamen hanc illatio accipienda est, non enim cuiuslibet in hac parte credi debet, sed viro timorato, & in dignitate constituto, & de quo presumi non posset falsum dicere. Tum quia esto hanc potestatem nullam, vel minimum preiudicium ordinari asserat: at asserenti habenti illum specialem honorem, & auctoritatem, ob cuius causam presumi potest tibi falso arrogare. Non ergo est credendum, nisi probet.

5 Secundo inferat Sanch. n. 20. credi Episcopo promouenti ad ordines non subditum, si dicat in titulo collationis de licentia proprii ordinarij fecisse: consentit Menoch. n. 10. Gutier. lib. 2. qq. cap. 17. n. 10. Rebuffi. praxi. benefic. de forma dimissoriaum, num. 36. Ratio est potest. quia illa ordinatio non subditi credit in modicum preiudicium Episcopi proprii, & in graue damnum Episcopi ordinarij, si quidem manet suspensus. Non ergo presumi potest mendaciam committi. Placeat.

6 Tertio inferat Sanch. & bene alios referens, n. 21. credi summo Penitentiario dispensanti in aliquo calu reueruato, si asserat vniu. vocis oraculo sibi concessam esse potestatem, quia non viderit hanc credere in preiudicium alicuius; si enim dispensatio in alterius preiudicium cederet, etiam ei non debet, ut pluribus relictis docet Mascard. concl. 268. n. 22.

PUNCTVM XI.

Quæ forma seruanda sit in dispensatione expressa.

- 1 Nulla est prescripta forma verborum, sed illa sufficit, quæ mentem dispensantis exprimit.
- 2 Ad valorem dispensationis, cum absenti conceditur, mandatum eius non requiritur.
- 3 Non tamen habet effectum, quorsive dispensatio innotescat.
- 4 Gratia impetrata valet absque tuo mandato, secus illius acceptatio.

Dupliciter dispensatio concedi potest, tacite, inquam, vel expresse. Expressam dispensationem voco eam, quæ verbis expressis conceditur. Tacitam, quæ ex signis aliquibus vel factis inferretur, & presumitur.

Nulla est prescripta verborum forma pro dispensatione concedenda, neque ex natura rei, neque ex iure; sed illa erit sufficiens, quæ satis expressit & voluntatem dispensantis, & effectum dispensationis. Hic autem effectus dispensationis potest & specialiter, & generaliter declarari. Specialiter declaratur, si sumatur specialiter id cuius est dispensatio. Ut si superior diceret: Dispensatio tecum in hoc, & illo impedimento, in hac, vel illa irregularitate. Generaliter declaratur, si sub verbis generalibus exprimitur, dicendo, in quacunque irregularitate, vel in quocunque impedimento, quod habes, tecum dispenso. Qui modus dispensandi factus est ad constituendam dispensationem expressam, vt bene probat Tiracquel de legibus comm. gloss. 7. n. 86. & seqq. Item debet exprimi persona, quia dispensatio, alicuius est dispensatio. Debet, inquam, exprimi, vel exprimitur eius nomen, vel æquiuales. Item non est necessaria scriptura ad hanc expressam dispensationem; sufficit si verbo tenus fiat, vt latè diximus in *dispens. priuileg.* Et ratio pro dispensatione est manifesta, cum enim dispensatio legis, sit relaxatio obligationis, quam lex inducit, & hæc obligatio ex voluntate pendet legislatoris, si legislator cessat à voluntate obligandi, tibi que manifestat, cessat tibi obligatio legis, & consequenter est in lege dispensatus. Excipiuntur tamen aliqui casus, in quibus ex iure non prodest etiam in foro conscientie dispensatio, nisi in scriptis fiat, aliquos enumerat glossa in *cap. 1. §. postquam, de censibus libro 6. verbo in scriptis, & Trident. sess. 25. c. 5. de reformat.* & nos diximus illo loco de priuilegiis.

2 Deinde ad valorem dispensationis, cum absenti conceditur, mandatum eius non requiritur, sed ipsi ignorantem concedi potest, quia nulli habetur necessarium esse mandatum pro gratia, priuilegio & dispensatione obtinenda. Hæc enim differentia est inter rescripta gratiæ, & iustitiæ, quod rescripta iustitiæ, speciale mandatum requirunt, vt habetur in *capite nonnulli, §. sine, de rescriptis, & ibi glossa, & in capite qui ad agendum, de procuratoribus, in 6.* At rescripta gratiæ nullum mandatum expostulant. Optat enim ius præcedere lites, ideoque ne augeantur, hoc speciale impedimentum apposuit pro rescriptis ad lites, quod in rescriptis gratiæ non procedit. Quapropter in *leg. vniuersis, de de precibus impetrat. afferend.* dicitur rescriptum ab Imperatore concessum validum esse, per quemcumque impetratum sit. Neque obstat textus in *capite innotuit, de elect.* vbi videtur annullatum rescriptum, eo quod fuerit sine mandato impetratum: inquit enim textus: *cum non ad postulandam dispensationem, sed ad petendam confirmationem ipsius fuerint nuntij destinati.* Quia ibi non annullatur rescriptum, quia fuit concessum sine mandato, sed quia fuit concessum pro confirmatione irritæ electionis, nulla dispensatione facta. Item ibi requiratur mandatum Capituli, quia agebatur de confirmatione electionis ad ipsum pertinentem: non tamen inde inferretur requiri mandatum eius, qui gratia confertur, imò potius contrarium non leuiter ex illo text. probatur & ita tenet Azor *lib. 5. cap. 23. qu. 12.* Suarez cum Rebuff, & Nauarr. *lib. 6. cap. 13. n. 5. & 6. Salas disp. 20. sect. 14. Saa verbo gratia, num. 13. Petri Gregori. in cap. nonnulli, verb. absque speciali mandato, de rescriptis, lib. 1. Hagolin. de irregular. cap. 62. num. 5. Basili. de Leon *lib. 8. de matrim. capite 15. n. 3.* Thomas Sanchez alios referens *lib. 8. de matrim. disp. 20. num. 4.**

3 Aduerto tamen, etsi dispensatio, gratia, & priuilegium absque tuo mandato impetratum, vel concessum à Principe valorem habeat; non tamen habet effectum, quorsive tibi innotescat, & illud acceptes, quia est quadam donatio, quæ per acceptationem completur: & sic tibi inuito, & renuente concedi possit, hoc tamen nunquam debet presumi, nisi id manifestè constet, ne gratiæ Principis vilipendantur. Quapropter semper trahunt secum imbitam conditionem; si tibi placita sit, & grata existat, sic videtur decisum *cap. ad modum, vers. ex parte, de concess. præbend. & tradunt Suarez, Salas Basilius, & Sanchez supra.* Adde neque expedire Principi dispensationem concedere, nisi petitionibus sit coactus; quia est iuris relaxatio, ad quam faciendam non se debet Princeps facillimè exhibere.

Mandos, de rescriptis, gratiæ, de dispens. Rodriguez *tom. 1. q. 12. artic. 3. regul. 99. & colligitur ex l. 4. §. 4. ff. de damno infecto.* Non tamen inde inferretur non posse aliquando absque petitione concedere, si id viderit expedire, vt rectè Suarez *lib. 6. cap. 13. num. 8.*

4 Aduerto secundò. Quamuis impetrata gratia absque tuo mandato valeat, acceptatio illius non valet, nisi ex tuo mandato; quia gratia valet pendet à concedente præcisè: at acceptatio illius pendet ab ipso, cui gratia confertur, argum. text. in *casu tibi absenti, de præbend. in 6.* & notauit ex Petro Gregorio, Basilio *illo c. 15. n. 3.*

PUNCTVM XII.

Quæ conditiones seruandæ sint in dispensatione tacita.

- 1 Quilibet potest tam in suis legibus, quam in legibus superioris hanc dispensationem concedere.
- 2 Cognoscitur hæc tacita dispensatio, si tibi à Prelato mandatur actus, qui sine dispensatione fieri non potest.
- 3 Secundo, si videat te dispositi ad operandum contra legem, & non impediatur, cum facile possit.
- 4 Proponitur sententia plurium assentientium taciturnitatem, & dissimulationem Prelati non esse sufficiens signum tacite dispensationis.
- 5 Satisfit, & explicatur doctrina.
- 6 Rati habitio, & presumptio excusans ab obligatione, non debet subsequi actum, sed antecedere.

Omissis variis dicendi modis, qui à veritate sunt alieni, quid probabilius censeam paucis exponam.

Dicendum ergo est dispensationem tacitam, quæ consistit in rati habitio, seu presumptione voluntatis superioris dispensantis non solum concedi posse à quolibet legislatore respectu suatum legum, sed etiam respectu legum superiorum. sic docet plures referens Sanchez *lib. 8. disp. 4. numero 16.* Suarez *lib. 6. cap. 13. n. 13. & tom. 5. de censur. disp. 4. r. sect. 3. in fine.* Salas *disp. 20. sect. 2. n. 8.* Emanuel Saa *verbo dispensatio, n. 12.* Basilius *de matrim. 15. n. 5.*

Ratio est, quia pro dispensatione concedenda non est in iure forma aliqua prescripta, led eo ipso, quo manifestetur voluntas dispensantis, dispensatio habet effectum: at non tantum verbis, sed etiam signis manifestari potest eius voluntas. Ergo dari potest dispensatio tacita?

Neque obstat ad dispensationem requiri noticiam causæ: nam hæc esse potest vel testibus, vel rei notorietate, & illa postea dicimus dari posse dispensationem tacitam. Adde, vt videbimus statim. Satis probabile est causæ cognitione non præmissa validam esse dispensationem, si causa subsistat. Ergo nihil obstat, quominus legislator dispensationem tacite concedere possit.

2 Difficultas ergo est, quibus signis censeri iure potest Prelatus velle dispensationem concedere: cum enim sit questio de facto, & que pendet ex animo Prelati, non est præsumenda, nisi probetur.

Primum signum, & communiter receptum est, si tibi à Prelato præcipiatur, vel concedatur actus, qui sine dispensatione exerceri non potest: tunc enim censetur dispensare, quia non censeri debet Prelatus præcipere, vel concedere ea, quæ illicita sunt, & iure repugnantia. Quapropter, si tibi irregulari delictoria ad ordinem concedit, vel beneficium confert, censetur quidem tecum dispensare illa in parte: & colligitur ex *leg. quidam consulabat, §. sine, de re iustic.* vbi Princeps dignitatem concedens minori, censetur dispensare, vt gesta per ipsum valeant. Debet autem procedere sciens te esse impeditum, aliàs non erit dispensatio, cum ex ignorantia impedimentum mandatum, procedat. sic Rebuff. in *pract. tit. de dispensat. à num. 5.* Suarez alios referens *lib. 6. cap. 13. num. 23. & 24.* Salas *disp. 20. sect. 2. num. 8. vers. sic secundus modus.* Azor *tom. 1. libro 5. cap. 15. quæst. 10. & vltim.* Nauarr. *prælud. 9. numero 15. & cap. 2. numero 74.* Sanchez *libro 8. disp. 4. num. 2. & seqq.* dicens esse communem omnium sententiam in supremo Principe, eamque latè probat. Et idem est de inferioribus in his, in quibus dispensare possunt.

3 Secundum signum tacite dispensationis, & præsumptæ voluntatis est, si potens dispensare videat te dispositi ad operandum contra legem, & de facto operari, & taceat, nec impediatur, cum facile id impedire possit. Quia qui tacet, consentire videtur, ex *reg. iur. 43. in 6.* quæ maxime procedere debet, cum ex officio teneatur non tacere, nisi consentiat. Ratio quare hoc signum videatur sufficere, est, ne presumatur in superiore delictum, quod sanè esset, si tibi subditum non coëcceret, & detineret, cum facile posset, ne legem sine dispensatione transgrediretur. Adde, illa patientia est rati habitio de præsentati, quæ sufficit ad concedendam iurisdictionem, vt multis allegatis probat Sanchez *lib. 3. disp. 3. num. 20.* Valquez *tom. 6.*

de penitent. q. 93. art. 2. dub. 2. n. 5. Emanuel Saa verbo Confessor, pag. 231. Et verbo confessus, n. 1. Et verbo iurisdiclio, n. 1. Et verbo Prælati, n. 4. Baillius lib. 5. de matr. c. 29. n. 1. Et lib. 8. c. 19. num. 7. & alij innumeri, quos refert, & legitur Ioan Sanchez in select. disp. 44. n. 3. Ergo multo magis sufficit ad concedendam legis relaxationem, & ita tenet alios re- ferens Sanchez lib. 8. disp. 4. num. 26. Salas disp. 10. de legib. lib. 9. n. 87. Suarez lib. 6. cap. 13. num. 21.

4 Video tamen grauissimos Doctores asserere taciturnitatem præcisè, & dissimulationem, cum possit à superiore effectus impediti, non esse sufficiens signum concessæ dispensationis: sic glossa, Cardinal. Ancharan, Imola, Bonifacius, Innocentius, Hostiensis, Anton. Panormitanus, Henriquez, Bellameta, Anania, Fel. Socinus Senior, Selua, Anton. Gabrîel, Menoch. Mayol. & Sayrus locis relatis à Sanchez lib. 8. de matr. disp. 4. n. 25. & à Suarez lib. 6. de legibus, cap. 13. n. 18. licet n. 22. maxime in hanc partem inclinet, inquit enim, solam taciturnitatem non sufficere ad præiudicandum dispensationem, nisi addatur aliqua alia circumstantia, videlicet quod defectus illius effectus vique, effectus causa sufficiens non petendi expressam dispensationem, & inter dispensationem, & dispensationem esset familiaritas. Mouentur, quia ad dispensationem concedendam requiritur non tam permissiua voluntas, quam concessiua, si quidem est concessio aliquis priuilegij: at ex taciturnitate, & dissimulatione solùm inferitur permissiua, non tamen concessio. Quod videtur clare probari ex text. cap. super eo, de cognatione spirituali. ibi, id in Ecclesia tua dissimulare poteris, ita quod non contemderis, nec tuum videris prestare assensum. Idem colligitur ex cap. cum desideres, in respons. ad primam quaestionem, de sententia excommunicat. ubi Episcopus admittens ad diuina excommunicatum, non censetur illum absolueret. Ergo ex taciturnitate, & dissimulatione non inferitur dispensatio.

5 Respondetur præcisam taciturnitatem, & dissimulationem non esse sufficiens signum concessæ dispensationis, nisi aliunde etiam constet Prælatum facile posse effectum impedire: hæc autem facultas, dum non probatur, nullo modo debet præsumi, quia potius stat præsumptio pro permissiua facti, quam pro illius concessione, eo quod sapius Prælati permissiua se habet, quam concessiua: cum enim sepe ex subita resistentia, subditi audaciores fiant, ob hoc dampnum Prælati dissimulat, esto non dispelat. Adde, etsi in hac dissimulatione aliquam culpam committeret pusillanimitatis, & negligentiæ; forte grauiorem faceret, si absque causæ examinatione dispensationem concederet, & aniam non mediocrem pluri- bus daret transgrediendi legem coram superiore, vt sic superior dispensare cum illis censeretur: quando autem duæ præsumptiones concurrunt, illa præferenda est, in qua minor culpa intercedit, ex l. si adulterium cum incestu, §. 1. 2. Et 3. ff. ad legem Iulianam, de adulter. & in hoc sensu dixit extus in cap. cum iam dudum, de præbend. multa per patientiam esse tolerata, quæ si deserantur ad iudicium, non subsistunt. Quia non præsumi debet adfuisse superioris consentiam, sed permissiua, eo quod non possit ob inconuenientiam facile expedire, vel id non aduenit. At si subito constet facile à superiore impediti posse, & obligationem impediendi aduenisse: tunc certe nescio qua ratione, talis dissimulatio, non sit absoluta concessio: sicut est, cum præsentem proprio parrocho illius subditum absoluit, Et per hæc soluitur fundamentum communis sententie canonistarum. Færor namque præcisam dissimulationem, & taciturnitatem non arguet concessiua, maxime, quando in tali concessione non leuia inconuenientia, vt in supradict. cap. super eo, contingebant. Verùm si constet nullum esse inconueniens in concedenda dispensatione, quia causa adest sufficiens, si Prælati videt subditum contra legem procedere, & non impedit, cum facile possit, & aduertit: tunc certe dissimulatio erit concessio, ne delictum in superiore, & subdito præsumatur. Ad textum in cap. cum desideres, etsi Sanchez lib. 8. disputat. 4. numer. 24. dicat non præsumi ibi absolutionem, quia absolutio à censura non potest esse tacita, sed expressa. At longè probabilis est nullam esse pro absolutio- nis excommunicationis, aut aletius censuræ formam præscri- ptam ab Ecclesia, vt relatis alijs docet Nauar. de penitent. di- stinct. 6. cap. 1. in princip. num. 59. Et in comment. de Iubileo, tit. 30. n. 8. Couar. cap. alma, §. 11. n. 6. Et 7. Suarez de censur. disp. 7. sect. 9. num. 1. Salas disp. 20. sect. 9. n. 89. Quapropter non ex defectu formæ, & signi sufficiens ad exprime- dam absolutionem, non præsumitur ibi adfuisse, sed quia noluit Episcopus tam date, procedebat enim ex consideratione, & aduertentia, quia putabat ob iuramentum præstitum, quod excommunicatus fecerat de obediendo Ecclesiæ mandatis, esse iam absolutum. Adde, etsi pro valore absolutionis ab excom- municatione non requiratur illa forma: at pro licito eius vt requiritur, qui absque illa causa omitti non debebat, idcirco non præsumitur Pontifex Episcopum illum inten- disse absolueret per illam communicationem sic excommuni- catum.

6 Aduerto ratihibitionem, & præsumptionem voluntatis superioris, quæ sufficiens est ad deobligationem legis, non de-

bere esse voluntatis futuræ, sed præsentis, & antecedentis actum legi contrarium, quia voluntas futura non est absolute volun- tas, sed erit. Ergo non potest actu te eximere ab obligatio- ne legis, quia non potes eximi ab illius obligatione, nisi actu velis superior te eximere: sicut nec potes obligari legi, ex eo quod superior voluitur esse te obligare, sed ex eo, quod actu vult.

Neque obstat ex ratihibitione voluntatis futuræ honestari actum aliàs prohibitum, vt contingit secundum probabilem sententiam in religioso, cui distributio, & acceptatio pecunie est prohibita sine licentia superioris, qui si rationabiliter præsumat superiorem non fore inuitum, si ipse accipiat, & distribu- at, sed de facto si peteret, concessurum, non peccat. Ergo etiam in dispensatione legis est idem dicendum. Non, inquam, obstat, quia tunc religiosus non facit contra legem sibi per votum impostam, sed potius legi satisfacit, & illam exequi- tur. Lex enim non prohibebat acceptationem, & distribu- tionem pecunie absolute, sed exclusa licentia, taliter quod forma- liter, vel virtualiter distributionem pecunie posita licentia concedebat. Vnde licentia non soluit legem, sed legem adim- plet: sicut dispensatio, quæ est legis vulneratio, quia in lege ipsa non includitur. Ex qua differentia nascitur, quoties à lege præscribitur licentia pro actu faciendo, posse extendi ad licentiam futuram; quia cum talis licentia non aduertitur legi, debet extendi, quoad fieri possit, ita vt non solùm comprehen- dat præteritam, sed futuram: at dispensatio, cum legem vulneret, restringi debet, vt solùm pro dispensatione præteriti sumat. Quapropter nullo modo fieri potest actus à lege absolu- tè prohibitus, sed spe futuræ dispensationis, seu sub dispensa- tione, quæ concederetur, si petita esset, & ita tenet Suarez lib. 6. cap. 13. num. 20. Salas disp. 10. sect. 2. numer. 8. Sanchez innumeros referens lib. 8. disp. 4. num. 11. inuncto v. 15. aduersus Menoch. de præsumpt. lib. 2. de præsumpt. 20. n. 23. Et 16. Anton. Gabr. tom. 3. commun. lib. 1. tit. de præsumpt. concl. 8. num. 15.

PUNCTVM XIII.

An cognitio causæ debeat præcedere dispensatio- nem faciendam, ita vt dispensatio facta absque præmissa causæ cognitione nulla sit.

- 1 Explicatur questio. De quo legislatore sit sermo.
- 2 De legislatore in propriis legibus dispensante, valida est dis- pensatio, absque causæ cognitione.
- 3 De inferiore dispensante in legibus superioris plures affir- mant validam esse dispensationem absque causæ cog- nitione, si verè causa existit.
- 4 Probabilis est oppositum.
- 5 Quæ cognitio causæ ad licitam saltem dispensationem requi- ratur? Probabile est debere esse iudicium.
- 6 Probabilis sufficere, quocumque modo sit.
- 7 Quomodo in foro externo probandum sit adfuisse causam dis- pensationis.
- 8 Motus proprius testibus probari non potest: bene tamen scientia.
- 9 Clausula, Ex certa scientia, in rescriptis posita, operatur so- lum quoad causas ibi expressas.

1 **L**oqui possumus de legislatore in propriis legibus dispen- sante, & de illo dispensante in legibus superioris. Item loqui possumus de foro externo, & iudiciali, & de foro conscientie.

2 Si de legislatore dispensante in propriis legibus sermo sit, credo dispensationem validam esse absque causæ cogitio- ne, dummodo ipse illam velit concedere. Nunquam tamen sic esse concessam debet præsumi, nisi id manifestis signis demonstretur. Ratio prioris partis est, quia tota obligatio legis pendet à legislatore voluntate: si ergo ipse absque causæ cog- nitione eximere te velit ab obligatione, exemptus manebis: & in multis relatis docet Sanchez lib. 8. disp. 17. num. 24. Cou. 4. decretal. 2. p. cap. 6. Et 9. n. 8. Et leg. Azor tom. 1. lib. 5. cap. 15. quasi. 19. Salas disp. 20. sect. 9. in prim. Basil. de Leon lib. 3. cap. 25. num. 18. Suarez lib. 6. cap. 19. n. 6. & alij innumeri apud ip- sos. Ratio verò pro secunda parte est manifesta, quia dispen- satio absque causæ cognitione fit temere. Ergo non debet sic de legislatore præsumi. Quapropter in Trident. sess. 24. c. 18. de reformat. dicitur, quod si vrgens, maiorque ratio quando- que postulatuerit, cum aliquibus dispensandum esse, id causa cognita, summæque maturitate, atque gratis, à quibuscumque, ad quos dispensatio pertinebit, erit præstandum: aliterque facta dispensatio subreptitia censetur. Expende verbum, subrepti- tia censetur, quasi semper debeat censeri subreptitia. & præter voluntatem concedentis, dum contrarium non constat.

3 Verùm si de legislatore dispensante in legibus superioris loquamur, plures Doctores affirmant dispensationem dariam absque

abique causæ cognitione validam esse: utroque foro, quousque reuocatur; reuocari tamen possit: vel ab ipso concedente, vel à superiore ipsius: sic tenent alios plures referentes Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 17. n. 11. Salas disp. 20. sect. 9. num. 79. Suarez lib. 6. de legib. cap. 19. n. 2. Basil. lib. 8. cap. 15. num. 18. Præcipuum fundamentum est, quia licet ius ipsum exposculet cognitionem causæ præmittit dispensationi: non tamen constat illam exposculetur pro forma, & valore ipsius, sed vt licite concedatur. Quod non leuiter colligitur: siquidem æquè illa forma pro dispensatione faciendâ à Prælati inferioribus, & à superioribus Principibus constituitur, vt expendunt iura allegata pro contraria sententia constare potest: at supremi Principes opinantur possunt in legibus à se latis absque causæ cognitione validè dispensare. Ergo etiam possunt inferiores. Et probari satis potest ex cap. nihil de electione, vbi de electo, absque causæ cognitione dicitur deiciendum esse, si indignus sit. Ergo si dignus sit, deici non debet. Quod autem sic concessa dispensatio reuocari possit cum à concedente, tum à superiore illius, est communis Doctorum opinio, vt testatur Salas illa disp. 20. sect. 9. n. 79. quia est contra ius positium, & naturale concessa. Ergo poterit infirmari, & quasi in pristinum statum reduci, si causa redactibilis est. Quod dixi, quia sunt aliqua impedimenta quibus semel sublati non est in potestate legislatoris ea facere, vt retinuerunt.

4 Nihilominus probabilis censo utroque foro nullam esse dispensationem factam absque causæ cognitione, etiam si in re causa substat: sic docent post alios antiquiores Nauarr. cap. fin. num. 4. de simon. Azor tom. 1. lib. 5. cap. 15. quest. 9. Et 10. Couarr. de matrim. 2. part. cap. 6. §. 9. num. 11. Suiua quest. 6. de voto, n. 104. Gutierrez. lib. 1. canon. quest. cap. 19. n. 4. Menoch. consil. 15. n. 15. vbi testatur esse omnium, Barbosa 2. part. de potest. Episcop. alleg. 33. num. 4. Et 5. et alij apud ipsos. Probant; quia non videtur facultas dispensandi inferioribus commissa, nisi statuta iuris ordine: at ordo iuris exposculet dispensationem præcedere causæ cognitionem, cap. necesse. cap. dispensationis. 1. quest. 7. & ex Trident. sess. 14. cap. 7. de reform. Et sess. 15. cap. 18. de reformat. Secundò & præcipue moueor, quia dispensatio facta sine cognitione causæ, est facta sine causa; quia in tantum causa mouere potest dispensantem, in quantum cognita est: si igitur nulla illius cognitio præcedit, dispensatio non erit data propter illam, & consequenter erit data sine causa. Ex qua ratione sentit Suarez, loquens de voto, lib. 6. c. 27. n. 7. dispensationem voti factam absque cognitione causæ nullam esse, etiam si in re causa substat, quod de omnibus legibus superioribus dicere debet.

Neque obstat fundamentum contrarium. Fateor cognitionem causæ exposculetur à Concilio, vt licita sit dispensatio in legislatore dispensante in propria lege: at in inferioribus exposculetur pro forma; quia inferiores absque causæ cognitione non possunt dispensare, & consequenter non possunt dispensare, quin causam cognoscant, aliàs dispensatio non nititur illi causæ, si cognita non sit.

5 Sed inquires, an hæc cognitio causæ ad licite concedendam dispensationem requirita debeat esse iudicialis, vel sufficiat, quocumque modo nota sit dispensanti. Menoch. alios referens, & late probans illo consil. n. 15. Et 16. iudicalem cognitionem requirit, quia requirit citationem eorum, quorum interest, & terminum datum ad allegandum: aliàs, inquit, non præcedit causæ cognitio.

6 At mihi probabilis est, quocumque modo dispensanti constat de causæ cognitione requisita ad dispensationem, validè dispensare posse. Et in primis, quando causa notoria est, & manifesta, docent ferè omnes Doctores, cum glossa cap. manifesti. 2. quest. 1. cap. si quis sine examinatione, disp. 21. Et cap. fin. verbo qui concubinas, disp. 51. Panormitan. cap. præterea. n. 11. de testibus cogendis, Sanchez alios referens lib. 8. de matrim. disp. 4. num. 22. quia id quod est notorium, examinatione non indiget: habetur enim ac si iure esset probatum. Quando autem causa notoria non est, est tamen nota dispensanti, credo licite dispensantem concedere dispensationem; quia cum à iure solum causæ cognitio pro dispensatione requiratur, & hæc cognitio iudicialis, & extrajudicialis esse possit, immerito ad iudicalem cognitionem restringeretur. Adde cognitionem causæ requirit, vt videret temeritas dispensantis, quam omnino vitat, dum sibi de iustificatione causæ constat, & ita docent, relato Syll. verbo dispensatio, in fine, & Bar. in l. Barbarius, ff. de officio pratoris, n. 8. Suarez lib. 6. c. 13. num. 16. Salas disp. 20. sect. 9. n. 79. vers. imò quidam, Basil. lib. 8. c. 15. n. 16.

7 Aduerto in foro externo nunquam admitti dispensationem, nisi probetur testibus causam adiuisse legitimam pro illius concessione. Hæc tamen probatio post datam dispensationem superuenire potest, qua facta admittenda erit in illo foro dispensatio. sic Suarez lib. 6. cap. 13. num. 16. Basil. lib. 8. cap. 15. num. 15. Et 17. Nunquam tamen existimo requiri necessario, vt ex ipsorum iustitiam dispensationis probetur adiuisse causam, aut illius cognitionem: sufficit, si testibus, aut alia via constat; quia & hoc iustitiam amitti potest, & nullibi est statutum hoc loco genere probationis probari pos-

se, sic Suarez lib. 6. cap. 13. in fine, & plurius extimat Sanchez lib. 8. disp. 4. n. 5.

8 Neque obstat aliquid motu proprio Principis esse factum, non posse testibus probari, sed solum assertionem Principis dicentis in concessione rescipiti motu proprio duci, vt expressè decidit cap. si motu proprio, de præbendis in 6. Quominus dicamus certam scientiam, & cognitionem causæ ex assertionem tantum Principis probandam esse. Non, inquam, obstat: nam motus proprius imbibit absolutam negationem, nunquam esse sic concessum exposculetur à Principe: quæ negatio aliunde quam ex dicto Principis probari nullatenus potest. Quis enim scire potest, si ante hanc, vel alterum annum quis supplicauerit Principi pro concessione faciendâ? At certa scientia, cum quid positium includat, probari potest aliunde, quam ex dicto ipsius Principis: sic docet glossa in suprad. si motu proprio, verbo expressè. Menoch. alios referens lib. 2. præsumpt. 20. num. 7. Malc. de probat. concl. 845. n. 23. Thom. Sanchez lib. 8. disp. 4. n. 5. Basil. de Leon lib. 8. c. 15. n. 17.

9 Addit insuper Sanchez num. 6. Menoch. num. 3. & Felin. cap. cum inter, num. 5. vers. intellige de exceptione, & Basil. n. 17. clausulam appositam, Ex certa scientia, in rescipito dispensationis solum operari quoad expressas causas, non tamen operari quoad extrinsecas, quæ in rescipito expressa non sunt; quæ enim ibi non exprimentur, quomodo potest intelligi à Principe esse cognita: ipse enim nequit omnia vitia dispensati nota habere, quod maxime verum habet in supremo Principe, iuxta cap. 1. de constitutionibus, in 6. qui nec tenetur, nec potest facta subditorum nosse; secus vero dicendum forte esset de Episcopo, aut Prælati particularibus, quibus obligatio inest subditorum vitam examinare, & eorum facta crebro prospicere, qui si dicant se ex certa scientia dispensare, videatur dispensare ex notitia, & scientia omnium impedimentorum, quæ subito poterant obstatre dispensationi, sic Suarez lib. 8. cap. 13. n. 24. cum Abbate ex cap. innotuit, de elect. num. 9. per textum, & glossam ibi.

PUNCTUM XIV.

An credi debeat Prælato dispensanti præmississe dispensationi causæ cognitionem, præcipue, si id affirmet.

- 1 In foro conscientia optimè ei potest credi.
- 2 In foro externo si in propria lege dispenset. At si causam ex facto alieno pendentem alleget ad dispensandum, tamvis præsumptionem faciat, datur probatio in contrarium.
- 3 In dispensatione legis superioris credendum est assertum causam habuisse dispensandi, donec contrarium probetur.
- 4 Debet tamen declarare saltem in genere, se habuisse causam, aliàs probabilis est non esse credendum causam adesse.

Reuertit dicendum est, si pro foro conscientia loquamur, idem tibi contrarium non constet credere potest Prælatum dispensantem causam legitimam dispensandi habuisse, & cognouisse; quia delictum nunquam debet præsumi, nisi probetur, l. si merito si pro socio, at esset delictum, si Princeps dispensaret absque legitima causa, cuiusque cognitione: non igitur est præsumendum. Adde, vt fidem possit alicui in foro conscientia adhibere, sufficit probabilis aliqua ratio, quod te non decipit. Videtur autem satis probabilis, vt credas te non decipere Prælatum, quod nullum, vel leue ex tali dispensatione commodum illi accrescat, imò potius graue damnum, si absque causa dispenset, siquidem peccat. Ergo nixus hæc ratione, cotidatè procedis, si credas habuisse, & examinasse causam dispensandi, & ita tener expressè Sotus in 4. disp. 21. quest. 2. art. 2. col. antepenult. Et lib. 7. de iustit. quest. 4. art. 3. ad 2. in fine. Suarez de cens. disp. 41. sect. 3. Et lib. 6. de leg. c. 13. n. 16. Th. Sanch. lib. 8. disp. 17. n. 15. Et 16.

2 Si autem pro foro externo loquamur, distinguendum est de dispensatione in propria lege, & in lege superioris, siue positua sit, siue naturalis, vel diuina. In dispensatione ergo propria legis admittentem credendum esse Prælatum dispensanti habuisse causam, si ipse asserat, quia cum ipse absque causa concedere dispensationem possit, non est cur de examinatione causæ pro valore dispensationis moueatur dubium. Quod si causam aliquam alleget, quæ ex facto alieno pendet, vt ferè semper solet fieri in dispensationibus; est eius dictum præsumptionem faciat, non tamen adeo efficacem vt in contrarium non possit admitti probatio, vt pluribus allegatis docet Malc. de probat. concl. 1213. à n. 35. Et seqq. Menoch. volum. 1. consil. 100. n. 25. quia id non est Principem arguere mendacij, sed inculpabilis ignorantie, & deceptionis; non enim omnia specialia potest Princeps cognoscere, cap. 1. de consil. in 6.

3 In dispensatione autem legis superioris, quamque dispensans

spensans abique causa concedere non potest, si ipse testetur causam adesse, credendum illi est, donec contrarium probetur: sic Crauer. consil. 135. num. 42. Et tractatus de antiquis tempor. part. 1. num. 32. Menochius plures referens consil. 100. num. 29. Et 30. Malcard. consil. 1233. num. 109. Et seqq. rationem reddunt, quia dictum superioris dispensantis circa causam, facit gravem presumptionem eam adesse, pro qua standum est, donec manifestis rationibus elidatur: imò non contemnendis Doctoribus placet integre probare Principis asserionem, neque posse probationem in contrarium admitti, sic docuit Bald. in consil. 328. Quatuor si Rex col. penult. vers. porò in Principe, lib. 1. Et consil. 327. vers. utem omnes Reges. Socio. Senior consil. 4. col. 3. lib. 3. Et consil. 87. n. 18. Ial. consil. 2. 17. col. 8. lib. 2. Et consil. 236. col. 2. lib. 2. Alexand. consil. 203. num. 11. lib. 6. Et alij relati à Crauer. ibi tractati de antiquis tempor. Menochius n. 26. Et 27. Malcard. num. 108.

4 Quòd si Princeps dispensando in lege illa superioris non declaraverit, ex qua causa moveatur saltem in genere asserendo ex certa scientia, & sufficienti informatione causae moveri, probabilis est non esse credendum ex causa iusta factam esse dispensationem, ac proinde nec validam esse: tum quia frustra expostulata esset causa pro valore dispensationis, si quiescit sic dispensatio, semper accessit causam sit praesumendam. tum quia debet Princeps significare non tementè, sed cordatè, & ex iuris ordine, scilicet ex cognitione causae praefuisse, cum autem id non significaverit, merito eius dispensatio repellitur. sic tenent Menochius de praesumpt. l. lib. 2. cetera praesumpt. 20. Et consil. 100. numero 30. Et 31. Malcard. d. probat. quibuslibet. 133. num. 109. Navar. lib. 3. consil. 11. de regulari. consil. 56. Et commun. de spens. super. c. om. licet. 12. q. 2. §. 2. num. 7. Et 8. Sanchez lib. 8. disp. 17. n. 14. Et 16.

PUNCTUM XV.

Quas conditiones servare debeant hi, quibus committitur dispensationis expedire.

Sicut alii, quibus non tam facultas dispensandi, quam dispensatio ipsa expedire committitur. Videndum est, quae conditiones servare debeant tam dispensatione concessa pro foro externo, quam concessa pro foro conscientiae.

§. I.

Explicantur clausulae, quae communiter apponi solent in dispensatione pro foro conscientiae.

- 1 Explicatur prima clausula de qualitatibus in delegato requisitis esse, inquam, Magistrum in Theologia, vel Doctorem iuris canonici, & ab ordinario approbatum.
- 2 Sacerdotes Societatis Iesv habent hoc privilegium, quamvis non sint gradu Doctoris, vel Magistri insigniti.
- 3 Potest dispensandi relicto uno dispensante, alium adire in dispensationibus concessis pro foro interno, secus pro foro externo.
- 4 Primitus debet dispensans causam cognitionem, aliàs non est dispensatio: ut dicto tamen non iurato dispensandi creditur, & explicantur reliqua alia conditiones.
- 5 An absolutio sacramentalis primitus debeat, Affirmat Basil. de Leon.
- 6 Probabilis est oppositum.
- 7 Qua ratione facienda est commutatio ipi pro opera.
- 8 An necessario littera dilananda sint.
- 9 Qua ratione impedimentum a dispensandum debeat esse occultum.
- 10 Neque ad contentiosum forum adductum.
- 11 Quid si adductum fuit, & non fuit probatum integre, sed semiplene.
- 12 Quid si plene probatum, & punium.
- 13 Qua ratione contra impedimenti signatus conscius debet fieri nullitatis prioris matrimonij.
- 14 Quid de potestate legitimandi prolem in his dispensationibus concessis.

1 Hanc dispensationis formam tam pro voto castitatis, quam pro quolibet alio impedimento ad matrimonium coherendum refert Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 34. à n. 1. ubi videtur potest.

Prima ergo clausula continet qualitatem personae, cui committitur dispensatio. Requiritur enim, ut talis delegatus insignitus sit gradu Doctoratus canonici iuris, in aliqua Academia, vel Magistri in Theologia: neque sufficit esse Licentiatum in decretis, aut Theologia, aut Doctorem iuris Caesarei. Neque item harum facultatum professorem in Academia ap-

probata, quantumvis idoneum. Item nec sufficit esse Magistrum in Theologia ex instituto aliquarum religionum, sed necessario requiritur, ut gradu Doctoris, & Magistri insignitus sit in aliqua universitate approbata, iuxta textum in cap. statutum, de re script. in 6. Item neque sufficit si communi errore quis existimetur magistrum gradum habere: quia communis error non dat qualitatem sed iurisdictionem: cum autem in praesenti qualitas in persona electa requiratur, & haec deficiat, deficit conditio, ut valide eligi possit. sic Basilus libro 8. cap. 21. §. 1. num. 13. Insuper requiritur esse ab ordinario approbatum ad confessiones excipiendas; constat ex tenore litterarum, quae communiter expediuntur, quaeque refert Sanchez lib. 8. disp. 34. n. 1. 2. Et 3. Salas disp. 20. de legib. sect. 10. n. 96.

Quae autem approbatio requiratur? Thomas Sanchez disp. 34. num. 16. sufficere placet, etiam si pro singularibus personis data sit verbi gratia, pro viris, non pro feminis, pro personis huius oppidis, quia ille est approbatus: neque approbatio restringenda est ad approbationem absolutam. At probabilis credo non sufficere, si respectu lateris approbatus non sit. Tum quia est sauis probabile non posse has litteras expedire, nisi praesentia sacramentali confessione. Ergo qui illam efficere non est capax, non erit capax huius delegationis. Adde approbationem debere esse comparationem alicuius; ergo comparatione illius, qui illum ad dispensandum egerit, sic docet Basilus lib. 8. cap. 1. §. 1. num. 13. Si autem ex communi errore aliquis existimetur parochus, vel approbatus ab ordinario, is valide expediet has litteras; quia is, qui ex communi errore approbatus existimatur, ab ordinario approbatur, & iurisdictioni ei conceditur; secus vero est in qualitate Magistri, ut diximus; magistrum non est qualitas concedens iurisdictionem, secus approbatio.

2 Sacerdotes tamen Societatis Iesv, quibus Generales, aut alij superiores permittunt, privilegium habent ad expedendas has litteras, ex privilegio Gregor. XIII. concessio 3. Aprilis anno 1582. constatque ex compendio privilegiorum, verbo Confessarius, n. 3. licet nullo gradu Doctoratus, aut Magistri sine insigniti. tradit Sanchez supra n. 11. Basil. c. 21. num. 13. Salas disp. 20. de legib. sect. 10. n. 97. Rodriq. com. 1. qq. regul. 2. c. 3. art. 8.

3 Quòd si hic Doctor, vel Magister iudicet esse subrepticam, aut invalidam dispensationem, potest mutare postea sententiam, vel impetrans dispensationem potest alium adire, qui sibi videatur dispensationem validam esse iudicaturus. Ratio est, quia haec dispensationes, cum committantur Confessario in foro conscientiae tantum, sequuntur naturam illius fori, in quo potest iudex sententiam datam reuocare, vel poenitens aliud denuò adire, ut patet in eo, qui ex privilegio ad absolutionem censurae, aut peccati, aut ad voti commutationem elegit confessorem, potest alium & alium adire, quando primi electi sententia ei non placuerit, sic Sanchez disp. 27. n. 40. Basil. n. 14. Secus vero est in dispensationibus, quae pro foro externo conceduntur; ibi enim si iudex delegatus declaret esse subrepticam, aut validam, cum fuerit officio suo, ad quod fuit delegatus, non habet amplius quid faciat, neque alius adiri potest, ut communiter tradunt Doctores in l. iudex postquam, ff. de re iudicata, & docet Sanchez disp. 27. numero 39. Basil. num. 14.

4 Secunda clausula continet condiciones aliquas observandas ante dispensationis expeditionem. Debet enim Confessarius verificationem causarum, quae allegatae sunt ad dispensationem, indagare. Vnde si abique examine, cognitione & causarum dispensationem expedit, nulla erit dispensatio; quia Pontifex non vult prodesse dispensationem, nisi sub conditione, & forma huius examinis, ut constat ex verbis in litteris dispensationis appositis, ubi, si ita esse per diligentem lateris examinationem, ut post monita, & consilia opportuna illi praesita, invenieris. Quod adeo verum est, ut etiam causa subfisteret, nulla esset dispensatio omisso hoc examine, quia omittitur forma, & conditio requisita: sic cum Gutier. docet Sanchez disp. 34. num. 26. Salas disp. 20. sect. 10. n. 97. Basil. num. 16. Examen hoc non debet fieri recipiendo testes, sed solum interrogando ipsum latorem, cui in hac parte fides est omnino adhibenda. An autem requiratur iuramentum à latore expostulari? Dicendum, inquam est, necessarium non esse, quia diligenter examinari potest lator, abique eo, quòd iuramento gravetur, sicuti examinatur in foro poenitentiae: cui foro haec expedire maxime est conformis Sanchez disp. 34. n. 21. Salas sect. 10. n. 97. Non tamen condemnandam eum, qui ut plenius sibi satisficeret, hoc iuramentum à partibus expostularet, sic Basil. num. 16. quia haec expedire non plene imitatur sacramentale forum. Si tamen constat causam esse notoriam, & manifestam, vel ipsi confessario sauis cognitam, nullum erit examen necessario praemittendum, quia cessat causa, ob quam mandatur, scilicet cognitio veritatis. Thomas Sanchez Salas, Basil. supra. Quòd si Confessarius aliunde cognoscit causam esse fallam, non debet credere lateri, nec potest ex qui dispensationem; quia hoc examen ad veritatem indagandam assumitur, quae cum iam indagata sit, impertinens est lateri in contrarium testificatio: sic Sanchez, Salas, Basil. supra. Consilia

DE
ASTRO
PALAC
TOM
II
E

Confessio autem, & monita, quæ Confessarius adhibere debet ad veritatis cognitionem ordinantur: probabile autem est hæc non necessariò requiriti, sed ex æquitate, & conuenientia; sufficienter enim veritas indagatur interrogacione confessoris, & responsione oratoris, sic Sanchez *num. 17*, Salas *num. 97*, Basili *num. 16*. Additur insuper in rescripto, vt eundem à matatione propostii absolutus hac vice, in forma Ecclesie consueta, iuncta penitentia salutari. A matatione, inquam, propostii, si forte culpabilis fuit, debet dari absolutio; vt si habens votum castitatis, illud fuerit transgressus: tunc enim debet absolui ab illa transgressione, per illam enim mutauit propostium antè votum conceptum.

5 An autem hæc absolutio præmittenda necessariò sit dispensationi, vel dispensatio concedi debeat audita peccatorum confessione? Basili de Leon *lib. 8. cap. 21. §. 1. numero 17*, affirmat, Mouetur, quia Penitentiaris vtitur in his dispensationibus ea voce in foro penitentia, quæ non potest extra sacramentum aptari. Deinde quia omnia, quæ in his literis continentur, indicant sacramentalem confessionem. Primò, quia vtitur verbo absoluedi, & in forma Ecclesie consueta. Secundo & præcipue, quia requirit qualitatem approbationis, quæ superuacanea videtur; posita qualitate magisterij, si confessio non requiritur.

6 Nihilominus probabilis est hæc dispensationem expediti posse, quin confessio sacramentalis præmittatur, sic Sanchez *disput. 34. numero 29*, Gallego de cognat. spirit. *cap. 23. num. 2*, Salas *disp. 20. de legib. §. 10. num. 98*. Ratio præcipua est, quia ibi Pontifex non dicit dispensationem expeditendam esse: pro foro penitentia, sed pro foro conscientia, forum autem conscientia non est forum sacramentale, sed secretum, & extrajudiciale, vt optimè tradit ex Præpositi. *præerea. el. 2. n. 5. de sponsalib.* Sanchez *suprà* & docuit Nauarri. *sum. cap. 27. n. 41. Et lib. 5. consil. tit. de pr. uil. consil. 1. n. 2. in 2. edit. Saa verbo excommunicatio. num. 1*. Eman. Rodriguez *tom. 2. reg. 99. quest. 61. art. 10*. Item absolutio danda ei, qui mutauit propostium votum transgrediens, non expostulatur à Pontifice, vt conditio. & forma ad dispensationem concedendam: tum, quia non semper hæc absolutio necessaria est, quia non semper quis voti fuit transgressor: tum quia quando est necessaria absolutio, non videtur esse ad dispensationem sicut enim res omnino diuersæ, neque in rescripto est aliquid verbum, ex quo colligi possit hæc absolutioem prius, & necessariò dandam esse, & aliter factam dispensationem esse nullam. Nam quod Penitentiaris vtitur verbo absoluedi in forma Ecclesie consueta, non arguit hæc absolutioem præmittendam esse dispensationi necessariò, poterit enim subscqui, vel omitti, quin dispensatio annulletur. Duplex enim potestas in his literis confessori committitur, altera absoluedi, si forte latoz transgressor fuerit sui propostii; altera dispensandi in propostio, seu voto, vel impedimento, quæ vna ab alia non pendet in exercitio. Quod si inter facultatem istam absoluedi non videri necessariam, cum ipse approbatus ab ordinario illam habeat? Respondet optimè Sanchez illam sæpe non habere sicut sæpe transgressio voti est referuata in dicesse. Neque etiam arguit qualitas approbationis debere præmitti qualitas approbationis requisita in dispensante; quia hæc qualitas requiritur, tum vt possit absolutio concedi, quando de facto necessaria est: tum vt Pontifici omnimodo constet de scientia illius, cui committitur dispensatio. Et per hæc fit satis rationibus Basili.

7 Tertia clausula continet commutationem in pia opera, quam debet Confessarius virtute huius privilegij, & delegationis facere. Circa quam conditionem obseruandum est non esse in potestate dispensatoris hæc opera omittere; quia opponitur pro forma; poterit tamen ea moderari, prout sibi visum fuerit, dummodo aliqua singulis diebus facienda exprimat. Sanchez *disp. 34. à n. 33*, Basili *n. 18*, Salas *num. 98*, dicitur enim in rescripto: Commutes (scilicet votum) in frequentiam sacramentalis confessionis, singulis scilicet mensibus semel, vel quoties tibi videbitur, & in alia penitentia opera iniungenda, inter quæ sint aliqua pietatis opera, quæ quotidie facere tenentur. Quapropter licet tibi imponere dispensando non singulis mensibus, sed tertio quoque mense confessionem, & opera religionis, vel pietatis quotidiana, quæ tibi visa fuerint saluti dispensandi vtiliora: hic enim finis attendendus necessariò est, sic Sanchez *disp. 34. à n. 33*, Basili *lib. 8. c. 21. n. 18*, Salas *disp. 20. de legibus, §. 10. num. 98*. An autem iniungi possint opera, vel confessiones, aliàs ex voto, vel penitentia debita? Salas *num. 98*, affirmat. Et probari potest: quia esse illa opera debita vno titulo, non obstat, quominus alio debeantur. Item cum tibi imponitur singulis mensibus confessio, non intendit Confessarius mense, quo præcepto Ecclesie satisfaciatis, duplicare confessionem, vt Sanchez docet *n. 37*. Ergo iam confessio debita ex præcepto iniungi potest. At credo commutationem necessariò esse faciendam in opera supererogationis, quia ea videtur esse mens Pontificis, obligare, inquam, dispensandum, aliàs non obligatum; cum enim gratis tollat impedimentum, vult loco illius, vt aliquid Deo gratiosum subrogetur. Et confirmari potest ex præsentia in sacramento iniuncta, quæ absolute prolata de

opetibus aliàs indebitis intelligitur, sic Sanchez *num. 37*, Basili *num. 8*. Neque obstant rationes contrariae. Concedo posse opera multiplici titulo deberi, atque ad eò posse Pontificem in opera aliàs debita admittere commutationem: at dum non exprimit, non est ita censendum. Quando autem singulis mensibus imponitur confessio ex benignitate Pontificis, subintelligitur mensis exceptus, in quo præcepto Ecclesie vis facere satis.

8 Quarta clausula est; vt hæc literæ dilanientur à Confessario, nec citantur oratori, & si citari fuerint, nihil ei suffragentur. Circa quam conditionem aduerto non esse de substantia dispensationis cum eam dispensatio præcedat; mens enim Pontificis solum videtur esse, ne illæ literæ in foro externo suffragentur imperantur, non tamen infirmare in foro conscientia dispensationem factam, sic Sanchez *num. 41*, Basili *num. 19*, Salas *n. 98*, circa finem.

9 Quinta clausula est, vt impedimentum in ratione impedimenti occultum sit, hoc est, non publicum, & notorium tale delictum adesse, sicut dicitur in Trident. *sess. 24. cap. 6. de reformat. dicitur occultum, non quod non potest probari, vt tenet Grassi tom. 2. consil. sub tit. de homicid. consil. 2. num. 20*, Nicol. Garcia de benefice. 7. part. cap. 1. num. 46, sed quod non est publicum, hoc est, quod non est cognitum à maiori parte viciniæ, in qua sint ad minus decem persone, sic Sanchez *lib. 2. de matrim. disp. 37. num. 11*, & *lib. 8. disp. 34. num. 55*, & in Decal. *lib. 2. c. 11. num. 19*, Barbosa *2. p. de potest. Episcop. alleg. 39. num. 24*, & 25, vbi innumerò refert.

10 Deductum ad forum contentiosum non dicitur, ex eo quod iudici delictum denuntiatur sit, sed ex eo, quod pars sit à iudice citata, quia à citatione incipit iudicium, 5. *fin. in sit. de pæna remedi. l. i. glosa in rubr. C. de in ius vocand. Riccius in praxi fore Ecclesiasticæ, resol. 449. in 2. edit. c. in §. 222. Sanchez locis alleg. Imò non paucis, neque conuenientis Doctoribus placet, non dici deductum ad forum contentiosum, quousque lis contestata sit, sic docet Barbosa *2. p. de potest. Episcop. alleg. 39. n. 29. c. §. 7*. Mouetur primò, quia vique tunc non verè datur inter partes contentio, negando, vel consentiendo: per confessionem enim, vel negotiationem actus lis contestatur; vt aliis relatis docet Fatnac. *tom. 1. prax. crimin. quest. 10. sub. n. 35. ad finem*. Secundo, quia forum contentiosum est idem ac iudicium, sed iudicium propriè non est, neque ad litem contentationem, ex allegatis per Lancelot. de attentat. in presat. numero 7. Perregin. *variar. lib. 2. sub rubr. de iudic. num. 54*. Tertio, quia forum contentiosum dicitur ex eo, quod in foro, leuè iudicio concedatur, sed contendere in iudicio, est idem ac mouere litem in iudicio: at in iudicio non contentus sit mora, quousque fuerit contestata, ex text. in cap. ex parte, 30. de verb. signif. & tradit Maranta de ordin. *ind. p. 5. tit. c. omnia fiant durante instantia. n. 64*. Surtus de alim. *tit. 5. §. 8. n. 4*.*

11 Quod si postquam deductum est ad forum contentiosum in illo foro fuerit absolutus, iam tunc occultum delictum est, & poterit dispensari, quia non potest dici esse effectum deductum, & quia per absolutioem manet magis occultum, quam si nunquam ad iudicium deductum fuisset, sic Sanchez & Barbosa locis *suprà* allegatis. Quod habet verum, etiam si mediis deprauatis obtruncetur absolutioem, sic Suarez de censur. *disp. 41. §. 2. à n. 6*, Sanchez *lib. 2. de matrim. disp. 37. n. 12*, & *lib. 8. disp. 34. num. 57*, Barbosa *num. 13*. Limitat autem Suarez hæc sententiam, vt intelligatur, quando absolutio data est de delicto, eo quod non fuerit probatum; secus verò si semel probatum fuerit. At merito à Sanchez libro 8. *disp. 34. num. 57*, reicitur, quia tunc absoluitur ab instantia iudicij, neque potest iam illud delictum in iudicium deduci, nisi ex nouis circumstantiis superuenientibus, quare dum illæ non succedunt, iam manet illud delictum occultum, siquidem per illam sententiam interlocutoriam purgata fuit informatio certa ex illa scripta plena probatione; & facit id, quod docet Barbosa *num. 34*, cum Sayro, Mayol, & aliis. Quod si iudicium non fuerit sententia finitum, eo quod actor per annum tacuit, manere occultum, ita vt possit dispensari.

12 Sed quid si deductum sit, & probatum, & punitum, erit ne tunc dispensabile? Affirmat Henriquez *lib. 14. cap. 9. numero 5*, Auila de censur. *part. 2. disp. 2. dub. 7. c. p. 7. disp. 10. dub. 7*, Sanchez in Decal. *lib. 2. cap. 11. n. 21*, ver. *sed quod*, Reginald. *lib. 30. praxi. ar. 2. num. 29*. Mouetur quia cessat ratio, quare delicta publica, & deducta ad forum contentiosum prohibentur dispensari, quæ est ne impediatur eorum iudicialis punitio. Ceterum est in dispensatione irregularitatis, inhabilitatis, excommunicationis, & aliorum impedimentoz commissa Episcopis in Trid. id censam vt probata sustineri possit. At in his dispensationibus, quæ à licita Penitentia pro delictis, & impedimentis occultis conceduntur, nequaquam assentior, quia ibi peritur, vt delictum sit occultum. Quid ergo magis publicum, quam quod nulla tergiversatione clari potest, & super quo in iudicio est lata sententia? Et ita de omnibus generaliter negat dispensari, vel absolui posse, Barbosa *lib. 2. alleg. 39. num. 35*, cum Gutier. *lib. 1. canon. 99. cap. 3. ad fin.* Eman. in *sum. 1. part. c. 68. in fin.* Suarez *disp. 41. de censur. §. 2. n. 5. ad fin.* Bonacina

de consensu, disput. 1. quæst. 3. punct. 2. n. 2. Et disput. 7. quæst. 5. p. 1. num. 5.

13. Sexta clausula est, vt coniux impedimenti ignarus certior sit factus de nullitate prioris matrimonij: & ponitur hæc notitia sub ablatiso absoluto, quod videtur conditionem necessariam importare, ex l. à restatore, ff. de condit. Et demost. Ceterum mihi placet sententia Sanchez illa disp. 3. n. 61. illam notitiam non apponi pro conditione ad dispensationem, sed in instructionem Confessarij, qui cum viderit id fieri posse, quin iudicis delictam detegatur etiam sub graui suspitione, id faciat? secus verò si abique graui suspitione delicti, certiorari non potest coniux de nullitate prioris consensus. Item sæpe hæc notitia fieri non potest, quin graues inimicitie inter coniuges oriantur, maxime si impedimentum fuit ex parte scemina. Ergo in illo casu non est credendum velle Pontificem certiorari facere coniugem de nullitate prioris matrimonij, quia esset certiorari vtrum delictum scemina. Adde illam clausulam non tam expostulati à Pontifice pro valore dispensationis, quam pro matrimonij restitutaione, quia existimauit instituti non posse matrimonium, nisi certiorato coniuge de nullitate prioris consensus: at vigenat causa est probabile satis instituti posse, quin habeatur talis notitia. Ergo ad summum intelligitur esse tacendam, quando pro restitutaione matrimonij expostulatur.

14. Potestas legitimandi prolem concessa in his dispensationibus solum etiam prodest pro foro conscientie, vnde pro foro ipso foro potest, & vtrique parenti succedere, & ad ordines accedere, non tamen in foro externo. Quare si beneficium ei collatum sit, & impedimentum manifestatur, impetrari ei potest vt omnino vacans, & collatum illegitimo, quia solum pro foro interno profert dispensatio. Quando verò ex parte vnius est bona fides, proles in vtroque foro legitima est: neque tunc opponitur clausula decernens legitimam esse prolem, nisi vt scrupuli tollantur. Vltimo aduertet hæc dispensationes gratis semper exhiberi, neque per modum recompensationis aliquid expostulari, vt constat ex verbis illic appositis, & ex communi stylo.

§. II.

Explicuntur clausulæ apponi solitæ in dispensationibus pro foro externo.

- 1 De qualitate delegati.
- 2 Quæ causa, & quibus modis dispensatio concedenda sit.
- 3 Possitne delegari hæc dispensationes? Proponitur dubitandi ratio.
- 4 Resoluitur examinatio testium, veritatis indagatio delegari posse, nec absolutioem, neque dispensationem, neque proli legitimationem.

Hæc clausulæ opponantur à Sanchez lib. 8. disp. 35. à n. 1. 2. & 3.

Prima continet personam cui dispensationes committuntur expedienda, qui est officialis, diocetanus. Nominè officialis qui veniat intelligendus, late dixi in tract. de privileg. ibi enim probauit debere esse vicarium Episcopi, vel illum, qui iurisdictionem quasi Episcopalem habet quales sunt aliqui Abbates, vel priores, sic Basil. lib. 8. cap. 2. n. 1. Riccius in praxi de dispens. vbi testatur sic declarasse summum Pontificem: si autem contrahentes diuersæ sint diocesis, sufficit, si ordinario vnus literæ presententur. Basil. supra Sanchez disp. 35. n. 5. quæ absolutè est illorum ordinarius vnus directè, & alterius indirectè.

2 Secunda continet causas, ob quas expedienda est dispensatio quando ex causa conceditur, quæ causas explicamus, cum specialiter de dispensationibus concessis pro matrimonio contrahendo differimus.

Tertia continet modum, quo hæc causæ debent verificari. Non enim est necessarium officiali cui talis expeditio conceditur, Notario, & testibus iuratis veritatem inuestigare, sed quomodocumque de veritate egularum, quæ ad dispensationem concedendam sunt allegatæ, certus fiat sufficiens est ita. Paul. volum. 4. consil. 75. num. 5. Basil. lib. 8. cap. fin. n. 25. Et lib. 5. cap. 3. n. 3. vbi quando aliquid relinquatur iudicio alicuius, idem est ac relinqui conscientie, nec iudicalem indagatioem requirit vt constat ex multis iuribus, quæ colligit glossa in cap. fin. de veto. Et cap. nisi cum pridem de renuaciat. ad finem ibi. ubi rediimus relinquendum & præcipue cap. statuum, de respiciis in 6. §. assessor. ibi. quod conscientia relinquatur eiusdem vbi glossa, cum enim hoc conscientie relinquatur ipsius. Ergo solus Deus, hic, & nullus alius est iudex, vel cognitor, quam glossam pluribus exornat Philippus Francus lib. num. 6. Quod si in dispensatione affirmet Pontifex dispensare ob aliquas causas, quæ contrahentium animum mouent, vt cupentur se inuicem copulari, cum tunc nullus causæ in particulari mentio fiat, tenetur pontifex gratis dispensare, pecunia à

contrahentibus in subsidium data. Neque tunc tenetur committari, cui expeditio dispensationis delegatur inuestigare causam aliquam, vt rectè docet Sanchez disput. 35. num. 24. Neque obicit mandari officiali in his dispensationibus, vt inuestiget, an preces veritatis nitantur: id enim solum ad impedimentum refertur, hoc est inuestiget, an verè sint impedimenta, vt possit dispensare, vel solum ex communi stylo curiæ opponitur.

Quarta clausula est quæ etiam habetur in dispensationibus pro foro conscientie, vt fiat gratis, nec aliquid etiam sponte oblatum accipiatur, quod quæ ratione vetum sit late dicemus de simonia.

3 Sed inquires, an hi, quibus hæc dispensationes committuntur, possint eas subdelegare, vel saltem informationem causæ, aut aliquid simile.

Ratio difficultatis est, quia videtur in his dispensationibus electa industria personæ. Dicitur enim, discretioni tuæ, de qua in his speciale in Domino fiduciam obtinemus. Item conscientia oneratur dispensantis, tam in examinatione veritatis, quam in dispensatione facienda: at quoties conscientia alicuius grauat, videtur subdelegatio prohibita, & personæ industria specialiter electa, vt tenet Lafon. in l. à iudice, cap. de iudic. num. 11. limitat. 5. Bald. in cap. si pro debilitate, de officio deleg. num. 6. Imola in cap. fin. §. eodem tit. Leo in thesauro fori Ecclesiæ, cap. 15. num. 49. Et casu quo nominata personæ dispensatio expedienda committeretur, affirmat Grassis decis. 9. casuum conscient. lib. 1. cap. 13. num. 19. Sanchez lib. 8. disp. 27. sine num. 43.

4 Nihilominus dicendum est, etiam si personæ nominatæ committio fiat posse veritatis indagatioem, examinatioemque testium delegari; non tamen dispensationem, neque legitimationem proli, neque absolutioem, impositionemque penitentis seu commutationem in pia opera. Priorem partem, scilicet examinatioem testium, indagatioemque veritatis delegari posse, tenet Abbas in cap. vlt. §. 1. de officio delegati, nu. 7. Et in cap. cum in veteri, in princ. de electione. Nauarr. consil. 6. de officio deleg. num. vnico in 2. edit. Marc. Anton. Genuesi, cap. 83. num. 5. Nicolaus Garcia plures alios referens 6. p. de benefico. cap. 1. à num. 100. Thom. Sanchez lib. 8. de dispensat. disput. 27. num. 43. Menoch. tom. 1. consil. 17. num. 12. Ratio est, quia examen testium, indagatioemque veritatis actus est iurisdictionis, ac proinde delegari potest. Secundam autem partem, scilicet dispensationem, legitimationem proli impositionemque penitentis delegari non posse, tenent ferè omnes doctores supra relati, præcipue Thom. Sanchez, & Menoch. quia est nudum ministerium, quod subdelegari non potest, ex doctrina recepta, in cap. fin. de officio delegati, quam pluribus exornat Felin. ibi. §. vlt. ad fin. vers. 4. Grassis decis. 157. in addition ad eam, num. 6. Et 7. Genuesi cap. 83. num. 6. Et de legitimatione proli est alia specialis ratio, quare subdelegari non possit, quia est ex Principi referuatis in signum suæ supremæ iurisdictionis. §. si verò is qui solimodo in auct. quibus modis naur. esse. sui. Bald. in l. 1. col. 1. C. de iure auroorum annul. Felin. in cap. vltim. n. 4. vers. fallit. in referuatis, de officio delegati, & Purpurat. in l. v. num. 373. Et 374. de officio eius. Menoch. dicto consil. 17. num. 9. at vbi referuata Principi delegantur, subdelegari non possunt. vt tradit ibi Menoch. cum Baldo in rubr. de officio deleg. & cap. vlt. eodem titul. & ibi Felin. n. 4. lat. in l. à iudice, column. vltim. vers. 13. limitat. Cod. de iudic. Decio, Alexand. Pupurato. & aliis. Ergo.

PUNCTVM XVI.

De causis ex quibus dispensationis rescriptum reddatur nullum

Triplex est dispensationis rescriptum reddi potest nullum. Primò, si deficiat causa requisita ad dispensationem. Secundo, si deficiat potestas in dispensante. Tertiò, si deficiat consensus. De primis duobus modis satis superque in hac disputatione dictum est. De tertio restat nunc dicendum. Consensus namque deficere potest, Primò, si dispensans cogatur per metum cadentem in virum constantem concedere dispensationem, Secundo, si per ignorantiam, vel errorem inducatur ad illam concedendam.

§. I.

Quid de consensu per metum.

- 1 Probabiliter censo si causa legitima intercedit non esse irritam dispensationem.
- 2 Secus si adeat causa, nisi in propria lege, dispensatio concedatur.
- 3 Debet tamen dispensans absolutam voluntatem habere dispensandi.

x Es

DE
ASTRO
CALAC
TONI
FIVE

ET quidem de consensu coacto omnes illi doctores, qui affirmant metum iure naturæ annullare quemlibet contractum, consequenter affirmabunt annullare dispensationem. At quia loquens de metu probabilis consensu ex hoc capite non esse iure naturæ irritum contractum, censet neque dispensationem sic extortam esse irritam, si causa dispensandi alias intercedat, quia metus non tollit voluntarium, etiam si illud diminuat. Quapropter si demus dispensationem habere absolutam voluntatem dispensandi, non obstante iniuria per metum sibi facta, dispensatio obtinebit. Iure autem positivo non inuenitur talis dispensatio irritata, & annullata: solum enim de abolitione ab excommunicatione inuenitur cautum esse nullius effectus *cap. vnic. de his que vi. in 6. quod non licet extendere ad dispensationem, quæ est omnino diuersa, quæ doctrina tam in dispensatione legis positivæ, quam naturalis, scilicet voti procedit, & ita tenet Suarez lib. 6. de legib. c. 2. n. 21. & lic. 6. de voto, cap. 27. n. 27.*

2. Dixi. Si causa legitima dispensandi in lege intercedat, quod noianter appositum ob dispensationem concessam in voto, iuramento, & qualibet lege superioris; in quibus si dispensans cogereetur concedere dispensationem, legitima causa dispensandi non proposita, nulla esset dispensatio non tam ex metu, quam ex defectu causæ, quod optimè aduertit Suarez lib. 6. de voto, cap. 27. n. 18. At si cogitur dispensare legitima causa intercedente, iustus videtur esse metus incensus: neque conueni potest Prelatus de talis incensione, præcipue si causa, sit, ex qua debebat ipse dispensationem concedere. Quod si metus legislatoris esset iniuste incensus, ut ipse in propriis legibus dispensationem concederet, & de facto concedat, nulla illi allegata causa, dispensatio tenet, quia illam dare potest absque causa, præcipue cum ex parte ipsius sufficiens causa sit honestandi dispensationem, metus incensus.

3. Dixi similiter si dispensans habet absolutam voluntatem dispensandi, valere dispensationem quia sufficiens fundamentum est, ut præsumatur, non animo sed verbo tenus dispensationem concedere. At quia etiam est præsumptio neminem alio sensu verba proferre, quam in animo habet, ex e. *humana aures, 22. quæst. 5. ibi humana aures verba nostra talia iudicant, qualia foris sonant.* Quare nisi manifestè constet de contraria voluntate, pro verbis iudicari debet ut tradit glossa in *supradicto cap.*

§. II.

Quid de consensu per ignorantiam, vel errorem.

1. Ignorantia, vel error tollens voluntarium, annullat gratiam & quamlibet dispensationem.
2. Rescriptum gratia per subreptionem obtentum ipso iure est nullum, Rescriptum iustitia venit annullandum.
3. Debet in rescripto attendi, quod sit primò concessum, ut intelligatur, quando est rescriptum gratia, quando iustitia.
4. Taciturnitatis, veritatis, vel expressio falsitatis, reddi supradictò modo rescriptum nullum, tamen si in culpa non sis.
5. Si deceptio committitur circa substantia, vel circa personam, cui committitur, rescriptum annullatur. Explicatur exemplis, de substantiis in materia rescripti.
6. Explicatur de errore commisso circa personam.
7. Quid si ex errore concedens dispensationem intelligit esse alium ab eo cui re vera concedit. Affirmat Sanchez valere dispensationem.
8. Probabilis est oppositum.

Præsupponenda sunt in aliqua cetera, ut gradum ad difficultiora faciamus.

Primò certum est si detur ignorantia, vel error, qui voluntarium tollat, dispensationem, & quamlibet aliam gratiam & rescriptum esse nullum; quia hæc concessionis sine voluntate concedentis habere non possunt effectum. Dupliciter autem error, vel ignorantia contingere potest. Primò si causam ex qua impeditur dispensatio, taceas. Secundo, si falso exprimas causam, ex qua conceditur; quocumque enim ex his modis error, vel ignorantia contingat, dispensatio, gratia, & quodlibet aliud rescriptum irritum est, habetur *cap. ex parte, cap. sedes, c. si proponente, cap. constitutus, cap. postulat, de rescript. cap. quia circa, de consanguinitate, & affinitate, inter dilectos, vers. ult. de fide instrum. cap. vit. de filiis presbyter. in 6. & l. quod si nolimus, de scilicet, edict. Ratio est quia non intendit Pontifex tali errore, vel ignorantia stante rescriptum concedere in quolibet enim rescripto subintelligitur hæc conditio, si preces veritatis nitantur, quæ cum a veritate alienæ sint, vel per suppressionem veri, vel per expressionem falsi, conditio requisita ad rescripti valorem non subsistit, & consequenter neque rescriptum. Quod addo veram esse, ut etiam in rescripto non diceretur expresse, si preces, veritatis nitantur si de facto non nitantur veritati rescriptum nullum est, ut est decisio expressa in *cap. ex parte, de rescript. ibi in huiusmodi litteris intelligenda est hæc conditio, etiam si non appo-**

natur, si preces veritatis nitantur, quia est conditio, quæ de iure inest, ut bene explicat glossa ibi. Neque obstat textus in l. fin. C. de diuersis rescript. ex qua videbatur ad irrationem rescripti necessarium esse hanc exprimi conditionem: inquit enim lex, sub ea conditione preces precepimus, si preces veritatis nitantur. Ego quando non sub ea conditione preces rescriptum valorem obtinebit. Non inquam, obstat: tum quia ibi non præcipitur rescriptum preces sub ea conditione expressa quæ id necessarium sit ad irrationem rescripti, sed quia est conueniens sic preces, ut nemini detur locus dubitandi. Tum, quia verbum illud, preces, non videtur sumendum in rigorosa significatione, ita ut intelligatur præcipi ab illa lege, in quolibet rescripto hanc exprimi conditionem; non enim videtur hic sensus esse, cum videamus plura rescripta hanc expressam conditionem non continere, sed sensus est sub ea conditione prolatum censeri præcipimus; quia cum sit conditio, quæ de iure inest, parum interest si exprimat, cum non expressa, subintelligenda sit.

2. Secundò est certum diuerso modo rescriptum gratia per subreptionem obtentum esse irritum, ac rescriptum iustitiæ, Rescriptum gratia voto illud, quod continet dispensationem, vel facultatem dispensandi præteritatem, collationem beneficii, aut aliam quamcumque gratiam. Rescriptum iustitiæ est quod dat iurisdictionem ad lites, ut multis probat Menochius lib. 2. *curator. 3. casu 201. num. 1.* Rescriptum ergo gratia est nullum ipso iure, si per subreptionem, hoc est, per taciturnitatem veri, vel expressionem falsi obtentum sit, *cap. fin. de filiis presbyterorum, in 6. ibi veluti per subreptionem obtentum, nullius penitus est momenti, & cap. postulat, de rescript. ibi, commotum reportare non debet huiusmodi litteris, ut pote veritate tacta imperatis.* Et idem dicitur in *cap. constitutus, eodem tit. & licet huiusmodi iura in materia beneficii loquantur, quæ grauius, & rigorosius solet a iure prohiberi ob præteritatem ambitionem, iuxta cap. quamvis de prebend. in 6. At fere omnes Doctores illorum textuum decisionem extendunt ad quamlibet gratiam, & dispensationem, quia militat eadem ratio, scilicet defectus voluntatis in concedente, quæ non est censenda adesse, quando exprimitur, quod tacendum erat, & taceatur, quòd erat exprimendum, sic pluribus exornat, & comprobat Felin. in *cap. audientiam, 1. de rescript. num. 22. vers. amplius secundo. Tiraquel. multos referens tract. cessante causa, limit. 1. n. 12. & segg. & pluribus exornans Nicol. Garcia part. de benef. cap. 3. à princ. Guier. qq. canon. lib. 1. cap. 1. num. 22. Suarez lib. 6. de voto, cap. 27. n. 3. Sanchez lib. 8. disp. 21. n. 10. At rescriptum iustitiæ sic per subreptionem obtentum, non est ipso iure nullum, sed venit annullatum ope exceptionis, quare quousque per exceptionem elidatur validum est habetur *cap. si autem, & c. plenius, de rescript. ubi secundum rescriptum imperatum per subreptionem id est per taciturnitatem primi rescripti non est nullum, sed venit cassandum, quia si esset nullum ipso iure, & conualesceret data negligentiæ primi imperatoris, quam in conjunctione testatur Felin. in *prædicto cap. ad audientiam, n. 17 in princ.* approbati ab omnibus: & ita tenent omnes supradicti Doctores. Ratio autem, quare rescriptum iustitiæ non annullatur a iure ipso facto, sed ope exceptionis, rescriptum vero gratiosum reddatur irritum; ea mihi videtur præcipua, quam tradit Felin. in *prædicto cap. ad audientiam, in fin. cum Cardinal & Imola. videlicet, quia litteræ ad beneficia tribuunt, ius, sed litteræ ad lites tribuunt iudicem, non ius; & sic primæ sunt maioris præiudicii, ideo facilius inficiuntur.****

3. Plures limitationes, & ampliaciones alibi tenentur huic doctrinæ, quas potes videre specialiter in Felino, qui in supradicto loco optimè hanc materiam expendit. Illa tamen est præcipua, spectandum esse in rescripto, quid sit primò concessum, quando in litteris rescriptum gratia, & iustitiæ continetur. Nam si primò concessum sit rescriptum gratiosum, & pro illius executione detur rescriptum iustitiæ. Si primò vitiatum est subreptione, secundum rescriptum est ipso iure nullum, ex *cap. si super gratia, de off. deleg. in 6. & cap. constitutus, de rescript. & aliis, quæ allegat Felin. in *cap. ad audientiam, 2. de rescript. num. 18.* Contra verò si primò rescriptum datum sit ad lites, & consequenter, rescriptum gratia sit factum, cui scilicet concedatur aliquod beneficium, v. g. reuocetur alicui iurisdictioni, valet hoc secum litem rescriptum, sicut & primum, quousque ope exceptionis elidatur, ut tradit Felin. cum aliis *supra, num. 21.* Ratio desumitur ex *reg. iur. accessorium, de reg. iur. in 6.* accessorium enim sequitur naturam principalis: & ita alios referens tenet Felin. in *d. cap. ad audientiam, n. 17. & 19.* & ibi Abbas *num. 14. Nauarr. cap. si quando, præstud. 1. num. 1. de rescript. Sanchez lib. 8. disp. 21. num. 6.* Aduertunt tamen plures Doctores supradicta intelligenda esse de rescriptis impetratis à Pontifice, vel eius Legato; secus de gratiis & rescriptis impetratis ab ordinario, existimant enim nullam gratiam, nullamve dispensationem ab ordinario impetratam vitari ex subreptione: sic loquens de benef. docuit Gonzalez *reg. 8. cæcell. gloss. 4. num. 17. 3. Menoch. de arbit. casu 201. à num. 15.* & generaliter loquens de omnibus gratiis videtur docere Eman. 3aa*

Sax vero gratia, n. 21. & expressè alios referens Nicol. Garcia s. p. 27. de benef. cap. 3. n. 6. & alij apud ipsos. Sed, vt bene notat Thom. Sanchez, lib. 8. de mar. disp. 2. n. 4. & lib. 4. in Decal. c. 47. n. 10. hæc limitatio sic vniuersaliter accepta, vera non est. Negari enim non potest libereptiam, & nullam esse dispensationem ab ordinario obtentam, circa verum affirmatum ordinem factum falsò allegata causa incontinentiæ. Quare illam doctrinam veram esse iudico solum in materia beneficio- rum, in quibus deceptio circa valorem beneficii non vitiat gra- tiam ab ordinario concessam, quia non cauetur à iure hanc qualitatẽ esse ordinario exprimentam, quia ipse supponitur perfectam omnium notitiam habiturus, ex Clem. 2. de offic. ordi- nis. Idem putare dicendum de falsitate circa ea, quæ ordinarius teneretur omnino scire; oppugnat enim non potest talis dis- pensatio vitio subreptionis qua ratione impetrans ab ordina- rio abolutione ab excommunicatione falsò allegans parti factis esse, tenet abolutione, quia ordinarius renebat hæc rectè investigare, & tradit Nauar. c. 27. n. 38. Couarr. c. alma. 1. p. §. 11. n. 14. multis relictis Nicol. Garcia 8. p. de benef. c. 3. n. 10. At in reliquis, & præcipue in dispensationibus legum superioris re- tinentia est doctrina posita, vt intelligatur tam de Pontifice, quam de ordinario.

4 Tertio certum esse debet quomodoque taceatur veritas necessariò exprimentam, vel exprimatam falsitas necessariò taceanda, rescriptum subreptum erit, & nullum nullitate supradicta. Ratio quia deficit voluntas concedentis, & videtur decipi in casu super litteris si vero, de rescriptis, & tradit glossa. si non proprio, de prob. in 6. verb. taceatur, Mascard. de prob. c. 8. 4. n. 4. Menoch. de arbit. lib. 2. c. 1. §. 201. n. 22. & alij, quos refert, & sequitur Sanchez lib. 8. disp. 2. n. 14. 42. & §. 6. Salas disp. 20. sect. 15. n. 116. Guitier. lib. 2. c. 1. §. 9. cap. 15. n. 13. Et quo fit, si abique tua culpa, tuus procurator vt facilius dispensationem impetraret, mutauit narrationis substantiam, vel tacendo verum, vel exprimentum falsum nulla erit im- petratio rescripti, habetur c. si motu proprio, de prob. in 6. verb. scio si ad petitionem illius, vel alterius pro re oblatum, & sic alios referens docet Sanchez lib. 8. de dispens. disp. 2. n. 56. 57. & §. 8. ratio est eadem, quia deficit voluntas.

5 Quarto certum esse debet, si deceptio commissa sit circa substantialem materiam rescripti vel circa personam, cui committitur rescriptum, vitari omnino. Exemplis declaro de erro- re commisso circa materiam substantialem. Petis dispensatio- nem pro voto castitatis, cum tamen sit votum religionis. Petis dispensationem pro voto non fornicandi, non nubendi, cum tamen sit votum castitatis. Licet enim in voto castitatis, inclu- datur votum non fornicandi, non nubendi, non pollicendi, in- cluduntur sub absoluta voluntate castitatis & quare si absoluta voluntas castitatis non declarat, non declarat materia dis- pensanda. Item si pro voto affirmandi ordines, petas dispen- sationem non nubendi, sunt enim hæc omnino diuersa. sic Suar. lib. 4. de voto. c. 27. n. 6. Sanchez lib. 4. cap. 47. n. 118. Ad idem est si petas dispensationem voti religionis, cum tamen sit etiam profectus in religione, quia secundum probabiliorem sententiam votum profecti aliquid superaddit primo, sic Nauar. c. 12. n. 47. Suarez supra. Sanchez lib. 4. c. 47. n. 35. E contra vero si habens votum religionis peteres dispensationem de voto profecti: credo dispensationem valere, quia in voto profecti clauditur expresse votum religionis, et in super aliquid addatur, ac proinde non est commissus error in voti substantia. Suar. supra. n. 8. Sanchez n. 29. Item si peteres dispensationem voti dubij, cum tamen sis certus, varias substantialem materiam dispensationis, quia votum dubium forte non obligat, sicut nec remissio debiti dubij prodest debitori certo. Sanchez disp. 2. n. 40. & lib. 4. Decal. c. 47. n. 34. Suar. lib. 6. de voto. c. 27. n. 6. Idem quod dicimus de dispensatione voti, dici poterat de rescripto ad beneficia, vel pro illorum executione: si enim petis beneficium curatum, cum tamen sit simplex, nulla est concessio, nisi forte esse curatum, vel simplex, gratia demonstrationis esset appositum, quod tamen non est præsumendum, si eadem oratione concessio fiat, vt re- cte docet Felio, c. super litteris, de rescriptis. n. 4. Idem in impedi- mentis ad matrimonium, ad ordines, ad beneficia; si enim habes vnum impedimentum, dispensationem in alio petas, est grauitus, corruet dispensatio, quia erratur in materia sub- stantiali dispensationis. Ad idem est, si princeps declarasset vol- untatem suam repugnantem dispensationi in aliquo casu, & in sub verbis generalibus peteres illius dispensationem. Vt si dices præta facultatem dispensandi in aliquo casu, non cen- sereur ille casus concessus, quia sub generali concessione non veniunt ea, quæ quis in specie non esset verò similiter concessurus, reg. in generalis, de reg. iur. in 6. sicut in generali concessione aboluendi à reseruat, non comprehenditur hæresis, sic Sanchez lib. 8. disp. 2. n. 24. & lib. 4. in Decal. cap. 47. n. 26. Salas disp. 20. de legib. sect. 15. n. 122. vers. sextum dubium, vbi bene aduertunt, si hæc voluntas repugnans non præcesserit, sed solum quædam naturalis repugnancia, quia minus sima quæque obstat, ob quam conditionem præsumi potest non con- cessuram facultatem, si casus in specie declararetur, validam esse concessionem illam absolutam, quia absoluit concedit.

Verd. de Castro Sum. Pars 1. Mor.

6 Si autem error commissus sit circa personam, cui com- mittitur rescriptum expediendum, cenleo omnino vitare, vt g. affirmasti te esse diocesis Salmantinae, cum tamen sis Vallio- leranz, & rescriptum commissum est Officiali Salmantino, pu- tans Pontifex te esse ex illa diocesi, rescriptum nullum est, quia nec expedire illud potest Officialis Salmantinus, eo quòd ex errore sibi concessum sit, aliis non concedendum: nunquam enim Pontifex alteri ab ordinario dispensandi, nisi ex certa scien- tia rescriptum delegat, iuxta Trident. sess. 22. cap. 5. de reformat. Neque etiam expedire illud potest Officialis Vallioleranus, si- quidem illi commissum non est. Ergo sic Sanchez, lib. 8. disp. 2. nu- mero 39. quamuis contra teneat Basil. lib. 8. c. 17. n. 43. sine. Quòd si error commissus sit circa personam, pro qua est rescriptum concessum, distinguendum est, aut error facit, vt dispensans intelli- gat alium esse, cui concedit dispensationem ab eo, cui te vera con- cedit, aut non facit. si non facit, erit error per accidens, & non viti- abit rescriptum. Qua ratione dicunt communiter Doctores: si eretur in nomine, vt si pro Francisco ponatur Petrus in rescri- pro, non vitari rescriptum; quia nominari Franciscum, vel Pet- tum dispensatum non variat conceptum dispensantis, neque alteri ab eo, qui sibi offertur, intendit dispensationem concedere est expressa decisio Instit. de legat. §. si quis in nomine, & leg. si quis in fundi, 4. ff. de legat. 1. & plures allegans docet Sanchez lib. 8. d. §. 2. n. 37.

7 Quòd si error faciat, vt dispensans intelligat alium esse, cui concedit dispensationem ab eo, cui te vera expolitatus con- cedi; vt si propositus esset Ioannes dispensandus notus, & familiaris dispensanti, cum tamen esset Petrus omnino incogni- tus. Thomas Sanchez num. 38. affirmat, validam esse dispen- sationem, neque huic errorem obstat, si constaret eodem modo concedendam dispensationem Petro incognito, si expressus esset, ac conceditur Ioanni eius noto, & familiari. Mouetur, quia in his Princeps non debet spectare, quis est sibi propo- situs; sed quis est qui verè dispensationem petit, & illa indiget, sicuti administrator sacramentorum, excepto matrimonio, non spectat, quisnam sit, cui est administranda sacramentum, an notus, vel ignotus sibi sit, sed suam mentem dirigit ad eum, qui sibi est prærens.

8 Ceterum credo probabilis hunc errorem vitare omni- no rescriptum. Quia dispensans tantum concedit dispensatio- nem ei, qui sibi est propositus: nullo autem modo est sibi pro- positus is, qui indiget dispensatione, sed alius. Nam licet procurator intenderit proponere indigentem dispensatione, de facto alium proposuit; siquidem alium esse cognouit ex rela- tione dispensans. Ergo dispensans non indigenti dispensatione, sed tibi propositio dispensationem concessit. Ergo est nulla con- cessio. Et confirmo ex §. si quis in nomine, Instit. de legatis, vbi error nominis, aut pronominis legatarij non obstat legato, no- tantur apponitur, quando aliàs de persona constat, quia tunc est error accidentalis: at in præsentis casu non constat de persona, cui petitur dispensatio, & relatio facit, vt profus intelligatur distincta. Ergo, secundo confirmo ex cap. significante, de reser. vbi rescriptum datum contra Vicarium Remensis diocesis, cum ta- men fuerit Leodiensis, irritum deuenit, quia non constabat aliunde de persona, contra quam erat rescriptum impetratum, sed in casu nostro, de persona, cui petitur dispensatio, non constat, imò potius intelligitur dari omnino distincta. Ergo. Et ita tenet gl. in supra. d. c. & in c. Rodulphus, eod. tit. Neque obstat exem- plum sacramentorum, quia ibi determinatur persona, cui admini- stratur sacramentum per præsentiam: in præsentis nec determi- natur per petitionem, cum potius eretur in illa, neque per nec- cessitatem, cum sint multæ, quæ eandem necessitatem habeant, quibus omnibus dispensatio non prodest. Ergo ex nullo capite determinatur. Aliàs, vt bene dicit glossa in d. c. significante, verbo, non de Remensi, vna clausula, quæ certa, & determinata videretur, posset trahi ad plures personas, quod esse non debet, tum quia generalitas in huiusmodi litteris reprobat, tum quia rescripta, & præcipue ad lites, stricti iuris sunt, & potius restringendæ sunt, quam laxandæ.

§. III.

Quid de suppressione veritatis, vel falsitatis ex- pressionem, circa causam finalem.

- 1 Quæ sit causa finalis.
- 2 Quando vitium in hac causa vitiet rescriptum: Proponitur triplex sententia.
- 3 Præfertur tertia sententia affirmans ex sola taciturnitate veritatis, qua iure debet exprimi, & ex sola expres- sione falsitatis, qua iure taceri debet, reddi rescriptum subreptum.
- 4 Expressio causæ, & taciturnitas veri debet esse circa causas finales.
- 5 Nomine iuris intelligitur non solum ius scriptum, sed etiam stylus Principis concedentis.

Non est facile distinguere inter causam motuam, & finalem. Illa mihi videtur germanior explicatio, quæ affirmat, finalem causam esse, quæ concernit intrinsecè materiam ipsius rescripti, & sine qua rescriptum non concederetur. Motuam, quæ extrinsecè se habet, & per accidens, & qua posita, vel sublata rescriptum eodem modo concederetur, & si non ea facilitate. sic Tiraquell. *tractat. cessante causa, limitat. 1. num. 11.* Couart. lib. 1. *variatur. cap. 20. num. 5.* Vnum tamen debet esse omnino certum, si in rescripto solum apponatur vicia causa, illa finalis, & non motiua censenda est, ac prouide si falsa sit, vitabit rescriptum, quia semper censetur Princeps priuilegium velle concedere causa allegata etiam si motu proprio, & ex certa scientia dicat concedere. ita Menoch. *de arbitr. lib. 2. cent. 3. casu 201. num. 8.* Sanchez lib. 8. *disp. 2. 1. num. 41.* Gutierrez. lib. 2. *canon. 99. c. 15. n. 103. & 104.*

2. Difficultas ergo est, quando suppressio veritatis, vel falsitatis expressio circa causam rescripti, vitat rescriptum? Variæ sunt sententiæ. Prima docet eam suppressionem veritatis reddere subreptitium rescriptum, quæ si exprimeretur, vel non concederetur rescriptum, vel si concederetur non ea facilitate, sed grauiori difficultate, & e contra, eam falsitatis expressionem vitare, qua sublata non concederetur rescriptum, aut non cum ea facilitate. Secunda sententia inquit, esse rescriptum subreptitium, si suppressio veritatis, qua cognita minime Princeps rescriptum concederet, vel exprimeretur falsitas, qua sublata non concederetur, aut non concederetur eo modo. Tertia sententia dicit non ex quavis suppressione veritatis, neque ex quavis expressione falsitatis reddi rescriptum subreptitium, sed cum taceatur veritas, quæ iure debebat exprimi, vel exprimitur falsitas, quæ iure debebat taceri. Doctores, & rationes harum sententiarum adducit eleganter Sanchez lib. 8. *disp. 2. 1. n. 10.*

3. Hæc tertia sententia, vt probabilior sustinenda est, quamque probat Sanchez a numero 13. Salas *disp. 20. sect. 15. num. 115.* Basilius de Leon. lib. 8. *de matrim. c. 17. n. 2.* Suarez. lib. 6. *de voto. cap. 27. a num. 6.* Ratio est quia plura sunt, quæ si expressa essent, retardarent Principem à concessione, imò omnino eum ab illa remouerent, vt si dispensatus sit vitiosus, sit eius inimicus. Alia sunt, quæ falsò expressa impellant Principem concedere, alias fortè non concessurus, vt quod sit vir doctus, pius, & prudens; quorum tamen expressio, vel suppressio, quia non cauetur à iure, non annullat rescriptum, vt ex communi sententiâ docent supradicti Doctores. Quocirca pro regula statuum est, illorum taciturnitatem impedire concessionem, quæ à iure mandatur exprimi, & illorum expressionem falsam vitare concessionem, quibus secundum ius mouetur Princeps in rescripto concedendo, ita vt iure cautum sit, quod eis expressis gratiam Princeps non concessisset, sic vltia Doctores nuper relatos docet innumeris referens Nicol. Garcia 8. *part. de benef. cap. 3. numero 20.* Ratio prioris partis est, quia cum ius aliquam conditionem exprimendam expostulat, intelligitur illam expostulare pro forma: quod non leuiter colligitur ex *cap. si motu proprio de prob. in 6. vbi taciturnitas modici beneficii vitat gratiam*, qui à iure cauetur exprimi, cum tamen expressum gratiam non impedit; sed deficiente forma, deficit actus. Ergo. Ratio vero secundæ partis est, quia si falsò allegatur causa, quæ mouet Principem ad rescriptum concedendum: iam rescriptum conceditur præter voluntatem concedentis. Ergo non potest habere effectum. Item omne rescriptum habet subintellectam conditionem, si preces veritatis nitantur. *c. 2. de rescriptis.*

4. Aduerto tamen expressionem falsi, sicut & taciturnitatem veri debere esse circa causas finales, non impulsivas tantum, hoc est, circa causas pertinentes directè ad concessionis materiam, non ad ipsam concedentem, vel quæ concessionem sunt extrinsecæ. Quia ratione elemosyna data pauperi iniquo, vel fingenti se deuotum, valida est, quæ tamen non daretur, si eius vitia cognoscerentur, quia non committitur falsitas in causa, quæ ad ipsam donationem à iure requisita sit. sic Henricus lib. 2. *de matrim. c. 3. num. 7.* Couart. lib. 1. *var. c. 200. n. 5. vers. falsi an.* Suarez lib. 8. *disp. 2. 1. num. 18. & 32.* Mandol. *reg. 32.* Cancell. *q. 9. n. 10.* Gutierrez. *canon. 99. lib. 2. c. 15. n. 19.* vbi plures referunt.

5. Aduerto secundò, nōmpe iuris intelligi non solum ius scriptum, sed etiam stylum Principis concedentis, & consuetudinem. Et de stylo constat, quia stylus iuris iuris facit, *cap. quàm grani, de crimin. falsi.* Et eodem modo, ac ius obseruandum est. sic Menoch. *de arbitr. lib. 2. cent. 3. casu 201. num. 28.* Mascard. *de probat. conclus. 846. num. 8.* Sanchez alios referens illa *disp. 2. 1. num. 16.* Garcia 8. *part. de benef. cap. 3. num. 21.* Neque obstat extra curiam Romanam illius stylum non obligare: nam hoc est verum quoad solemnitates accidentales iudicij, non quoad qualitates in dispensationibus vel litteris gratiæ, aut iustitiæ exprimentibus, quæ iuxta stylum vnde emanant, verè, vel falsè iudicandæ sunt. Sanchez *sup. a. Salas disp. 2. c. 1. sect. 15. n. 117.* Garcia 8. *p. de benef. cap. 8. n. 65.* De consuetudine autem similiter probatur, quia consuetudo habetur pro lege. *leg. minimè ff. de legi. & tractant supradicti Doctores.*

§. IV.

Expenduntur causæ, quæ iure, & consuetudine debent exprimi in dispensationibus obtinendis, quarumque taciturnitas vitat rescriptum.

- 1 Non est necessarium mentionem facere alio tempore negatam esse dispensationem.
- 2 Sitne dispensatio nulla, ex eo quod taceat aliam tibi esse in ea materiam concessam.
- 3 Resoluitur vt probabilius non esse.
- 4 Limitatur supradicta doctrina, si prima dispensatio fuit in præiudicium tertij, quia tunc debes illius mentionem facere.
- 5 Idem est, si est necessarium, vt Princeps qualitatem, & quantitatem gratiæ intelligat. Explicaturque exemplis.
- 6 Item si necessarium est, vt impedimentum dispensandum in regè cognoscatur.
- 7 Valeat dispensatio secundam sine mentione prima, quoties ad tollendos scrupulos, vel dubium secundum impeditur.
- 8 Sed quid si obtinens secundam dispensationem priori vsus non fuerit? Affirmat Sanchez priorem euasere.
- 9 Sed probabilius est secundam esse inualidam, casu quo prima extincta non sit impedimento perpetuo.
- 10 Duplici impedimento ligatus debeatne utriusque mentionem facere: prima sententia negat.
- 11 Secunda probabilior affirmat.
- 12 Quid si habeas votum castitatis, & velis cum consanguinea contrahere? An possis voti dispensationem impetrare, tacio impedimento consanguinitatis. Resoluitur posse in aliquo casu.
- 13 Quid si habeas votum castitatis, & religionis.
- 14 Si impedimenta irritatione tolli debent, non est necessario faciendum mentio in impetratione dispensationis.
- 15 Quid si impedimentum sit aliud publicum, aliud ecclesiarum.
- 16 Quid dicendum in dispensatione irregularitatis, & aliarum puniarum.

Non est animus inuestigare, quæ debeant exprimi pro dispensatione in beneficiis, in matrimonio, in censuris, neque pro obtinendo rescripto ab beneficia, matrimonio, & censurarum absolutionem; quia hæc propriam sedem habent, suisque locis debent retraheri. In præsentem autem solent dicam de his, quæ omni dispensationi, & rescripto generalia sunt.

1. Primò ergo dubitatur, an debeas in impetratione dispensationis mentionem facere tibi alio tempore negatam esse, si fortè petisti, & negata fuit? Docet Menochius libro 2. *de arbitr. centur. 3. casu 203. numero 6.* Et ratio esse potest, quia concedit ex errore, alias non concessurus, si sciret antea negasse. Ceterum tenendum est hoc non esse necessarium, quia neque ex iure, neque ex stylo, neque ex consuetudine habetur; quod autem Princeps esset negaturus dispensationem, si sciret antea negasse, non obstat, quia tunc non negaret ex causa concernente dispensationem, sed ex causa satis extrinsecæ dispensationi, qualis est negasse illam. Ergo si causa allegata ad dispensandum sufficiens est, tacere negatam esse prius dispensationem, non potest reddere illam insufficientem, & ita tenet Sanchez libro 8. *disp. 2. 1. num. 14.* Suarez *de legibus. libro 6. cap. 22. numero 1.* & seqq. Basilius libro 8. *de matrim. cap. 17. numero 3.* Et hæc doctrina vera est, siue idem sit superior, qui negauit dispensationem, & secundo concedit, siue inferior illo, qui negauit; adhuc excellentissimo valere. Quia ex negatione superioris non est sublata, aut restricta inferioris facultas. Si ergo antequam superior negaret, poterat hic inferior dispensationem expedit, idem poterit post negationem: & ita tenet Basilius *sup. a. numero 4.* Suarez *num. 6.* aduersus Thom. Sanchez lib. 8. *de matrim. disp. 14. numero 5.*

2. Secundò dubitatur, an sit nulla dispensatio, si taceas aliam tibi esse in ea materia concessam? Et in primis certum esse debet, si prima dispensatio ab aliquem defectum fuit nulla, non esse necessarium illius mentionem facere in impetratione secundæ, quia non præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum. iuxta regul. 52. *de regul. iur. in 6.* & tradit Suarez lib. 5. *de legibus. cap. 23. num. 17.* Mascard. *de probationibus conclus. 846. num. 20.* Sanchez lib. 8. *disp. 2. 1. num. 21.* & alij plures ab eo relati. Dixi in ea materia; quia circa diuersas, elatum est non esse necessarium, mentionem prioris facere, vt docet Panormitanus *cap. penult. num. 13. de rescriptis.* Sanchez plures referens *disp. 2. 1. num. 5.* Suarez lib. 6. *de legibus. c. 23. n. 2.* Vnde non est necessarium, si dispensatus fuit in ieiunio, illius dispensationis mentionem facere, cum irregularitatis dispensationem obtines, nec si fuit dispensatus in voto castitatis, narrare dispensationem, cum de illegitimitate petis. At si in eadem

meo iudicio, sibi est contrarius in eadem pagina: nam cum, prius *illo num. 8.* dixisset prioris dispensationis voti mentionem esse faciendam, ut valeret secunda ad contrahendum matrimonium, subdit *num. 9.* Si post obiectam dispensationem in voto, v. g. castitatis ad contrahendum matrimonium, postea petat aliam, mentione facta tantum voti, valet secunda, vera cum est narratio totius impedimenti auferendi. Quod intellige, siue vsus fuerit prima dispensatione, siue ob superueniens impedimentum euauerit. Et idem videtur sentire Suarez, *n. 16.* Ego vero (inquit) in hoc præcisè quod prior, dispensatio taceatur, nullam fraudem inuenio: quandoquidem totum votum auferendum proponitur, & Pontifex ignorare non potest peti puram dispensationem sine limitatione solitis, & insolitis, & ideo ex hoc capite non video subreptionem, & nullitatem. Quod optimè confirmatur ex his, quæ Sanchez *disputat. 22. numer. 13.* inquit enim: Si femina ob dotis defectum impetrat dispensationem nubendi consanguineo, & illo mortuo velit alteri consanguineo nubere, non indiget mentionem facere prioris dispensationis, si idem defectus dotis perseverat: tum quia illa perseverantia defectus dotis, reputatur noua causa superueniens, & honestans nouam dispensationem: tum etiam, quia vna dispensatio non habet cum alia connexionem. Ego similiter dicendum est in voto: nam licet per dispensationem ad secundum matrimonium ampliore relaxatione in voto faciat, quam per dispensationem ad vnum tantum, si perseverat causa, quæ primam dispensationem honestauit, honestabit secundam dispensationem, quia reputatur distincta causa, neque vnum matrimonium cum alio connectitur. Tertium exemplum est, si petas dispensationem in vxorificio ad contrahendum matrimonium, & illo contracto aliud crimen simile committas, teneris, si velis secundam dispensationem impetrare, mentionem primæ facere argumento *textus in l. 3. C. de episcop. ordinem.* & tradit Basilius *lib. 8. cap. 17. n. 8.* Suarez *lib. 6. cap. 13. num. 12.* Sanchez *lib. 8. de matrim. disputat. 22. num. 20.* cui exemplo libenter assentior. Et ratio est, quia cum in secundo homicidio tibi dispensatur, non cognoscit superior qualitatem, & quantitatem gratiæ, quam facit. An, inquam, sit proportionata causa allegata, nam licet causa sit proportionata pro impetranda dispensatione primi vxorificij, non tamen inde inferitur esse proportionatam pro secundo: quia secundum crimen, eo quod post remissionem primi succedat, redditur iure ordinario indispensabile, ex *supradicta l. 3.* ac proinde requirit causam gratiorem. Quocirca si non manifestas, cum secundo impetras, dispensationem tibi fuisse primam concessam, non manifestas qualitatem gratiæ, quam petis, neque Princeps illam censetur concedere. Et confirmari potest ex communi omnium sententia asserente inuentem scienter matrimonium in gradu prohibito, teneri in dispensatione narrare hanc malitiam, neque sufficere si dicas te in gradu prohibito contraxisse, eo quod tunc impedimentum est regulariter indispensabile, iuxta Trident. *sess. 24. cap. 5.* Quapropter Sanchez *lib. 8. de dispensat. disputat. 21. num. 15.* generaliter inferit, quoties in iure cauetur, ne in aliquo casu dispensatio concedatur, neque delictum remittatur, esse illius speciale mentionem faciendam, aliàs non erit voluntaria gratia facta.

6 Tertius casus solet addi, in quo prioris dispensationis est mentio necessaria faciendam, quando scilicet est necessaria talis commemoratio, ut impedimentum dispensandum integrè cognoscatur, qui casus est omnino admittendus, at raro, vel nunquam prioris dispensationis mentio est necessario faciendam, ut impedimentum integrè cognoscatur: si enim tibi illegitimo dispensatio concessa fuit ad vnum beneficium simplex & postea velis curatum, vel aliud simplex obtinere, non videtur necessario mentio faciendam prioris dispensationis, sed prioris defectus nondum iure integrè sublato, iuxta ea, quæ diximus supra explicantes *textum in c. 2. de filiis presbyter. sic docet Basili. de Leon lib. 8. cap. 17. n. 7.*

7 Extra hos casus, non est necessario mentio faciendam prioris dispensationis, ut obtineatur secunda. Quocirca valet dispensatio secunda, sine mentione primæ, quoties ad tollendum sepulchrum, vel dubium primæ fuit impetrata circa eandem rem; quia nullibi cautum est prioris dispensationis tunc esse mentionem necessario faciendam, imò valet dispensatio secunda, etiam si petatur ad extinctionem primæ, dummodo non sit in præiudicium tertij, ut si obtinueris dispensationem irregularitatis ad ordines minores, poteris explicata irregularitate ad ordines maiores, vel ad omnes ordines dispensationem obtinere, & impetrata dispensatione ad ordines, poteris dispensationem super intersticia impetrare, quia irregularitas non est impedimentum respectu interstitorum. Item poteris dispensationem ad beneficia impetrare, nulla facta mentione dispensationis: facta tamen mentione irregularitatis. Item si obtinueris dispensationem in voto castitatis ad contrahendum vnum matrimonium; poteris causa intercedente aliam dispensationem impetrare, quin mentionem facias prioris dispensationis. Quod si dispensatio facta in voto castitatis, ita fuit absoluta, ut omnino tolleret votum illud, quia in pia aliqua

opera commutauerit; tunc quidem non debet fieri mentio voti, quia non est, sed potius piorum operum, in qua fuit facta commutatio. Ad idem est, si dispensatio in eadem lege secundum diuersas partes concedatur, non est confessario mentio faciendam prioris dispensationis. Verbi gratia, si obtinueris dispensationem huius ieiunij, vel festi & alius dies ieiunij, vel festi superueniat, non teneris prioris dispensationis obiectam mentionem facere. Item obtinueris dispensationem pro ducenda consanguinea, & mortua illa poteris aliam dispensationem pro alia obtinere, absque mentione primæ, in his conuenit Suarez *lib. 6. de legibus. cap. 23. n. 13.* & Basilius *lib. 8. cap. 17. n. 9.* quamvis contra videatur sentire Sanchez *illa disputat. 22. n. 15.* ubi affirmat, quoties petitur secunda dispensatio ad corroboracionem vel augmentum primæ, secundam conuenire, & validam esse primam, quia non censetur priori renuntiare, nisi ex eo quod valeat secunda, quæ ob taciturnitatem primæ inualida est. Sed quod diximus est longe probabilius.

8 Sed quid dicendum, si cum obtines secundam dispensationem, priori vsus non fueris? Verbi gratia, non fuisse vsus dispensationem ad contrahendum cum consanguinea, vis cum alia contrahere, & obiectam dispensationem, nulla facta mentione prioris dispensationis. Quæ ergo dispensatio valet, posterior ne, an prior, an vtraque?

Thomas Sanchez *lib. 8. de dispensat. disputat. 22. n. 19.* sentit posterioriorem valere, & primam omnino euanescente. Mouetur euanescere primam; quia ex impetratione secundæ censetur renuntiare primæ in manus Pontificis; & dato ce nolle sic renuntiare, Pontifex non intendit secundam concedere, nisi exclusâ primâ. Ergo prima omnino euanescit. Quod autem secunda valeat, inde probat, quia prioris non debetas mentionem facere in impetratione secundæ, quia non est ad priorem dispensationem augendam, sed est super matrimonio diuerso, & nullam inter se connexionem habent.

9 Ceterum mihi probabilius est, secundam dispensationem esse inualidam, cum quo prima extincta non sit, & impossibilis eius vsus per motum coniugis, vel alterius impedimenti perpetui. Ratio est, quia vtraque valere non potest; non quia Pontifex non possit vtramque concedere, sed quia non est verisimile id velle; est enim nimia gratia, & indulgentia, quam concedere Pontificem alienum est a ratione. Prior autem dispensatio valida perseverat, eo quod solum per renuntiationem cessare potest, cui tamen non renuntiat impetrans, cum secundam obtinet, quia non habet eam animum, & casu quo renuntiare velle, non manifestat, ita vt Pontifex id intelligens renuntiationem acceptare possit. Inferat ergo debere conuenire secundam dispensationem; eo quod prioris dispensationem non sit facta, quia sine illius mentione non cognoscit Pontifex, quantum gratiam huic impetranti faciat, sic docet Suarez *lib. 6. de legibus. cap. 23. num. 21.* Basilius *lib. 8. cap. 17. n. 9. circa finem.* Ex quo sic, si impetranti facultatem ad alienandam bona maioratas, & illa facultate nondum vsus impetret aliam, vel ex eadem causa, vel diuersa, hæc secunda non videtur valere, nisi mentionem primæ feceris, vt Princeps primam facultatem irritam reddat, vel validam relinquat, quia non censendus est velle, vt vtraque facultas simul valida perseveret, & tantum gratiam maioratui fiat, sic indicat Basilius *lib. 8. cap. 17. n. 9.*

10 Tertio dubitatur, an ligatus duplici impedimento, debeas illorum omnium mentionem facere, cum alicuius dispensationem impetras? v. g. vis consanguineam ducere, adstrictus es voto castitatis, affinitatis, & consanguinitatis, poteris sine per partes horum impedimentorum dispensationem impetrare, ita vt prius impetres dispensationem voti, Secundo affinitatis, Tertio consanguinitatis, quin in vna dispensatione mentionem facias aliorum impedimentorum. Idem est si plures irregularitates habeas, & velis ad ordines promoueri. An, inquam, teneris in qualibet dispensatione omnium mentionem facere? In hac re est duplex sententia, Prima, negat mentionem esse necessario faciendam illorum impedimentorum, sed posse dispensationem obtineri vnus, tacito alio, & postea alterius, & sic plarium, sic docuit Natarr. *lib. 4. consil. tit. de consanguinit. consil. 7. n. 2. & 3. & consil. 8. & 9. eodem tit.* Eman. Saa verbo *dispensatio. n. 16.* Caxuallos *pract. q. 737. num. 27.* & alij relati à Sanchez *disputat. 23. num. 11.* quàmque ipse probabiliter reputat: Fundamentum præcipuum est, quia nullibi habetur in dispensatione vnus impedimenti reliqua esse manifestanda. Ergo non est hoc onus dispensato imponendum: præcipue cum integrè possit vnus impedimentum absque alio manifestari, & causa tollendi illud integrè cognosci.

11 Secunda sententia vniuersaliter affirmat debere in dispensatione vnus impedimenti reliqua manifestari, aliàs esse subreptionem dispensationem: sic docet Couarr. *4. decret. 2. part. cap. 6. §. 4. fin.* Menoch. *de arbitrar. lib. 2. centur. 3. casu 203. n. 12.* Sanchez *lib. 8. disputat. 23. n. 2.* & alij innumeri ab eis relati. Huius communis sententiæ ea solum mihi videntur ratio firma, quæ ex præxi, & consuetudine desumitur: & cum hæc in dispensatio

dispensationibus impedimentorum matrimonij elatior apparet, in illis, ut probabilior, & securior tenenda est. Congruentia autem addi potest: quia impedimentum vnum ex alterius coniunctione redditur difficilius dispensatum, difficilius enim dispensatur cum persona pluribus impedimentis laborante, quam si vnum tantum haberet, quod intelligendum est, quando ad eundem effectum dispensatio postularitur: tunc enim militat supra dicta ratio ex coniunctione, scilicet aliorum impedimentorum, quodlibet impedimentum reddi difficilius dispensatum, & quasi aggrauari quia cum dispensatio tendat ad habilitandam personam ad vnum, & eundem effectum, ad quem ex pluribus impedimentis est incapax, & hanc habilitatem non consequatur per vnum dispensationem, ob tacturumque aliorum impedimentorum, sequi videtur, neque dispensationem valere, quia cessat finis, ob quem data est. Hanc inquam, ratio solum est quaedam congruentia ad investigandam intentionem concedentis, non tamen videtur omnino firma, siquidem in excommunicationibus eodem modo procedit. Pluribus enim excommunicationibus ligatus absolutionem impetrare ab vno potest, aliis tacitis, ut tradit glossa communiter recepta in cap. ex parte, verbo reddere, de officio ordin. quamvis ex vna communicationis absolutione habilis diuina non sis factus

12 Dixi antea, quando ad eundem effectum dispensatio postulat. Ex quo fit quid dicendum sit, si habeas votum castitatis, & veis cum sanguinea contrahere? Poteris dispensationem a voto castitatis prius impetrare, etiam si animo contrahendi cum sanguinea facias; dummodo causa allegata ad dispensandum in castitate non sit deesse sanguinitatem, neque ad illum effectum ordinetur. Ratio est, quia dispensatio voti castitatis alium effectum habere potest praeter matrimonium cum sanguinea, neque votum castitatis est speciale impedimentum ad contrahendum cum sanguinea, neque ex coniunctione sanguinitatis est difficilius dispensatum. Impetrata autem dispensatione circa votum, poteris de sanguinitatis impedimento dispensationem impetrare quia mentionem facies dispensationis voti, quia votum omnino sublatum est. Sic Suarez lib. 6. de legibus, cap. 24, num. 5. Basilus de Leon. lib. 8. de dispensat. cap. 17, num. 24. Sanchez lib. 8. disp. 23, num. 4. Secus vero dicendum est, si habeas votum castitatis dispensationem petas prius de sanguinitate tunc necessario votum debes manifestare, quia cum dispensatio sanguinitatis ad nullum alium effectum tendat, nisi ut te habilem, & expeditum reddat ad matrimonium, & ex voto castitatis impeditus adhuc existis, ea de causa, ut effectum fortiorum, tenentis votum manifestare: sic supra dicti Doctores, quamvis contra abque fundamento tenet Nicol. Garc. 8. p. de beneficiis, cap. 3, a num. 61, motus, quia non est impedimentum irritans sed impediens, & consequenter non videtur posse impedimentum irritans augere, sed hoc non obstat si sufficit, quod veis impedit.

13 Fit secundo quid dicendum, si habeas votum castitatis, & religionis, & veis vnus dispensationem impetrare, an debeas utrumque manifestare? Et quidem si petis prius dispensationem in voto religionis, affirmat Suarez lib. 6. cap. 24, num. 8, validam esse tacito voto castitatis, quia ex voto castitatis, non redditur difficilius dispensatio in voto religionis, cum potius in illud solet commutari; & ex alia parte suum effectum habere potest, independens ab alio. At si petatur dispensatio in voto castitatis, tacito voto religionis, existimatur in illud esse, quia cum religio ad relaxandam castitatem obliget, nulla causa videtur posse allegari sufficiens ad dissolvendam votum castitatis, manente voto religionis, nam incontinentia non videtur sufficere, siquidem per matrimonium succurri non potest, durante voto religionis. At credo satis esse, probabile impetrare te posse dispensationem in voto castitatis, etiam si taceas votum religionis. Sic Basil lib. 8. cap. 17, num. 24, quia votum religionis non obligat ad perseuerandum. Ergo dispensatio pro voto, castitatis vtilis esse potest eam quo in religione non perseueres, Item esse vtilis potest toto tempore, quo religionem experis, ne tot peccata committas: & ex hac vtilitate dari potest sufficientis causa dispensationis. Secus vero dicerem de solo voto non nubendi, quia non videtur adesse posse causa dispensandi in illo, si votum religionis perseueres.

14 Fit tertio, Quid dicendum si impedimenta non solum dispensatione, sed alia via, scilicet irritatione, aut remissione tolli possunt. An tunc sit necessario facienda mentio omnium tam impedimentorum, quae dispensantur, quam illorum, quae irritatione tolli debent?

Respondet solum ea impedimenta narrari debent dispensanti, quae per dispensationem tolli debent: a ea quae alia via tolli possunt, necessarium non est manifestare, siquidem extra dispensantis iurisdictionem sunt hac proinde videtur extra rem illi narrare. Quia ratione si contraxit sponsalia, vel votum castitatis ante pubertatem emissit, & vis cum sanguinea contrahere poteris impetrare dispensationem impedi-

Verd. de Castro Sum. Mor. Pars I.

menti sanguinitatis, quin sponsalia votum manifestes: quia votum illud irritatione tolli potest, & sponsalia remissione illius, cuius interest, sic Sanchez lib. 8. disp. 23, num. 6. Basil. lib. 8. cap. 17, num. 23.

15 Fit quarto, Quid dicendum, si impedimenta concurrunt diuersa, aliud publicum, aliud occultum? An inquam, debeas manifestare simul omnia?

Respondet te non debere manifestare occultum, cum publici dispensationem petis, etiam si ex manifestatione occultum non sequatur infamia: quia non praesumitur Pontifex id velle, esset enim nimis durum, & alicuium a suavi regimine Ecclesiae: quia praecideretur via pluribus contrahendi matrimonium. Quapropter pro his impedimentis occultis constituti iudices penitentiarum sunt, quibus non solum occulta, sed etiam publica impedimenta manifestanda sunt, ut ex stylo curiae refert Sanchez, disp. illa 23, n. 7, & tradit Basilus de Leon lib. 8. cap. 17, num. 23.

16 Fit quinto, Quid dicendum in dispensatione irregularitatis, & aliarum poenarum? An inquam, debeas, cum vnus dispensationem impetras alias manifestare. Et quidem ratio supra allegata in his videtur procedere, quia scilicet vnus impedimentum ex coniunctione alterius videtur dispensatum difficilius. Item quia ad eundem effectum dispensatio vnus, & alterius ordinatur, nempe ad habilitandam personam. Ergo omnia debent explicari: & ita tenet Basilus lib. 8, cap. 17, num. 24.

Suarez vero lib. 6. cap. 24, circa finem, negat esse necessariam explicandam, nisi casu quo vna irregularitas, vnaue poena non possit sine alia explicari. Monetur: quia neque ex iure neque ex stylo id habetur. Quod autem difficilius obtineret vnus dispensationem, si alia sciretur, non obstat, si datur ex sufficienti causa, & cum plena cognitione, quia illud difficultas est extrinseca dispensationi singularum, sicuti habens plura crimina, & vnus petens remissionem, non tenetur omnia manifestare, etiam si sciret ex manifestatione aliorum negandam esse remissionem illius petiti, & hac mihi sententia probatur. Illa autem limitatio, quam Suarez adducit, scilicet aliarum irregularitatum, & poenarum esse mentionem faciendam, casu, quo grauitas vnus non possit sine alia explicari, est verissima. At exempla, quibus eam explicat, mihi non probantur. Primus est, si contraxisset irregularitatem, eo quod clericum occideris, teneri te manifestare clericum fuisse, neque satisfacere, si dicas hominem occidisse, quia debes explicare grauitatem criminis, & facile legi commissi & docuit Nauarrus lib. 1. consil. tit. de re scriptis, consil. 28, num. vlt. in 2. edit. Immanuel, 1. tom. sum. 2. edit. cap. 1. §. conclus. §. num. 10. At verius censo non esse necessariam illius qualitatis manifestationem, quia ad irregularitatem est omnino extrinsecum, & per accidens fuisse clericum non enim ob facilegium, sed ob defectum perfectae lenitatis imponitur, qui defectus in quacumque hominis occisione reperitur, & ex alia parte neque ex consuetudine, neque ex stylo curiae consistit hanc qualitatem debere manifestari. Non ergo vnus sine causa imponendum est: & ita tenet Sanchez lib. 8. disp. 21, num. 22. Salas disp. 20. sect. 1 §. num. 122 §. quod vnus dicitur. Basilus de Leon. lib. 8. cap. 17, §. 4 num. 24. sine secundum exemplum, quod adducit Suarez est, si plura homicidia commississet, & veis vnus irregularitatis dispensationem impetrare, tacitis aliis; quia licet irregularitates illae sint numero distinctae moraliter tamen quasi efficiunt vnus grauiorem, vel certe vna illarum non satis abque alia explicatur. Verum meo iudicio, non video, quare vna irregularitas non satis abque alia explicetur, cum satis vnus homicidium abque alio explicari possit: nec cur vnus dispensatio cum alia colligata sit, liquida ex distincta omnino causa, procedit neque ex pluribus illis irregularitatibus vna coalescit, sed ut distinctae, ac si quolibet in se subiecto distincto existeret. Adde, sicut potest remissio vnus homicidij sine alio impetrari, cur non poterit dispensatio irregularitatis vnus homicidij sine dispensatione alterius obtineri? Denique si percussisses plures clericos posses obtinere absolutionem vnus excommunicationis, non obtenta absolutione alterius. Ergo similiter contingere potest in irregularitate. Denique non ceteri probabilitate coacta vna irregularitate ob homicidium non contrahi aliam numero distinctam, etiam si aliud homicidium committas; quia cum irregularitas sit inhabilitas per modum habitus, non potes amplius ex eadem causa inhabilitari; neque vna causa in se aliam operari, sic tradit Henriquez lib. 1. cap. 30 §. 3. Et lib. 14. cap. 7 §. 3. Thomas Sanchez lib. 8. disp. 22, num. 7. Kolla disp. 10. de irregular. dub. 8. & in excommunicatione, qui pluries in excommunicatione celebrant, tenet Nauarrus, consil. 3. de re scriptis num. 6. Zetola in pract. 2. part. verbo irregularitas §. 12. ad finem Garcia hos referens 8. part. de beneficiis, cap. 3, n. 80. usque ad 87. & confirmari satis potest ex copula cum sanguinea saepius repetita, quae non inducit novum impedimentum neque est necessario facienda mentio omnium illorum delictorum, vtilis si vnus, tantum mentionem faciat & docet Sanchez lib. 8. disp. 24. numer. 7. Tolercus lib. 7. cap. 19. ad finem. Azor. 3. part. lib. 3. cap. 10. quae. 1. Garcia num. 77. Idem, si quis recusat

in Bepifimo plures filios alicuius, vicia tantum est compa-
teritas Garcia num. 78. Et si quis ter, vel quater contraxit
nuptias, non est necessarium id exprimere in dispensatione
bigamie, Garcia numer. 79. Sanchez lib. 7. disput. 86. num. 24.
Henriquez lib. 12. cap. 6. 8. 9. Nauarr. consil. 2. de bigam.
Votum de irregul. cap. 56. §. 7. num. 3. Aulia de censur. 7. Part.
disput. 8. fin.

S. V.

Expenduntur ea, quorum falsa expressio vitiat
rescriptum.

- 1 Quis sint certa presupponenda.
- 2 Si ex causa vera, & falsa integratur causa sufficiens dispensa-
tioni, dispensatio corrumpitur. At si vera causa allegata suffi-
cians est ex falsa superaddita non vitiat dispensatio
secundum communem sententiam.
- 3 In casu dubio, sine falso causa allegata finalis, vel motiva,
presumitur motiva, non finalis.
- 4 Quid si causa falsis testibus probetur.
- 5 Subreptio commissa in una parte rescripti non vitiat totum re-
scriptum, si per ignorantiam etiam culpabilem, modo non
sit crassa subreptio commissa sit.
- 7 Vitiat tamen si ex fraude, & malitia procedatur.
- 7 Dicit tantum una pars cum alia coniunctionem habere, &
ad eundem finem ordinari.
- 8 Impetrans rescriptum ad primum beneficium vacantium
vacuo defectu legitime auctoris ad curatum, valet ad sim-
plex.
- 9 Impetrans dispensationem voti & consanguinitatis ad ma-
trimonium, falso allegata causa circa votum rescriptum
vitiat.
- 10 Rescriptum hoc modo vitiatum aut habet effectum quous-
que vitium commissum in illa parte rescripti declaretur.
- 11 De interpretatione, & cessatione dispensationis remittitur
ad ea quae dicta sunt de privilegiis.

Constat apud omnes si falsa occasio sit, ne impedi-
tam dispensationem integre manifestetur, vitari omnino
dispensationem. Item si est occasio, ne causa allegata ad dis-
pensationem vera sit quia dispensatio semper expostulat cau-
sam praecipue si in lege superioris fiat, secundo suppono aliud
esse impetrare gratiam, & beneficium ab ordinario aliud a
Sede Apostolica, & eius Legato, si ab ordinario impetret, notari
non potes subreptione.

Difficultas ergo est, cum plures causas allegas, ut tibi
dispensatio concedatur, & aliqua illarum est falsa, an corrumpat
tota dispensatio? Et quidem si ex falsa causa, & vera allegata
integratur sufficiens causa dispensationis, sine dubio corrumpit
dispensatio, quia corrumpit fundamentum, cui voluntas dispen-
sationis nititur, sic Couarr. lib. 1. variarum, cap. 20. num. 5. Basilius
lib. 8. cap. 17. §. ult. num. 41. Suarez, lib. 6. de voto, cap. 17. num. 11.
At si non obstante falsa causa admixta allegas veram, quae de-
se, & secundum hylum, & consuetudinem solet reputari suffi-
cians ad dispensationem concedendam; communiter sententia
docet validam tunc esse dispensationem, sic docet Sanchez
lib. 8. disput. 21. num. 32. multis relatis Suarez Basilius supra.
Sed hoc intelligendum esse videtur de causa extrinseca dispen-
sationis, & quae per se non solet mouere Principem ad dispen-
sationem concedendam: nam si causa falso allegata, & quae ac-
vera mouet Principem ad dispensationem concedendam, quis
dicere poterit hic, & nunc ex utraque simul morum non esse
neque enim est vicia ratio; quare magis ex vera, quam ex falsa
causa moueatur, cum utraque eodem modo illi proposita sit.
Si ergo ex utraque morus sit, qualibet ex illis cessante, cessat
intentio hanc dispensationis & consequenter dispensatio: & ita re-
dit Guier. canon. q. lib. 2. cap. 15. n. 129. & 130. Neque credo
Sanchez dissentire, ut colligi facile potest ex his, quae dicit
n. 44. & 45.

Sed quid dicendum est in casu dubio? An sit causa fina-
lis, hoc est pertinens ad dispensationem intrinsecam, an vero
solum impulsiva, & motiva, & extrinseca dispensationem con-
cernens?

Respondeo praesumi motiuam, & non finalem, quia semper
debet stare praesumptio in fauorem valoris actus: ac si praesu-
meretur finalis, corrumpere dispensatio & praesumptio solum mo-
tiva dispensatio, substat. Ergo & ita tenet Tiraquell, tract. ces-
sante causa, limit. 1. num. 14. & 48. Loazes de matr. Regis An-
glia, dub. 5. num. 42. & 43. Menoch. volum. 2. consil. 106.
num. 91. Sanchez plures alios referens lib. 8. disp. 21. num. 10.
Basilius lib. 8. cap. 17. num. 41. Et idem dicendum est, cum dubium
est, an dispensatio valida sit quia dubium est an satis probetur
veritas narrationum, vel quia est dubium, an causa falso al-
legata sit finalis? Semper inquam, praesumendum est in hoc
dubio validam esse dispensationem, quia pro valore actus
stare debet praesumptio l. quousque ff. de reb. dub. & cap. Ab-

bate, de verbor. significat. & multis allegatis docet Menoch
lib. 6. praesumpt. 4. per suam & tradit Sanchez lib. 8. disput. 21.
num. 25.

Quid si causa falsis testibus probaretur, essetne tunc
dispensatio nulla? v. g. commissa est ordinatio dispensatio in
impedimento consanguinitatis, si paupertas, defectusque dotis
verus sit probas falsis testibus defectum dotis adesse, etiam
tunc dispensatio valida?

Respondeo; si verum in re defectum dotis non habeas: dis-
pensatio omnino vitiatur quantumvis exterius constet quia
sine causa subsistere non potest dispensatio, & sententia lata
ab ordinario fundatur in falsa praesumptione contra verita-
tem, quam intendit Pontifex, At si defectus dotis verus sit
falsis tamen testibus probatus quia absque perfecta notitia iu-
ratur, credo dispensationem valere, quia verificatur conditio
a dispensante requisita, sic Sanchez lib. 8. disput. 21. num. 33.
Basilius lib. 8. cap. 17. num. 41. circa finem, Verum si per ig-
norantiam, & simplicitatem allegati, v. g. defectum dotis
etiam tamen verum non fuerit, & ordinatus facta informatione
declarauit defectum dotis existere & sic dispensauit, & ex
hac declaratione, & dispensatione concessa ad contrahen-
dum matrimonium processit, videtur valide contrahere, neque
posse tale matrimonium oppugnari, ex cap. cum inter de sen-
tent. & re iudic. cap. eo qui appellat §. si vero. 2. quest. 6. &
tradit Basilius lib. 8. cap. 16. num. 5. & cap. 17. num. 42. & facit id
quod docuit Socin. consil. 270. ad finem, volum. 2. & Felin. c. super
litteris, de rescript. num. 7. versic. demum ubi allerunt, si subre-
ptio commissa non sit ab eo, qui litteras impetrat, sed a soli-
citatore, qui falsam causam allegauit ignorante eo, pro quo re-
scriptum impetratum est valere rescriptum, nec subreptiuum
esse. Quia ignorantia facit, ut praesumatur Pontifex in tali ca-
su de plenitudine suae potestatis dispensare, & sententia tunc
data transit in rem iudicatam, Ad credo hoc tenendum non
esse quia tale rescriptum, utpote in falsa causa fundatum
nullum est, neque ignorantia prodesse potest ad valorem
ipsius, sed solum excusandum impetratorem, a culpa com-
missa, & videtur expressis de cetero cap. super litteris, de rescript.
ubi & quae de taciturnitate veritatis, ac de expressione falsita-
tis quando contingit circa totum rescriptum, dicitur nullum
esse, & etiam per ignorantiam, & simplicitatem factum sit
si vero (inquit textus) per huiusmodi falsitatis expressionem,
vel suppressionem etiam veritatis litterae fuerint impetratae, quae
facta, vel expressa nos nullas litteras dedissemus, a delegato
non est aliquatenus procedendum, sic Tiraquell, tract. cessare
causa, in princip. num. 116. Abbas dict. cap. super litteris num. 4.
& 6. & aliis quos sequitur Sanchez lib. 8. disp. 21. num. 56.
& 57.

Difficultas grauis est an quando subreptio commissa
sit in aliqua parte rescripti & non in toto rescriptum totum
reddatur nullum v. g. impetrans rescriptum pro impedimento
voti, & sponsum, quam habes ad matrimonium contrahen-
dum, & falso causam allegas pro affirmatiuo impedimento ver-
tam tamen, pro voti impedimento impetratione, etiam tunc
totum rescriptum subreptiuum, Idem est, si impetrasti litteras
ad beneficium, siue curatum, siue simplex, allegata falsa le-
gitima etate, cum tamen solum ad simplex, legitima esset, an
tunc rescriptum respectu utriusque beneficii sit nullum; Idem
est si impetrasti rescriptum contra votum debitorum, affirmans
falso ex consuetudine paritae causas tractari simpliciter, &
de plano: eaque de causa commissa est iurisdicchio delegato,
ut sic cognoscere, an tunc iurisdicchio expiret, vel solum
quoad illam formam. Et quidem tunc vitiatum rescriptum, quo-
ad illam partem, in qua falsitas expressa est nemini esse po-
test dubium, solum de alia parte, circa quam falsitas com-
missa non est, dubitatur, in qua omnis alius dicendi modis
distingendum est, si per ignorantiam, & simplicitatem
etiam culpabilem, modo non sit nimis crassa, contingerit falsi-
tatis expressio, vel veritatis taciturnitas, circa causam finalem
illius partis rescripti, non vitiatur totum rescriptum, sed solum
illa pars, in qua ex ignorantia prosum est, sic ex communi
sententia docet Sanchez lib. 8. disp. 21. n. 61. Guier. canon. quest.
lib. 2. c. 15. n. 45. & multis relatis Nicol. Garc. 8. p. de benefec. cap.
3. num. 16.

At si ex fraude & malitia subreptio commissa sit, totum
rescriptum vitiatur in poenam fraudis & malitiae, ut dicitur
expressis in c. super litteris ibi, in sua peruersitatis poenam nullum
ex illis litteris, commodum consequantur, & in cap. sedes, eodem tit.
ibi mendax peccator carere penitus impetratis. Neque valet di-
cere verba debere intelligi solum de eo, capitulo in quo falsitas
commissa est, non de alio, quia respectu illius circa quod falsi-
tas est commissa, non erat necessarium dicere in poenam suae
peruersitatis nullum debere commodum consequi. Siquidem,
etiam si per ignorantiam factum sit nullam commodum ob-
tinetur, Restat ergo ut intelligatur de alia parte rescripti, in
qua frans commissa non est.

Auctore tamen debere vnam partem cum alia con-
iunctionem habere & ad eundem finem, & effectum ordi-
nari: alias si in se omnino separatae sint, etiam in eodem
rescripto

recepto contingatur, credo non vitari vnam ex lubricio-
 ne affectus. Moueri, quia pena non debet extendi, sed limita-
 ti quoad fieri possit: cum autem irritatio illius partis recepti,
 circa quam factus commissus non est, solum sit in penam fal-
 sitatis commissæ circa aliam partem, non debet extendi extra
 eam in iure expressam: in iure, vt constat ex cap. *super li-*
teris, & ex dict. cap. *sedes*, partes recepti inter se vniebantur
 & ad eundem effectum ordinatæ erant. Ergo quando cessat hæc
 connectio, & ordinatio, cessabit pena. & ita explicandus est tex-
 tus in c. *ad audientiam*, de *receptis*, & in l. *si ex falsis*, C. de *trāsact.*
 vbi videtur decidi vitium commissum in vna parte recepti,
 reliquas vitare. Intelligi debet, si inter se vniantur, secus si se-
 parate sint, & ita tenet *Basiliius lib. 8. cap. 16. n. 9. Sanchez lib. 8.*
disp. 1. n. 71. Garcia 8. p. de benefice, cap. 3. n. 16. vbi variis deci-
 sionibus probat.

8 Ex quo fit, si impetres receptum ad primam benefi-
 cium vacantem, siue curatum sit, siue simplex, iuxta textum in
 cap. *si eo tempore*, de *receptis*, in 6. tacito defectu legitimæ ætatis
 ad curatum cum tamen ad simplex sufficeret: valet receptum
 respectu beneficii simplicis; esto cum dolo, & malicia processerit,
 sic *Basiliius*, & *Sanchez supra* quia sunt gratiæ separatae, ne-
 que vna ab alia pendet diuersimodo tamen valebit si cum dolo
 vel oblique dolo processeris, nam si abique dolo processeris, va-
 lebit tibi gratia ad beneficium simplex, etiam si contingat pri-
 mo vacare beneficium curatum. Nam licet de iuris rigore gra-
 tia illa debet verificari in beneficio primo vacante, iuxta cap.
mandari de prebendis, in 6. at quia incapax per ignorantiam il-
 lias es, quadam æquitate, & benigna interpretatione videtur
 extendenda gratia ad beneficium simplex primo vacans, cuius
 capax existis. argum. textus in cap. 2. de *renunt.* in 6. Quod si ex
 dolo processeris, & beneficium primo vacans sit curatum, non
 poteris simplex expectare, sed omnino tibi gratia cessabit; quia
 non est æquum tunc iniquitati, & peruersitati fauere, & ita nota-
 uit *Basiliius lib. 8. cap. 16. fine.*

9 Fit secundò si impetres dispensationem voti, & consan-
 guinitatis ad matrimonium contrahendum falsò allegata cau-

sa circa votum, esto vera circa impedimentum consanguini-
 tatis; totum receptum vitabitur si dolo processeris, secus si ex
 ignorantia, quia tunc vtriusque impedimenti dispensationes in-
 ter se connectantur, & ad eundem finem tendunt: secus, versò,
 si pro diuersis votis esset dispensatio pro voto inquam, castite-
 tis, & peregrinationis quia sunt causæ separatae, & per acci-
 dens in vno recepto vniuntur, sic *Sanchez lib. 8. disp. 2. n. 172.*

10 Sed inquires, an in illo casu in quo pars dolo carens vi-
 tiatur, ex dolo in alia parte commissio vitietur ipso iure tam in
 receptis iustitiæ, quam gratiæ, vel solum ope exceptionis aut
 per sententiam.

Respondeo neque in receptis iustitiæ, neque gratiæ vitia à
 ipso iure, sed quovisque vitium commissum declaratur. Ratio
 legitima est quia hæc annullatio est pœna, vt constat ex illis
 verbis textus in cap. *super litteris*, ibi in sua peruersitatis pœnâ
 nullum ex illis commodum consequantur. Sed pœna, & præcipue
 quæ iuri communi derogat indiget, vt contrahatur, sententia
 saltem declaratoria criminis. Ergo, Neque obstat si dicas tex-
 tum cap. *super litteris* dicere, nullum ex illis litteris commo-
 dum consequantur & cap. *sedes*, eodem vis de *receptis*, impetra-
 torem penitus, carere debere impetratis: quæ dictiones videntur
 omnem utilitatem excludere, quam cerè non videntur ex-
 cludere, si ipso iure valida sunt litteræ. Non, inquam, obstat
 quia iuxta subiectam materiam debet intelligi carere scilicet
 penitus effecta, & nullum commodum ex illis obtineri, post-
 quam crimen oppositum est, & declaratum. sic docet *Sanchez*
lib. 8. disp. 2. n. 76. & 77.

11 De interpretatione dispensationis & illius cessatione la-
 te egi, cum de privilegii interpretatione, & illius cessatione ser-
 monem habui, neque occurrit aliquid speciale notandum. Sem-
 per tamen præ oculis est habendum aliud esse dispensationem
 aliud facultatem dispensandi. Item aliam esse dispensationem
 insertam in iure communi aliam extrinsecus commune. De his
 omnibus, an late, vel strictè interpretanda sint, & quando,
 & quomodo cessent, loco allegato præ tenuitate nostra dis-
 seruimus.

DE
 ASTRONOMIA
 GALILEO
 TOM.
 III
 EN